

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ
Katedra právních dějin

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vilém z Rožmberka: diplomat a politik

Bc. Veronika Loskotová

Vedoucí práce: Prof. JUDr. PhDr. Karolina Adamová, DSc.

Plzeň 2013

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Veronika LOSKOTOVÁ**
Osobní číslo: **R07177**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Název tématu: **Vilém z Rožmberka: diplomat a politik**
Zadávací katedra: **Katedra právních dějin**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Úvod
2. Zemské zřízení v Čechách
3. Politická situace v Čechách v 16. století
4. Dějiny rodu Rožmberků
5. Vliv Rožmberků na poli politickém
6. Vilém z Rožmberka
7. Spor o vedení stavovské obce
8. Nejvyšší purkrabí Království českého
9. Kandidatura Viléma z Rožmberka na polský trůn
10. Závěr

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: **min. 50 stran**

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

SOA TŘEBOŇ, Cizí rody z Rožmberka SOA TŘEBOŇ, Historica Pánek, Jaroslav. Vilém z Rožmberka : Politik smíru. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha : Academia, 2011. Vojáček, Ladislav; Schelle, Karel; Knoll, Vilém. České právní dějiny. Plzeň : Aleš Čeněk, 2010. Pánek, Jaroslav. Rožmberkové : rod českých velmožů a jeho cesta dějinami. České Budějovice : Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2011. Bůžek, Václav. Dvory velmožů s erbem růže : Všední a sváteční dny posledních Rožmberků a pánů z Hradce. Praha : Mladá fronta, 1997.

Vedoucí diplomové práce: **Prof. JUDr. PhDr. Karolina Adamová, DSc.**
Katedra právních dějin

Datum zadání diplomové práce: **23. února 2012**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2013**

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.

děkan

Prof. JUDr. PhDr. Karolina Adamová, DSc.

vedoucí katedry

V Plzni dne 18. září 2012

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny z nichž jsem pro svoji práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

Plzeň, březen 2013

.....
Veronika Loskotová

Děkuji tímto Prof. JUDr. PhDr. Karolině Adamové, DSc., vedoucí mé diplomové práce, za cenné rady, připomínky, ochotu a trpělivost a odborné konzultace. Dále děkuji všem, kteří mě v průběhu studia podporovali a povzbuzovali.

Obsah

1	ÚVOD	8
2	DĚJINY RODU ROŽMBERKŮ	11
2.1	POČÁTKY VÍTKOVSKÉHO RODU	11
2.2	PŮVOD RODU ROŽMBERKŮ	12
3	VLIV ROŽMBERKŮ NA POLI POLITICKÉM	14
3.1	VÍTEK Z PRČICE (+ 1194)	14
3.2	VÍTEK MLADŠÍ Z PRČICE (+ po 1244).....	15
3.3	VOK I. Z ROŽMBERKA (+ 1262)	16
3.4	JINDŘICH I. Z ROŽMBERKA (+ 1310)	17
3.5	PETR I. Z ROŽMBERKA (+1347)	18
3.5.1	KNIHA ROŽMERSKÁ	19
3.6	OLDŘICH II. Z ROŽMBERKA (1403 – 1462).....	20
3.6.1	ROŽMERSKÁ FALZA.....	21
3.7	PETR IV. Z ROŽMBERKA (+ 1523).....	23
3.8	PETR VOK Z ROŽMBERKA (1539 – 1611)	23
4	VILÉM Z ROŽMBERKA (1535 – 1592)	26
4.1	MLÁDÍ VILÉMA Z ROŽMBERKA	26
4.2	VLADAŘ DOMU ROŽMERSKÉHO.....	29
5	POLITICKÁ SITUACE V ČECHÁCH V 16. STOLETÍ	32
5.1	NÁSTUP HABSBUKŮ NA ČESKÝ TRŮN.....	32
5.2	CENTRALIZAČNÍ SNAHY HABSBUKŮ	33
6	ZEMSKÉ ZŘÍZENÍ V ČECHÁCH V 16. STOLETÍ	35
6.1	CENTRÁLNÍ ORGÁNY STÁTU DOBY HABSBUKŮ.....	35
6.1.1	DVORSKÁ KOMORA (HOFKAMMER)	35
6.1.2	TAJNÁ RADA (GEHEIMER RATH)	36
6.1.3	DVORSKÁ RADA (HOFRATH)	36
6.1.4	DVORSKÁ KANCELÁŘ (HOFKANZLEI).....	36
6.1.5	DVORSKÁ VÁLEČNÁ RADA (HOFKRIEGSRATH).....	37
6.2	ZEMSKÉ ÚŘADY V ČECHÁCH.....	37
7	POLITIK VILÉM Z ROŽMBERKA	38
7.1	CESTA DO ITÁLIE	38
7.2	SPOR O VEDENÍ STAVOVSKÉ OBCE	39
7.2.1	PÁNI Z PLAVNA	39
7.2.2	DOČASNÉ OSLABENÍ VLIVU ROŽMBERKŮ	40
7.2.3	BOJ O OBNOVENÍ PRVENSTVÍ V ČESKÉM KRÁLOVSTVÍ.....	42
7.2.4	KONEČNÝ VÝSLEDEK	46
7.3	SŇATKOVÁ POLITIKA A NÁBOŽENSKÁ TOLERANCE	48
7.3.1	PRVNÍ SŇATEK - KATEŘINA BRUNŠVICKÁ	49
7.3.2	DRUHÝ SŇATEK – ŽOFIE Z BRANIBORU	51

7.3.3	TŘETÍ SŇATEK – ANNA MARIE Z BÁDENU	53
7.3.4	ČTVRTÝ SŇATEK – POLYXENA Z PERNŠTEJNA	54
7.4	TURECKÉ NEBEZPEČÍ	55
7.5	POLITICKÝ VZESTUP VILÉMA Z ROŽMBERKA	56
7.5.1	ÚŘAD NEJVYŠŠÍHO PURKRABÍ PRAŽSKÉHO V 16. STOL.....	57
7.5.2	VILÉM Z ROŽMBERKA – NEJVYŠŠÍ PURKRABÍ PRAŽSKÝ.....	59
8	DIPLOMAT VILÉM Z ROŽMBERKA	63
8.1	CÍLE ZAHRANIČNÍ DIPLOMACIE VILÉMA Z ROŽMBERKA.....	63
8.1.1	ŘÁD ZLATÉHO ROUNA	65
8.2	ČESKO – POLSKÉ VZTAHY V 16. STOLETÍ.....	66
8.3	DIPLOMATICKÁ MISE VE SLUŽBÁCH HABSBUKŮ.....	68
8.4	KANDIDATURA VILÉMA Z ROŽMBERKA NA POLSKÝ TRŮN	72
9	ZÁVĚR ŽIVOTA VILÉMA Z ROŽMBERKA	76
9.1	POSLEDNÍ ČIN VELKÉHO STÁTNÍKA	77
10	KONEC ŽIVOTNÍ CESTY VILÉMA Z ROŽMBERKA	80
10.1	POHŘEB VILÉMA Z ROŽMBERKA	80
10.2	NÁHROBEK VILÉMA Z ROŽMBERKA V ČESKOKRUMLOVSKÉM KOSTELE SV. VÍTA.....	82
11	ZÁVĚR.....	83
	RESUME	86
	BIBLIOGRAFIE	87
	SEZNAM PŘÍLOH	92

1 ÚVOD

Pro svou diplomovou práci jsem si jako téma vybrala osobnost Viléma z Rožmberka jako diplomata a politika. Výběr tohoto tématu nebyl náhodný. Vedlo mě k němu hned několik, pro mne osobních důvodů.

Hlavním důvodem mé volby je mé sepětí s místem, které úzce souvisí právě s tímto významným šlechtickým rodem. Celý život žiji v jihočeském městě Třeboni a právě zde po sobě Rožmberkové zanechali mnoho kulturních a hmotných památek. A pro osobu Viléma z Rožmberka rozhodl fakt, že pokud se ohlédneme za jeho životem, měla by mu jistě být věnována větší pozornost, než je činěno. Pokud se někde objeví zmínka o Rožmbercích, téměř každý si tento rod spojí s posledním vladařem domu rožmberského, tedy s Petrem Vokem. Nechci snižovat význam tohoto muže, ovšem při studování materiálů o jeho starším bratrovi, nelze nezískat dojem, že by se právě on měl těšit většímu zájmu historiků či veřejnosti. Vždyť to byl právě Vilém z Rožmberka, který dokázal vystoupat až na samotný vrchol státní moci, stát se druhým mužem v zemi a reprezentovat České království tak, že si i za hranicemi země získal mezinárodní renomé. V polickém žebříčku stoupal pomalu. Díky tomu, že se nikdy nesnížil k podbízení se královské moci, nestal se obyčejným královským úředníkem, ale dokázal nakonec na vrcholu své kariéry vydržet téměř čtyřicet let.

Druhým důvodem mého zájmu o tuto bezesporu významnou osobnost, je má mnohaletá externí průvodcovská činnost na treboňském zámku. Skrze nutné studium jsem se seznámila s mnoha podklady, které mi Viléma z Rožmberka ukázaly nejen jako skvělého hospodáře, který v jihočeském kraji nechal vybudovat velkou rybníční síť, díky níž je tento kraj tak jedinečný. Jeho přínos byl zejména ve veřejném životě, kdy díky své pílí, cílevědomosti a morálnímu chování pozvedl celé rodové dominium a následně ovlivňoval život v celém Českém království.

Posledním důvodem, který vychází z výše zmiňovaných, je má lítost nad tím, že takto významnému státníkovi se věnuje komplexně jen málo prací. Snad mě mělo odradit varování historika Jaroslava Pánka, který je v odborné společnosti považován za jediného odborníka na osobu Viléma z Rožmberka. Na můj dotaz, z čeho lze pro mou práci čerpat, zazněla odpověď, že co lze dohledat je shrnuto v jeho poslední práci „*Vilém z Rožmberka: politik smíru*“.

Hlavním důvodem, proč toto téma není po právní stránce tak probádané je fakt, že se jedná o staré právo, které není pro právníky tak zajímavé, jako např. právo 19. století. Proto jej zpracovávají zejména historici, kteří se proto právníckými otázkami zabývají pouze okrajově. Nenechala jsem se však tímto odradit a skrze archivní materiály, dostupnou literaturu a články v odborných časopisech jsem se snažila do tohoto ne příliš podrobně zpracovaného tématu proniknout.

Z hlediska systematizace mé práce se budu v úvodních kapitolách věnovat dějinám rodu a významným předkům Viléma z Rožmberka, kteří sice nedosáhli tak velkých politických a diplomatických úspěchů jako právě předposlední vladař domu rožmberského, ale v každém případě se přičinili o vzestup rožmberského rodu. V chování šlechticů bych ráda zdůraznila způsob jejich myšlení, kdy si uvědomovali, že nelze myslet pouze na momentální prospěch, ale musí směřovat své jednání k prospěchu svého rodu do budoucnosti. Ať jsem se zaměřila na jakoukoli osobnost Rožmberků (a je mi jasné, že to nebylo pouze jejich výsadou), vždy jsem tam spatřila hlavní cíl jejich politiky. Nebylo to pouhé získání prospěchu a pozice pro ně samotné, ale snažili se vybudovat pevné základy, aby jejich potomci měli připravenou cestu k dalšímu vzestupu. Právě myšlení aristokratických osob v tomto směru obdivuji. Záměrem mé práce není jen oslavná óda na rožmberský rod. Svou pozornost věnuji i protizákonné falsifikátorské činnosti Oldřicha II.

V další části mé práce představím osobu samotného Viléma z Rožmberka. Zejména jeho nástup do čela slavného rodu Rožmberků. Pro lepší zorientování v době, v níž Vilém z Rožmberka vystupoval jako čelný představitel české politiky, ve stručnosti shrnu politickou situaci v 16. století a následně zemské zřízení v Čechách.

Hlavní část mé práce bude shrnuta do dvou velkých kapitol. Viléma představím jako politika, ve kterém habsburští panovníci viděli oporu české stavovské politiky, ale zároveň politika, který je ochotný ke kompromisu. Díky Rožmberkovým kvalitám ho ve funkci nejvyššího purkrabí pražského pověřili, aby on vedl diplomatická jednání s Polskem, v otázce jednání o polské koruně, což byla pro Habsburky velice významná možnost k rozšíření jejich vlivu.

Závěr práce budu věnovat posledním okamžikům života Viléma z Rožmberka. V okamžiku odchodu tohoto muže na věčnost si mnoho lidí uvědomilo, jakou osobnost český stát ztratil. O to těžší pozici měl jeho mladší

bratr Petr Vok, který musel od počátku své vlády rožmberskému dominiu dokázat, že je důstojným nástupcem svého bratra.

2 DĚJINY RODU ROŽMBERKŮ

Urozený rod Pánů z růže patřil mezi nejstarobylější středověké a raně novověké šlechtické rody v Čechách. Od počátku zaujímali jeho představitelé významné postavení ve státě a velkou měrou se též podepsali do dějin českého státu. Nejvýraznější místo ovšem zaujali poslední dva Vladaři domu rožmberského. Byli jimi Vilém z Rožmberka a jeho mladší bratr Petr Vok. První z bratrů získal svou výjimečnost především tím, že se mu jako jedinému z celé historie rodu naskytla příležitost usednout na královský trůn v Polsku. Ačkoliv Petr Vok nedosáhl tak velkých úspěchů na poli politickém, přesto dokázal udržet prestiž rodu až do jeho úplného vymření roku 1611.

2.1 POČÁTKY VÍTKOVSKÉHO RODU

V důsledku nepřetržitého souboje o místo v hierarchickém systému a udržení si prestiže rodu používali šlechtici různé prostředky, které měly doložit jejich oprávněný nárok na příslušnou pozici. Mezi základní znaky sociálního zařazení patřilo zejména erbovní vyobrazení, titulatura šlechtice atd. Velký důraz byl však kladen zejména na rodový historismus. Ten se promítal v rodových legendách, které měly dokazovat starobylost rodu a urozenost podpořenou odvahou předků.

Rod Rožmberků rozhodně nebyl v tomto ohledu výjimkou, a tak nám dvorní dějepisec Petra Voka z Rožmberka Václav Březan v 17. století zaznamenal pověst o původu Rožmberků¹ a jim příbuzných rodů z kmene Vítkovců.

Podle této pověsti praotec Vítek, „rod svůj chtěv dlouhověčně v svornosti zachovati, pateru růži mezi pět synů svých rozdělil“ a každému přidal část ze své jihočeské državy. Nejstarší Jindřich dostal zlatou růži na modrém štítě a s ní hradecké panství; druhorozený Vilém získal růži stříbrnou na červeném poli spolu s Landštejnem a Třeboní; třetího, Smila, obdaroval otec panstvím strážnickým a bystřickým a určil mu modrou růži na zlatém štítě; čtvrtý, Vok, si směl ponechat

¹ Pověst o dělení rožmberského rodu zachytil v 19. stol. malíř Jan See s názvem Dělení růží. Jedna část triptychu je k vidění na třeboňském zámku – viz příloha č. 1.

otcův erb s červenou pětilistou růží na stříbrném (bílém) poli a stal se pánem Rožmberka a Krumlova; konečně pátý, nemanželský syn Sezima, se spokojil s růží černou a panstvím ústeckým.² Tímto způsobem se začaly podle legendy psát dějiny jednotlivých větví rodu Vítkovců. Vznikl tak rod pánů Hradce, z Landštejna, ze Stráže, z Rožmberka a Ústí. Právě rod Rožmberků byl tím rodem, který vymřel jako poslední. Stalo se tak 6. listopadu 1611, kdy na Třeboni umírá poslední představitel rodu Petr Vok z Rožmberka.

Skutečně doloženým zakladatelem větve Vítkovců byl Vítek z Prčice, který ve druhé polovině 12. století patřil k významným členům přemyslovské družiny. Ani jeho následovníci nezůstávali ve svých ambicích prosadit se na královském dvoře pozadu. Již za vlády Přemyslovců využívali synové Vítka z Prčice rozporů mezi přemyslovskými knížaty a zabírali rozsáhlá, avšak stále zalesněná území jižních Čech. Podporovali zde zakládání nových vesnic lidmi, kteří se sem postupně přestěhovali a později vytvořili Vítkovcům jejich poddanskou základnu. Budováním svých sídel a podporováním zakládání vesnic a měst se Vítkovci sice vzdalovali od střediska českého státu, ovšem na druhou stranu měli možnost prohlubovat své styky s Rakousy. Díky sňatkové politice hlavně ve 13. století se jejich državy ještě více rozšířily na jih od českých hranic. Díky tomu byla vytvořena rozsáhlá majetková základna rodu, která předpovídala mocenský vzestup a budoucí sílu rodu. Ze všech vítkovských rodů si tuto slávu nejvíce vydobyl rod Rožmberků.

2.2 PŮVOD RODU ROŽMBERKŮ

Rožmberkové, nebo také páni z Růže, získali své pojmenování podle nového sídla, které vybudovali před rokem 1250 potomci Vítka III. Jednalo se o hrad Rožmberk, nebo též označovaný německým názvem Rosenberg³. Rožmberk zůstal jejich sídlem do počátku 14. století, kdy se Rožmberkové stali dědičnými pány nad majetkem po vymřelé větvi pánů z Krumlova. Přenesli tak své sídlo na Český Krumlov, který se postupně stal rodovou rezidencí, a to až

² PÁNEK, Jaroslav. *Poslední Rožmberkové, velmoži české renesance*. Vydavatelství Praha: Panorama, 1989, str. 21

³ Rosenberg – hrad byl postaven na obchodní stezce vedoucí z Čech vyšebrodským průsmkem do bohatého horního Podunají. S původním názvem je hrad Rosenberg poprvé zmiňován v roce 1250 za vlády krále Václava I.

do roku 1602. Právě v tomto roce musel rodové sídlo prodat poslední představitel rodu Rožmberků Petr Vok císaři Rudolfovi II. Za vším stály obrovské dluhy, které na Petra Voka přešly po smrti jeho staršího bratra Viléma z Rožmberka. Po prodeji Českého Krumlova si za své nové sídlo zvolil Petr Vok Třeboň. Toto rozhodnutí znamenalo pro jihočeské město počátek „zlatého věku“. Přestavbu města započal poslední vladař domu rožmberského již roku 1599. Třeboň nechal obehnat hradbami vybavené spojovacími chodbami, věžemi a střílnami, díky čemuž se město stalo nejlépe opevněným městem v Čechách. Obranu tvořily i rybník Svět (původně nazývaný Nevděk) a Rožmberk, které sloužily také jako zásobárna jídla v dobách obléhání. Nic ovšem netrvá věčně, a tak se smrtí Petra Voka z Rožmberka 6. listopadu 1611 odešel nejen poslední představitel rodu, ale také nejslavnější období jeho posledního sídla – Třeboně.

3 VLIV ROŽMBERKŮ NA POLI POLITICKÉM

Rožmberkové se jako jeden z mála šlechtických rodů mohl pyšnit faktem, že téměř v každé generaci zastával některý jeho představitel přední místo u královského dvora. Nejčastěji se jednalo o funkce zemského hejtmána, pražského purkrabího nebo nejvyššího komorníka. Čím se ale odlišovali od svých aristokratických soukmenovníků byl fakt, že Rožmberkové svou moc nezakládali na přízni krále, neboť si byli vědomi její vrtkavosti, ale opírali ji o mohutnou majetkovou základnu, kterou budovali postupně a promyšleně s vědomím, že to nečiní pouze pro sebe a pro svůj prospěch, ale že to činí pro generace příští, které zajistí rožmberskému rodu věčnou slávu. Panovníci si byli též na druhé straně vědomi toho, že pokud budou respektovat tento významný rod a jeho vzrůstající moc, mohou se spolehnout na podporu ze strany Rožmberků. Jakmile začaly ovšem ze strany krále narůstat snahy o omezení politického vlivu a krácení práv velmožů v zemi, neváhali se Rožmberkové postavit na odpor samotné královské moci. Postavili se tak na odpor králi Přemyslu Otakarovi II., Karlu IV. či Václavu IV.⁴

V následujících kapitolách se tedy lze přesvědčit, že se nikoliv jen Vilém z Rožmberka zapsal do českých dějin.

3.1 VÍTEK Z PRČICE (+ 1194)

Vítek I., který se nazýval po svém původním sídle z Prčice, jehož byl majitelem od roku 1178. Právě on byl skutečně podle historických pramenů zakladatelem rodu Vítkovců. Byl velmi významnou osobou, neboť patřil ve druhé polovině 12. století mezi čelné příslušníky přemyslovské družiny. V roce 1169 nastoupil Vítek I. do funkce stolníka⁵, což znamenalo jeho prosazení se do vysokých dvorských kruhů. Stal se vlastně jedním z ministrů Vladislava I.⁶

⁴ PÁNEK, Jaroslav. *Poslední Rožmberkové, velmoži české renesance*. Praha: Panorama, 1989, str. 21 – 22.

⁵ Stolník - jeden z dvorských úřadů, jehož úkolem byla samotná obsluha panovníka a jeho dvora. Měl na starosti servírování jídla na panovníkovu tabuli.

⁶ Vladislav I. (? – 12. dubna 1125) – český kníže od roku 1109 do roku 1117 a znovu od 16. srpna 1120 do své smrti roku 1125. Byl druhorozeným synem krále Vratislava II. a Svatavy Polské.

Stejně jako později jeho synové, využíval Vítek I. rozporů mezi přemyslovskými knížaty a zabíral rozsáhlé lesnaté oblasti jižních Čech, které byly do té doby téměř neosídlené. Tam začali budovat vesnice a města, o která se později nejvíce hospodářsky opírali.

„O právním zařazení Vítka z Prčice svědčí roku 1169 jeho uvedení mezi „nobiles et canonici sancti Wenzeslai“, tj. šlechtice a kanovníky svatého Václava, kteří byli ve svědečné formulaci odděleni od „de Moravia nobiles“, šlechticů z Moravy.“⁷ Za vlády Soběslava II. zastával Vítek I. zprvu svou funkci stolníka, ale poté byl jmenován kastelánem v Kladsku⁸. Dokázal se ovšem takticky zapojit do bojů mezi Soběslavem II. a Bedřichem⁹ a získal klíčovou roli v tomto mocenském konfliktu. Právě v Prčicích se měla spojit vojska knížete Bedřicha a moravského Přemyslovce Konráda Oty. Bedřich díky spojení s Moravany v lednu 1179 porazil Soběslava II. v místě, kterému se dodnes říká Na bojišti. Odměna za pomoc v tomto mocenském konfliktu na sebe nenechala dlouho čekat a Vítek I. byl Bedřichem jmenován prácheňským kastelánem. Ve svém úřadu tak měl dohlížet na situaci v jižních Čechách a rozvíjet styky s Bedřichovými spojenci. Těmi byli vévoda rakouský z rodu Babenberků, biskup pasovský a podunajská šlechta.¹⁰

Jižní Čechy byly v té době ne příliš osídlenou krajinou, nacházeli se zde rozsáhlé lesnaté oblasti a neobdělaná krajina. Vítkovi se podařilo pro svůj rod při rozdělování této oblasti získat dědičná území, kterými se nestala stará hradiště, ale nová sídla při brodech na obchodních stezkách.

3.2 VÍTEK MLADŠÍ Z PRČICE (+ po 1244)

Právě Vítek mladší z Prčice byl zakladatelem budoucí linie Vítkovců a je označován za „praotce rodu Rožmberků“. Stal se majitelem Blankenberka poté,

⁷ BALOG, Peter et al. *Rožmberkové: rod českých velmožů a jeho cesta dějinami*. Vyd. 1. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2011, str. 24.

⁸ Kladsko - historické české území, nyní v polském Dolnoslezském vojvodství. Okolo 10. století patřilo území Slavníkovcům, ale bylo ovládnuto Přemyslovci. Od roku 1093 udělováno do držeb Přemyslovcům a jejich příbuzným z rodu Piastovců. Roku 1459 ustanovil Jiří z Poděbrad Kladsko hrabstvím a udělil mu znak.

⁹ Bedřich (1141/2 – 25. března 1189) - syn krále Vladislava II. a český kníže z rodu Přemyslovců.

¹⁰ BALOG, Peter et al. *Rožmberkové etc.*, cit.d., str. 24.

co roku 1191 vymírá rod Schönheringů, kterým do té doby patřil. O Vítkovi mladším se dozvídáme zejména z listin pasovského biskupa Gebharda, neboť Vítek mladší z Prčice prodal pasovskému biskupovi majetky v zahraničí. Z tohoto jednání lze dovodit, že Vítek preferoval spíše državy v Čechách a podržel si oblast při hranici země, která byla významná zejména z důvodu přeshraničního obchodu.

3.3 VOK I. Z ROŽMBERKA (+ 1262)

První, kdo přijal predikát „z Rožmberka“ a proslavil jej v celé střední Evropě, byl pan Vok. Jméno Vok bylo oblíbené zejména v panském rodě Benešoviců a můžeme se dohadovat, že zakladatel linie pánů z Rožmberka k němu asi přišel při svém křtu od některého z těchto vítkovských susedů.¹¹

Vok byl vnukem zakladatele rodu Vítkovců, Vítka z Prčice a jeho rodiči tak byli Vítek mladší z Prčice a matka, jejíž jméno neznáme, pocházela z Horních Rakous. Již za života Vokova otce začalo postupné osidlování jižních Čech. V tom také Vok pokračoval, neboť využil přízně Přemyslovců, která se také promítla na jeho kariéřním postupu ve státních funkcích. S vyobrazením Voka z Rožmberka se můžeme setkat na obraze v klášteře ve Vyšším Brodě, který tento významný Rožmberk založil. Je zde zachycena pověst, kdy v rozbouřené Vltavě tonoucí se Vok prosí o svou záchranu. Jeho modlitby byly vyslyšeny a jako poděkování nechal Vok I. na tomto místě roku 1259 vystavět klášter, který se stal po deset generací rodinnou hrobkou rodu Rožmberků.

Vok zemřel ve Štýrském Hradci 3. června 1262, v přítomnosti dominikánských mnichů a svých blízkých dvořanů. Mezi ustanoveními poslední vůle zaujme příkaz vyplatit 30 hřiven stříbra člověku, který by se vydal do Prus za spásu Vokovy duše.¹² Místem posledního odpočinku tohoto významného Rožmberka se stal jím založený klášter ve Vyšším Brodě.

Právě Vok I. se jako jeden z prvních Rožmberků výrazně prosadil ve vysokých státních funkcích. Byl stoupencem Přemysla Otakara II.¹³ v době

¹¹ VANÍČEK, Vratislav. *Vok I. z Rožmberka*. in: BALOG, Peter et al. *Rožmberkové etc.*, cit.d., str. 28.

¹² VANÍČEK, Vratislav. *Vok I. z Rožmberka*. in: BALOG, Peter et al. *Rožmberkové etc.*, cit.d., str. 29.

¹³ Přemysl Otakar II. (1233-1278) – nazýván „králem železným a zlatým“; druhorozený syn krále Václava I. a Kunhuty Štaufské. Původně byl určen k duchovnímu stavu, ale po smrti svého

jeho odboje proti otci, účastnil se křížové výpravy do Sambie v roce 1255. Ještě téhož roku získává Vok hodnost maršálka království českého¹⁴. V roce 1256 král pověřil Voka z Rožmberka funkcí „iudex provincialis terrae Anasi“ – zemského sudího území Horních Rakous. Přízeň Přemysla Otakara však musel Vok z Rožmberka neustále upevňovat zejména prostřednictvím společných vojenských tažení. Jedním z důležitých byl vpád Přemysla Otakara do Bavor roku 1257. Pro Přemysla to znamenalo velký neúspěch. Ačkoliv král sám se při ústupu u Mühldorfu zachránil, část výpravy již uprchnout nestačila, neboť se zřítíl spojovací most přes řeku Inn. Obklíčení pánové byli na základě rytířské dohody po zaplacení výkupného propuštěni. Právě tato událost založila nejspíše legendu o založení kláštera ve Vyšším Brodě. Vřelé vztahy s Přemyslem Otakarem II. vrcholily roku 1260. V tomto roce vedl král válku s uherským králem Bélou IV. o Štýrsko. Vok v tomto střetu pomohl četnou vojenskou posilou a díky porážce rakouských hrabat z Plain - Hardeka, si jejich hrabství vysloužil právě schopný Rožmberk od krále jako léno. Vítkovské vojsko se prosadilo podruhé v bitvě u Kressenbrunnu, díky čemuž Vok získal další hodnost, a to hejtmána ve Štýrsku.¹⁵

3.4 JINDŘICH I. Z ROŽMBERKA (+ 1310)

V letech 1276-1277 docházelo ke sporu mezi Přemyslem Otakarem II. a šlechtou, do kterého se velmi významnou měrou zapojili také Vítkovci. Po smrti Voka z Rožmberka, který měl nadstandardní vztahy s Přemyslem, se postoj jeho potomků výrazně změnil. Vystoupili proti panovníkovi a otevřeně podporovali římského krále Rudolfa Habsburského. Důvodem těchto opozičních postojů byla s největší pravděpodobností politická taktika. Do odboje proti Přemyslovi se tak zapojil i Vokův syn Jindřich I. Na konci roku 1277 se však jeho postoj otočil, zřejmě výsledkem tažení českého krále do jižních Čech. Jindřich I. tak spolu

staršího bratra Vladislava byl roku 1247 jmenován markrabětem moravským. Za jeho vlády vyvrcholily zásadní společenské proměny českého státu, který se přetvářel na vrcholně feudální centralizovanou monarchii s územně organizovanou feudální třídou.

¹⁴ Maršálek království českého – původně úřad správce koníren. Nejvýznamnější hodnostář, který se objevuje v okolí panovníka již kolem 1. pol. 12. stol. Od počátku jde o typicky dvorský úřad, který se později stává dědičným. Ve 13. stol. je zvláštní maršálek pro Čechy i pro Moravu a slučují se na počátku 14. stol., kdy už se jedná o třetí úřad co do významu v Čechách.

¹⁵ VANÍČEK, Vratislav. *Vok I. z Rožmberka*. in: BALOG, Peter et al. *Rožmberkové etc.*, cit.d., str. 28 – 29.

s bratrem Vítkem uznali Přemyslovu svrchovanost. Jindřich I. se odebral po boku Přemysla Otakara II. do boje na Moravské pole. Poté, co český král v této bitvě umírá, odmítl Jindřich vstoupit na stranu Rudolfa Habsburského a udržel si též odstup jak od markraběte Oty Braniborského, tak Závíše z Falkenštejna.

Vítkovci stejně jako jiné šlechtické rody byly známy svou pokrevní solidaritou a uvědomování si nutnosti zachovat rod i pro případ, že by jedna z dílčích rodin vymřela. To si Vítkovci zajistili dědickými spolky, které tehdejší právo dovolovalo. Jednalo se vlastně o smlouvu, mezi jednotlivými členy rodu, aby tímto způsobem mohla šlechta obejít institut odúmrti¹⁶.

„Jindřich z Rožmberka dosáhl obnovy předního postavení na královském dvoře a v úřadu zemského soudu v roce 1297, kdy byl jmenován nejvyšším komorníkem království.“ Rožmberk se tak v průběhu let výrazně zapojoval do nejvyšší politiky. Nejprve se spojil s ostatní šlechtou a církví a společně bránili zemi před Albrechtem Habsburským roku 1304. Po smrti Václava III. roku 1306 si získal přízeň nového českého krále Rudolfa I. Podařilo se mu získat do zástavy Zvíkov a přilehlá panství a tento majetek je mu dán dědičně roku 1307 jako odměna za podporu volby Jindřicha Korutanského králem. Své přední postavení si Jindřich z Rožmberka zachovával i v době vyjednávání Jindřicha Korutanského s Habsburky. V té době však Habsburkové ztrácí v říši vládu, které se ujímá nový rod – Lucemburkové. Ti potřebovali podporu Vítkovců ze strategických důvodů, neboť získání příhraničních oblastí by bylo velmi cenným přínosem. Když ovšem Jan Lucemburský usedá roku 1310 na český trůn, Jindřich z Rožmberka umírá.¹⁷

3.5 PETR I. Z ROŽMBERKA (+1347)

Období vlády Petra I. znamenalo jeden z mocenských vzestupů rožmberského rodu. Právě rodová kontinuita a prozíravost jeho předků, zejména jeho děda Voka I. a otce Jindřicha I. umožnila tomuto schopnému muži prosadit se jak mocensky, tak politicky.

¹⁶ odúmrt' – znamenalo to, že majetek každého, kdo zemřel bez mužských dědiců, připadl panovníkovi, který si toto právo nárokoval již od 10. století. Postupně toto právo přebírala také šlechta vůči svým poddaným. Jednalo se o velmi kontroverzní opatření, neboť rody (či rodiny) zbavovalo majetku budovaného po celé generace. Panovník se tohoto práva vzdal pro Čechy roku 1497 a pro Moravu 1587.

¹⁷ BALOG, Peter et al. *Rožmberkové etc.*, cit.d.,str. 38.

Právě po svém otci převzal Petr I. jeho úřad nejvyššího komorníka, který zastával bezmála následující tři desetiletí. Na počátku vlády Jana Lucemburského, v době, kdy Petr I. vstupoval na politickou scénu, se ještě více upevňovalo politické postavení rodu. Poté, co byl zajat Jindřich z Lipé, potřeboval král Jan získat a upevnit si náklonnost české šlechty. V této snaze byl centrem jeho zájmu především rod, který měl mezi českou šlechtou nejvýznamnější postavení, a to Rožmberkové. Podařilo se mu získat slib věrnosti od Petra I., který byl stvrzen rituálem i písemnou formou. Kladný vztah ke králi si Rožmberk udržel téměř po celých třicet let, kdy stál ve funkci Nejvyššího purkrabího. Král s Petrem I. vycházel v dobrém též z toho důvodu, že mu Petr půjčoval nemalé částky a kvůli těmto dluhům mu pak král Jan daroval nebo dával do zástavy četná panství. Dokladem významného postavení Petra I. byl také jeho svazek s vdovou po Václavu III., Violou Těšínskou.

Petr I. zemřel 14. října 1347 po vleklých zdravotních problémech, což dokládá i zproštění slibu návštěvy hrobů sv. Petra a Pavla v Římě. Stejně jako jeho předci byl pohřben v rodové hrobce ve Vyšším Brodě. S vyšebrodským klášteřem byl život Petra I. velmi úzce spjat, což dokládají i účty, ze kterých vyplývají peněžní dary, které klášteři Rožmberk věnoval. Právě on je vyobrazen na oltáři ve standardní donátorské pozici vkleče.¹⁸

3.5.1 KNIHA ROŽMBERSKÁ

S činností Petra I. bývá spojováno také vydání nejstaršího česky psaného právního dokumentu, a to Knihy rožmberské. Kniha starého pána z Rožmberka, jak je též někdy nazývána, obsahuje poučení zejména o soudním řízení na zemském soudu. O tomto pojednal zemský moravský archivář Vincenc Brandl roku 1872. Přínos této knihy spatřuje zejména v tom, že se obyčejové zvyklosti sjednotily a kodifikovaly do psaného textu.

„Poněvadž pak formy při právě a soudě zachovávané tím spletenějšími se stávaly, čím více právo samo se vyvíjelo, nastala záhy potřeba, aby se dostalo soudcům i stranám do rukou naučení, kterak se u věcech soudních zachovávatí měli.“¹⁹ Jak sám Brandl zmiňuje, nejednalo se o zákoník, ale knihu sepsanou

¹⁸ ŠIMŮNEK, Robert. *Petr I. z Rožmberka*. in: BALOG, Peter et al. Rožmberkové etc., cit.d., str. 36 – 40.

¹⁹ BRANDL, Vincenc. *Kniha rožmberská*. Praha, 1872, str. 5.

soukromou osobou, která měla být jakousi příručkou pro soudce a jiné úřední osoby.

Ačkoliv bylo autorství tohoto textu připisováno právě Petru I., jedná se s největší pravděpodobností o památku starší, kterou právě Petr I. zredigoval. To také potvrzuje nejstarší známý rukopis Knihy rožmberské z roku 1359.

3.6 OLDŘICH II. Z ROŽMBERKA (1403 – 1462)

Pokud ještě ve 13. a 14. století stáli Rožmberkové mezi předními českými velmoži, pak v době převahy stavů nad panovníkem v 15. století již dosáhli jednoznačného prvenství. Zasloužil se o to především Oldřich II. z Rožmberka, mimořádně schopný, ale i naprosto bezohledný politik, v jehož činnosti se nejvyšší měrou vystupňoval rozpor mezi zájmy rodu a potřebami českého státu.²⁰ Jasně zastával svůj názor v otázce náboženské orientace rodu. Za husitské revoluce se postavil do čela katolického tábora a upevnil tak postavení rodu. Svým jasným přístupem dokázal administrativně sjednotit celé rožmberské dominium, což napomohlo k upevnění jeho pozic v budoucnu. Za vlády Oldřicha II. se rožmberské panství rozkládalo od Sedlčan na severu, na jihu ho kopírovala zemská hranice, západ vytyčoval hrad Helfenburk a východ město Třeboň.

Ve třicátých letech to byl právě Rožmberk, na kterého král Zikmund nejvíce spoléhal a jmenoval ho svým plnomocným zástupcem pro jednání s utrakvistickými stavy, aby byl Lucemburk přijat za českého krále. Zde se projevila Oldřichova výrazná schopnost vyjednávat a Zikmundův sen byl naplněn. Ve dnech 16. října a 18. listopadu 1436 tak došlo ke konečné dohodě mezi králem Zikmundem a Tábořem.

V pohusitské době ovšem schopný Rožmberk nepolevil ve svých ambicích a po smrti císaře Zikmunda podpořil královskou volbu Albrechta Rakouského. Za tuto výraznou podporu se mu nový král odvděčil funkcí správce a hejtmana království, o kterou se dělil se svým přítelem a spojencem Menhartem z Hradce.

²⁰ PÁNEK, Jaroslav. *Poslední Rožmberkové, velmoži české renesance*. Praha: Panorama, 1989, str. 22 – 23.

Své vladařství rožmberskému dominiu ukončil sám ještě za svého života roku 1451. Ve své abdikací listině uvedl: „*Já Oldřich z Rožmberka vyznávám tímto listem, že jsem unavený těmito nebezpečnými časy, které mnohými způsoby mými cestami zmítaly a tak mne zatížily, že mé slabé a neschopné tělo nemůže dále pracovat... a proto předávám dominium mým synům Jindřichovi, Janovi a Joštovi.*“²¹ Rožmberk si v této listině také zajistil pravidelné příjmy, které mu měly zajistit klidné stáří. Oldřich umírá roku 1462 a skončila tak éra jednoho z nejmocnějších mužů v Českém království. Uložen byl stejně jako jeho předci v hrobce pod kostelem vyšebrodského kláštera.²²

3.6.1 ROŽMBERSKÁ FALZA

Ačkoliv se Oldřichovi II. podařilo pozvednout prestiž a váhu rožmberského rodu jako nikomu předtím, stále zůstávali Rožmberkové pouze „pány“, neboť zvykové právo považovalo tento titul za nejvyšší stav. S tím se ambiciózní Rožmberk nechtěl spokojit a začal podnikat kroky k dosažení potvrzení přednostního postavení v české stavovské obci.

Oldřich II. i jeho následovníci ovšem stále zdůrazňovali, že nezastávají rovnostářský přístup uvnitř panského stavu. Hlásili se k příslušníkům starožitných panských rodů a z toho vyplývajícího práva na jejich obsazování na přední místa v zemských úřadech. V duchu této myšlenky začal Oldřich II. své plány na zvýšení prestiže rodu realizovat formou falz, která měla jak úlohu nárokovou, tak i zabezpečovací.

„V padesátých letech 15. století dal Oldřich II. zhotovit řadu podvržených listin údajně starobylého původu, které jménem dávno zemřelých panovníků udělovaly Rožmberkům rozsáhlé majetkové a politické výsady. Nejzávažnějším mezi nimi bylo padělané privilegium datované rokem 1360, jímž římský císař Karel IV. domněle potvrdil staré zřízení o vladařství v rožmberském rodu. Privilegiu zajišťovalo vladařskou hodnost v jednotném a nedělitelném dominiu

²¹ RYNEŠOVÁ, Blažena, ed., PELIKÁN, Josef, ed. a Z ROŽMBERKA, Oldřich II. *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka: 1418-1462. Svazek IV., 1449-1462.* 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1954, č. 464.

²² KUBÍKOVÁ, Anna. *Oldřich II. z Rožmberka.* Vyd. 1. České Budějovice: Vedita, 2004, str. 129 – 146.

vždy nejstaršímu členu rodu, zatímco ostatní mu měli být podřízeni.“²³ Tím že toto falzum vložil Oldřich II. roku 1493 do desek zemských²⁴, nabyl podvrh platnosti zákona a byl uznáván až do smrti posledního představitele rodu, Petra Voka z Rožmberka.

Vrcholným počinem Oldřicha II. při zhotovování falz bylo vytvoření legendy o příbuzenském sepětí s knížecím italským rodem Orsiniů²⁵. Oldřich II. tuto fikci založil na podobnosti rožmberského a orsiniovského znaku²⁶. Orsiniové byli starobylým italským rodem, který svůj původ odvozoval od samotného císaře Nera. Oldřich II. si jistě uvědomoval, jakou šanci na zvýšení prestiže rodu má v rukou. Samotní Orsiniové tuto nesprávnou interpretaci neodmítali, neboť v ní sami viděli možnost, jak rozšířit svůj vlastní majetek. „V letech 1469 – 1481 vydali tři příslušníci rodu Orsiniů, dva kardinálové a jeden biskup s pravomocí papežského legáta, slavnostní listinná svědectví o římském knížecím původu Rožmberků, čímž i tato smyšlenka získala vysoce autoritativní a dokonce mezinárodní uznání.“²⁷ Jedním z oněch kardinálů byl Latinus Orsini, který vydal prohlášení²⁸, v němž potvrzoval italský původ Jana z Rožmberka i jeho předků.

Nikdo z Oldřichových následovníků se nebránili této smyšlence a nezabývali se věrohodností těchto listin, neboť i jim později přišla vhod. S jedním z hmotných důkazů o přetrvání této legendy svědčí i výmalba dvořanské světnice²⁹ na zámku v Třeboni³⁰, kterou provedl Tomáš Třebochovský za života posledního Vladaře domu rožmberského Petra Voka, a také nápis nad vstupním portálem třeboňského zámku.

Dnes je známo 34 rožmberských listin a listů, která lze s jistotou označit za falza. Svou propracovaností a počtem je tak bez obav můžeme označit za nejrozsáhlejší padělatelský podnik středověkých dějin. Ačkoliv Oldřich II.

²³ PÁNEK, Jaroslav. *Poslední Rožmberkové, velmoži české renesance*. Praha: Panorama, 1989, str. 24.

²⁴ Zemské desky – vznikly v Čechách kolem roku 1260 spolu se založením zemského soudu. Z počátku sloužily jako registra k zachycení průběhu jednání zemského soudu, posléze se do nich vkládaly další důležité informace. Postupem času se začaly dělit na větší a menší desky zemské. Zápis do desek byl veřejným zápisem nejvyšší právní síly, proti němuž nebylo možno vést důkaz.

²⁵ Orsini – významná italská šlechtická rodina, která v letech 1100 až 1900 hrála výraznou úlohu v italských dějinách. Posupně získali titul knížete, poté papežského knížete, až roku 1854 získaly primogeniturně dědičný titul knížete římského (Principe romano).

²⁶ Orsiniovský znak – Příloha č. 3.

²⁷ PÁNEK, Jaroslav. *Poslední Rožmberkové, velmoži české renesance*. Praha: Panorama, 1989, str. 24.

²⁸ Viz příloha č. 4.

²⁹ Viz příloha č. 5.

³⁰ Viz příloha č. 6.

nestál u zrodu všech rožmberských falz, právě on je hojně využíval. V největší míře spadají padělky do doby vlády krále Zikmunda Lucemburského.

3.7 PETR IV. Z ROŽMBERKA (+ 1523)

Nástupnictví Petra IV. z Rožmberka jako Vladaře domu rožmberského rozhodně nebylo předurčeno již při jeho narození. Byl v pořadí až třetím synem Jana II. z Rožmberka. Správy rožmberského majetku se ujal až po smrti svého bratra Jindřicha V. a abdikaci druhorozeného syna Jana II., Voka II. roku 1493. Po něm také Petr IV. přebíral nejen rodové dědictví, ale též úřad zemského hejtmana. Nastoupivší Rožmberk měl ovšem mnohem větší ambice. Ty se projevíly již v roce 1497, kdy se zasloužil o právní kodifikaci prioritního postavení rožmberských vladařů v rámci české stavovské obce. V tomto roce bylo přijato sněmovní usnesení, kterým byl stanoven zasedací pořádek nejvyšších úředníků na zemském soudu³¹. Ustanovení o předním postavení Rožmberků bychom mohli najít ve Vladislavském zřízení zemském roku 1500. V článku 1 se stanovuje, že „*Za právo jest, kterak v soudu zemském sedají. Najprvé král Jeho Milost má seděti na duostojenství stolice své v soudu zemském a mezi nohami Jeho Milosti najvyšší purkrabie pražský a po pravé ruce královské pán z Rožmberka, kterýž by v soudě seděl, a podlé něho najvyšší hofmistr zemský.*“³² Petr IV. se těšil přízni krále Vladislava Jagellonského, což dokládá i Petrovo jmenování jedním z poručníků mladého Ludvíka Jagellonského. Tato jeho činnost byla završena účastí na Ludvíkově korunovaci o rok později, kdy spolu se Zdeňkem Lvem z Rožmitálu nesl korunu.³³

3.8 PETR VOK Z ROŽMBERKA (1539 – 1611)

Poslední vladař domu rožmberského, celým jménem Petr Vok Volf, se narodil roku 1539 jako poslední ze sedmi dětí Jošta III. z Rožmberka a Anny

³¹ SOA Třeboň, Cizí rody – z Rožmberka 3/35

³² KREUZ, Petr, ed. a MARTINOVSKÝ, Ivan, ed. *Vladislavské zřízení zemské a navazující prameny*. Praha : Scriptorium 2007, str. 108.

³³ BALOG, Peter et al. *Rožmberkové etc.*, cit.d., str. 66.

z Rogendorfu³⁴. Celý život žil ve stínu svého staršího bratra Viléma, neboť právě s ním se počítalo jako s budoucím Vladařem a od něj se očekávali potomci, kteří by zajistili budoucnost sílícího rodu.

Jošt III. se však ze svého posledního syna dlouho netěšil. Umírá pouhých čtrnáct dní po jeho narození, a tak byl Petr Vok vychováván u svých příbuzných na jindřichohradeckém zámku. Poté, co se vlády nad rodovým dominiem v Petrových šestnácti letech ujímá starší bratr Vilém, stává se Petr Vok v rodové hierarchii druhým nejvýznamnějším členem rodu. Vilém mu financuje nákladné kavalírské cesty po Evropě a jediný větší spor, který mezi sebou bratři mají, je příklon Petra Voka k luteránství. Právě víra Petra Voka byla důvodem, proč jej král Ferdinand I. nejmenoval svým komorníkem. Pochopení se dočkal až od Maxmiliána II. Posledního Vladaře domu rožmberského však politika nezajímala tolik, jako svého bratra a do veřejného života vstoupil roku 1571 pouze jako bechyňský krajský hejtman. Po smrti bratra Viléma roku 1592 se však ujal rodového dědictví, které dokázal i přes jeho velkou zadluženost zachránit i za cenu ztráty rodového sídla Český Krumlov a dalších panství, např. Bechyně, či Stráže nad Nežárkou. Aby si udržel postavení v české stavovské obci, zmírnil své výrazné vystupování na podporu českobratrské církve a vstoupil do stavovské politiky. Roku 1594 přijal hodnost nejvyššího polního hejtmana a vedl zemskou hotovost do Uher, ačkoliv si byl již dopředu vědom neúspěchu.³⁵

Ačkoliv byl život posledního Rožmberka plný zvrátů a složitých situací, dokázal Petr Vok vždy zastávat zájmy svého rodu, a to za jakoukoliv cenu. Posledním velkým činem, který dvaasedmdesátiletý Rožmberk stačil pro svou zemi učinit, by neměl být nikdy zapomenut. Stalo se tak na konci dubna roku 1611, tedy půl roku před smrtí Petra Voka. V tu dobu vpadli do Čech pasovští vojáci, kteří se domáhali svého slíbeného žoldu od císaře Rudolfa II. Neboť císař nechtěl svůj poklad vydat a jeho bratr Matyáš tolik peněz neměl, nezbylo Petru Vokovi nic jiného, než půjčit vládě 100 000 zlatých. Kvůli tak vysoké sumě musel nechat roztavit stříbrný rodový poklad. Díky tomuto činu pasovské vojsko odtáhlo z Čech, které by jinak žoldáckým nájezdům jen těžko odolávalo. Vyplácení vojska zachytil i rožmberský kronikář Václav Březan: „9. junii z města Budějovic vojsko vytáhlo, položilo se mezi Lišovem a Štěpánovem a k večerou mu peníze

³⁴ Rodokmen Rožmberků zpracoval Václav Březan – viz příloha č. 10.

³⁵ PÁNEK, Jaroslav. *Petr Vok z Rožmberka*. in: BALOG, Peter et al. *Rožmberkové etc.*, cit.d., str. 90 – 92.

do statisíc vezeno.“³⁶ Ačkoliv mu bylo slíbeno, že mu bude celá částka vrácena, Petr Vok se toho již nikdy nedočkal. Umírá na Třeboni 6. listopadu 1611 jako poslední představitel významného rodu Rožmberků. Tím také skončil „zlatý věk“ Třeboně, ale i jižních Čech.

³⁶ BŘEZAN, Václav. *Životy posledních Rožmberků II.* Praha 1985, str. 625.

4 VILÉM Z ROŽMBERKA (1535 – 1592)

Předposlední představitel rodu Rožmberků započal svou životní pout' roku 1535, a ačkoliv neměl svou pozici při nástupu do čela celého rodu nijak lehkou, dokázal se díky své cílevědomosti prosadit takovým způsobem, že se stal jedním z nejdůležitějších mužů v zemi a českým místokrálem.

4.1 MLÁDÍ VILÉMA Z ROŽMBERKA

„ Čtvrtý, Vilém, narozen léta Páně 1535 dne 10. měsíce března v čtvrtú hodinu před polednem, jakož paní máté poznamenala i kancléř Albín, na znamení Blíženců, na zámku Šicendorfu³⁷ v Rakousích. Jemuž kmotrem byl a jej při svatém křtu držel pan Jan Hofman, svobodný pán z Grunpuchlu a z Strocha.“³⁸ Takto tedy zaznamenal narození jednoho z nejvýznamnějších představitelů rodu rožmberského Viléma z Rožmberka kronikář Václav Březan.

Vilém se narodil ze svazku Jošta III. a jeho manželky Anny z Roggendorfu, o něž se přičinil sám král Ferdinand I. Důvod byl velmi prostý. Habsburkové si potřebovali udržet oporu na jihu Čech a do té doby si Rožmberkové hledali své nevěsty právě spíše v českém prostředí. Proto se pozornost Ferdinanda I. upnula na rakouský rod Roggendorfů, který byl velmi loajální a důvěryhodný pro vládnoucí Habsburky. Samotná Anna byla společnicí manželky Ferdinanda, královny Anny Jagellonské a její otec i strýc patřili mezi nejspolehlivější královské úředníky.

Manželství Jošta a Anny trvalo devět let, během něhož se jim narodilo sedm potomků. Ovšem všudypřítomná smrt novorozenců se nevyhnula ani rožmberskému vladaři. První dva synové - Ferdinand Vok a Oldřich zemřeli několik měsíců po narození, a tak se po narození Viléma všechna pozornost upnula právě na něho, jako na vytouženého pokračovatele rodu. K němu ještě roku 1539 přibyl Petr Vok.

Jošt III. tak splnil svou úlohu jako uchovatel rodu a díky svým dvěma synům se stal zakladatelem dvanácté generace rodu Rožmberků. Na to, aby

³⁷ Šicendorf – dnes známý pod názvem Schützensdorf; zámek v Horních Rakousích.

³⁸ BŘEZAN, Václav. *Životy posledních Rožmberků I.* Praha 1985, str. 14.

ale dosáhl úspěchů ve veřejném životě, mu osud nevyměřil příliš mnoho času. Jošt umírá 15. října 1539 v pouhých jednapadesáti letech. Správy rodového dědictví se tak okamžitě ujímá jeho bratr Petr V. Kulhavý. Jakožto bezdětný s velkou pečlivostí připravoval rodové dominium pro jeho převzetí Vilémem, jakmile nabude zletilosti. Ovšem dvě zcela rozdílné povahy Petra V. a vdovy Anny z Roggendorfu zapříčinily roztržku, kterou musel vyřešit až Ferdinand I. jež se obával rozvrácení dosud dobrých vztahů mezi těmito dvěma aristokratickými rody.

Podle smírčího výroku z 11. května 1541 musel Petr Kulhavý vyplatit Anně její věno a zaokrouhlit ho na slušnou částku 9000 zlatých rýnských. Dále byl povinen vydat jí osobní klenoty, šest koní s vozem, peřiny, polštáře a ostatní příslušenství na šestero loží.³⁹ Na druhou stranu směla zůstat v Českém Krumlově ještě půl roku, ale poté jí bylo nařízeno, že musí zámek opustit, aniž by vznášela jakékoli další nároku vůči novému Vladaři.

Celá tato tahanice, která byla ve znamení hádek a popotahování se o majetek, nejvíce poznamenala právě Viléma z Rožmberka a jeho sourozence. Anna z Roggendorfu odjela hledat útočiště zpět ke své rodině do Rakous a děti zůstaly zde v Čechách. Petr se však o ně nedokázal sám postarat, a tak Petra Voka s jeho sestrami svěřil do péče Anny Rožmberské, vdově po Jindřichovi VII. z Rožmberka do Jindřichova Hradce. Vilém z Rožmberka byl ale předurčen k převzetí rodového majetku a bylo nutné, zajistit mu odpovídající vzdělání. Nejdříve ho tedy Petr V. poslal do Mladé Boleslavi k Arnoštu Krajíři z Krajku. Ačkoliv vzdělání zde bylo na velmi dobré úrovni, Petr se zalekl Arnoštova příliš otevřeného postoje k zakázanému konfesijnímu seskupení. Využil tedy morové nákazy, která v srpnu roku 1542 zasáhla Boleslavsko, a vzal Viléma zpět do Českého Krumlova. Díky příbuzenským konexím se Vilém dostal na studia do pasovského ústavu pro mládež z aristokratických rodin, které mělo mezinárodní prestiž. To, co studia zahrnovala, zaznamenal rožmberský kronikář Březan: „*Pana Viléma preceptorové, condiscipulové; logica, ethica, theologica, historica, arithmetices. [...] A takž pán mladý z Rožmberka dobře prospěl v latině Ciceronově, v orátorství a v umění o ctnostech, jež ethicam nazývají.*“⁴⁰

Stejně, jako se Petr V. staral o spravovaný majetek, nechtěl ponechat náhodě osud dědiců, tedy zejména Viléma a Petra Voka. Proto před svou smrtí

³⁹ PÁNEK, Jaroslav. *Vilém z Rožmberka: politik smíru*. Praha 2011, str. 35.

⁴⁰ BŘEZAN, Václav. *Životy posledních Rožmberků I*. Praha 1985, s. 47.

roku 1544 sepsal poslední vůli, ve které ustanovil tři poručníky- hraběte Albrechta z Gutnštejna, hraběte Jeronýma Šlika z Pasounu a pana Oldřicha Holického ze Šternberka. Poté, co 6. listopadu 1545 vstoupila smrtí Petra V. závěť v platnost, ujali se tito tři poručníci správy rodového majetku, který byl díky spořivému přístupu Petra V. očištěn od všech dluhů a disponovali v pokladně částkou 27 000 kop míšeňských grošů. Jak Václav Březan poznamenal, rozhodli se poručníci na přání Petra V. pozvat zpět do Čech matku všech svých svěřenců, Annu z Roggendorfu. Uznali, že nejlépe je dětem v péči své vlastní matky, a tak: „ [...] *Páni poručníci jednosvorně za nejlepší uznali, aby paní máti jejich, což může být nejspíše, na Krumlov přibrati ráčila se.*“⁴¹

Poručnictví nad rožmberským majetkem trvalo až do roku 1550. Nejprve zemřel Albrecht z Gutnštejna, následujícího roku pak Jeroným Šlik. Veškerá odpovědnost se tak snesla na Oldřicha Holického. Všichni si ovšem byli vědomi, že teprve patnáctiletý Vilém ještě není schopen postavit se do čela rodu a vstoupit do vysoké politiky. Iniciativy se tak ujali rakouští příbuzní, kteří Viléma povolali z Pasova do Vídně. Zde, v benediktýnském klášteře pod vedením mnoha vzdělanců a učitelů si Vilém díky svému sebevědomí dokázal v krátké době osvojit velmožské vystupování, doplnit potřebné vzdělání a způsob života hodný urozeného aristokrata.

Při odchodu z pasovské školy vystavil kníže Wolfgang ze Salmu nejlepší možné vysvědčení a adresoval mu též doporučení, jak se má chovat jako vrcholný představitel rodu. „ *Ten způsob počestný života, kterýž jsi zde u nás na sebe vzal, stále zachovávej. A což jsi nám osobně řečí svou připověděl i nyní psaním svým připovídáš, skutkem splnití hled'. [...] Za znamení jisté a důvod list tento tvůj jmáme, kterýmž smýšlení naše o tobě, v mysl naši vzaté, tak jsi potvrdil, abychom docela nadáli se, že tím budeš, jakovýhož jsme vždycky tě býti přepovídali, totiž vlasti své ozdoba, rodu tvého okrášení, všech ctností a umění snažný ochránce.*“⁴² Roku 1551 nadešel tedy čas, aby se mladý Rožmberk ujal rodového dědictví a správy dominia.

⁴¹ BŘEZAN, Václav. *Životy posledních Rožmberků I.* Praha 1985, s. 19.

⁴² BŘEZAN, Václav. *Životy posledních Rožmberků I.* Praha 1985, s. 49-50.

4.2 VLADAŘ DOMU ROŽMBERSKÉHO

K převzetí vlády nad rožmberským dominiem se uskutečnilo v půli května roku 1551. Jednalo se o zvláštní situaci, neboť za normálních okolností by zletilosti nabyt dle Zemského zřízení z roku 1549⁴³ dovršením dvacátého roku věku. Ferdinand I. však využil své pravomoci zplnoletit sirotka dříve. Toto oprávnění vyplývá z článku F. 12: „ [...] Avšak JM^t královská, aneb saudce zemští v nepřítomnosti JM^{ti} královské, když by to na JM^t královskou neb na saudce zemské bylo, buď od bratří mladších neb od přátel neb od kohož koli jiného, vznešeno: že sirotku před těmi dvadcíti lety má statku sstoupeno aneb jemu dán díl býti, [...]“⁴⁴

V zemském zřízení se otázce sirotků a poručenství věnují články F. 11 až F. 25, kde je upravena celá tato problematika. Poručníkům bylo přikázáno starat se o majetek svých svěřenců, dnešním způsobem řečeno, s péčí řádného hospodáře. V případě, že by způsobili ztráty na svěřeném majetku, měli povinnost tuto škodu nahradit ze svých prostředků. K tomu, aby nebyl majetek sirotkům krácen, musel být sepsán registr všech těchto věcí členy zemského soudu. Tato registra pak byla vložena do Desek zemských, což byl titul k nabytí poručnictví. Poručník podle článku F. 16 nesměl prodat sirotčí majetek, pokud mu nedal svolení samotný král, nebo páni zemského soudu. V případě dívek museli k jejímu sňatku před dovršením zletilosti dát souhlas její poručníci, jinak by se vystavovala ztrátě majetku, který by přešel na její bratry. Pokud by je neměla, pak na nejbližšího přítele. Stejná situace nastala v případě, že by dcera nebo sestra byla dána do kláštera.⁴⁵

Král Ferdinand I. přikázal zbylým poručníkům: „ *Kdež nemohouce my to sirotku k lepšímu dobře učiniti, vám poroučíme přikazujíc, abyšte nadepsanému Vilémovi z Rožmberka i na místě jeho mladšího bratra, všeho statku, podle poručenství po otci jejich spravedlivě náležitého a příslušejícího na den sv. Jiří aneb nazejtří [23. nebo 24.4.] postoupili a toho se nikterakž nezbraňovali ani odpírali, jsouce povinni tak učiniti.*“⁴⁶

⁴³ Zemské zřízení (1549) – písemná kodifikace českého zemského práva; v tomto roce došlo ke značnému přepracování Vladislavského zřízení zemského za vlády Ferdinanda I.

⁴⁴ JIREČEK, Josef a JIREČEK Hermenegild (edd.), *Zřízení zemská království Českého XVI. věku*, Praha : Věšhrd, 1882, str. 222.

⁴⁵ JIREČEK, Josef a JIREČEK, Hermenegild (edd.), *Zřízení zemská etc.*, cit.d., str. 219 – 227.

⁴⁶ BŘEZAN, Václav. *Životy posledních Rožmberků I.* Praha 1985, s. 57.

Ačkoliv si Vilém z Rožmberka zvolil podle tradice již roku 1547 své životní heslo – *Festina lente!* (Pospíchej pomalu!) – na počátku své vlády se jím rozhodně neřídil. Nedočkavý, aby mu byl majetek ze strany jeho poručníků co nejdříve předán, omezil se pouze na splnění právních formalit. Jeroným Šlik ještě před slavnostním nástupem nového vladaře zemřel, ovšem Oldřich Holický se aktu nezúčastnil snad ze zklamání z netrpělivosti a prchlivosti Vilémovi. Vyslal tak za sebe dva zplnomocněné rytíře s upřímnými pozdravy.

Na znamení velkého okamžiku, kterým zajisté nástup nového Vladaře domu rožmberského byl, propustil Vilém na svobodu všechny vězně. Jak poznamenal Václav Březan: „*I mnohým hrdla šenkoval, i vražedníky na zápisy vydav. A tudy od milosrdenství správu domu svého začal.*“⁴⁷ Těmi zápisy, o kterých se rožmberský archivář zmiňuje, bylo sepsání hrdelního reversu, podle kterého se každý vrah zavázal pod trestem smrti nepáchat další kriminální činnost. Jak se toto opatření v praxi osvědčilo, ale není známo.

Těmito událostmi tedy započalo téměř čtyřicetileté období vlády jednoho z nejschopnějších představitelů významného rodu Rožmberků. V době převzetí majetku se stal Vilém z Rožmberka nejbohatším českým velmožem, který ovládal 6 – 7 % českého obyvatelstva. Takovéto moci již rod nikdy nedosáhl.

„Ihned se projevila Vilémova cílevědomost a sebevědomá touha po uplatnění získané moci. Mladý vladař začal vydávat instrukce pro své úředníky a nařízení, která regulovala pracovní a finanční povinnosti a soukromý život poddaných.“⁴⁸ Rožmberští úředníci měli na starosti vedení vrchnostenského podniku nebo úřadu, měli relativní samostatnost při jeho vedení a každého půl roku museli vykazovat účetní agendu. Byli za ně tedy považováni regenti, místodržící, purkrabí či hejtmáni. Mezi úřednictvem nedocházelo ani k rozsáhlým personálním obměnám a většinou nastupující Vladař převzal vládu spolu s původními úředníky zejména z důvodů nutné hospodářsko-finanční kontinuity.

Z hlediska hierarchie velkostatkového úřednictva existovalo dvojí dělení těchto osob. „Dobově existoval vnímaný rozdíl mezi „vyššími“ a „nižšími“ úředníky, který v sémantické praxi splýval s hranicí mezi pojmy „úředník“ a „písař“, který označoval osoby vedoucí, vyhotovující a předkládající pololetní účet.“⁴⁹ Neplatilo ovšem pravidlo, že vyšší úředník zůstal po celou dobu své

⁴⁷ BŘEZAN, Václav. *Životy posledních Rožmberků I*. Praha 1985, s. 59.

⁴⁸ PÁNEK, Jaroslav. *Vilém z Rožmberka*. in: BALOG, Peter et al. *Rožmberkové etc.*, cit.d., str. 72.

⁴⁹ STEJSKAL, Aleš. *Rožmberská teritoriální správa v raném novověku*. in: BALOG, Peter et al. *Rožmberkové etc.*, cit.d., str. 124.

služby na této pozici. Naopak bylo spíše trendem, aby úředníci svůj post měnili a část své profesní dráhy vykonávali například jako písaři a později jako hejtmani. Při nástupu Viléma z Rožmberka do čela rodu ale nedošlo k „rotaci“ úředníků z vyšší pozice na nižší a naopak, ale nový Vladař ponechal na úřednických postech vyšší úředníky. Opačný přístup pak lze spatřovat při přebírání majetku Švamberky po smrti posledního Rožmberka Petra Voka. Ti naopak ponechali na svých postech některé nižší úředníky.

5 POLITICKÁ SITUACE V ČECHÁCH V 16. STOLETÍ

Zejména počátek 16. století se v Čechách neslo ve znamení velkých změn, které výrazným způsobem určily další směřování Českého státu. Hlavním znakem tohoto období je nástup nové dynastie na český trůn - Habsburků. České stavy musely bojovat o zachování si svých práv, které se jim mocní Habsburkové snažili co nejvíce omezovat. Právě tato situace ale dala vyniknout samotnému Vilémovi z Rožmberka, který za vlády této dynastie dosáhl až na samý vrchol stavovských pozic a pro Habsburky se stal nepostradatelným rádcem a diplomatem.

5.1 NÁSTUP HABSBUKŮ NA ČESKÝ TRŮN

Zásadním okamžikem, díky němuž Habsburkové rozšířili svůj vliv a ujali se vlády nad českými zeměmi, byla porážka Ludvíka Jagellonského u Moháče 29. srpna 1526. Při útěku z této bitvy mladý král zahynul v bažinách a s ním vymřela česko – uherská větev Jagellonců po meči. Čeští stavové tak byli postaveni před otázku, koho zvolit novým panovníkem. Již nechtěli dál setrvávat v soužití s uherským státem a přáli si mít vlastního panovníka, který by se staral jen o záležitosti Českého království.

Ačkoliv se o trůn ucházelo celkem jedenáct kandidátů, kteří své nároky opírali o příbuzenské či smluvní tituly, český sněm se rozhodl, že si panovníka zvolí sám svobodnou volbou. Toto právo měl český zemský sněm již od roku 1497. Vladislav II. v této době neměl ještě žádné potomky, a tak zemský sněm zformuloval své právo volby nového krále, pokud panovník zemře bez přímých potomků. Čeští stavové si vyhradili také právo nutnosti kladného vyslovení se k přijetí královských potomků na český trůn. Pozice Jagellonců chtěl Vladislav zabezpečit i pro případ, že by se jediným dědicem stala jeho dcera Anna Jagellonská. Aby jí zajistil možnost nástupnictví, musel ustoupit stavům a přistoupil na podmínku, že se Anna provdá pouze s jejich souhlasem.⁵⁰

⁵⁰ JANÁČEK, Josef, ed. *Nástup Habsburků na český trůn*. Praha: Melantrich, 1986, str. 15 – 17.

Nakonec byla pro volbu ustanovena 24členná komise, ve které byly zastoupeny všechny stavy a na český trůn byl 23. října 1526 zvolen rakouský arcivévoda Ferdinand I. Habsburský, jež měl za manželku právě sestru zemřelého krále Annu Jagellonskou. Nový král složil přísahu, že bude dodržovat kompaktáta, bude dodržovat stavovská práva, a že své sídlo přenesl do Prahy. Mnoho těchto slibů nakonec zůstalo nevyslyšeno. O průběhu volby informoval Ferdinand svého bratra Karla takto: „*A záležitosti se vyvíjely tak dobře, že (díky Bohu) navzdory velkému úsilí, které vyvinuli polský král, saský kníže a bavorská knížata, aby dosáhli tohoto království, mi Bůh ve své dobrotě dopřál takové milosti, že mě zvolili a vyhlásili jejich králem. Za což ho chválím a slibuji, že se to stalo pro dobro a rozšíření křesťanství a ku prospěchu naší katolické víry.*“⁵¹ Krátce po své zvolení českým králem byl Ferdinand I. přijat za krále uherského. Tím vznikla česko – uhersko – rakouská personální unie, což přineslo obrovský nárůst moci dynastii Habsburků.⁵²

5.2 CENTRALIZAČNÍ SNAHY HABSBUKŮ

Ačkoliv se ve své volební slibu Ferdinand I. zavázal k dodržování stavovských práv, již od počátku svého nástupu byl propagátorem panovnického absolutismu. Skrze něj chtěl nový panovník ve svých rukou soustředit veškerou státní moc, jak zákonodárnou, výkonnou i soudní. Poté, co se Ferdinand I. roku 1556 plně ujal vlády v říši, stala se pro něj hlavním politickým cílem snaha o centralizaci monarchie. Celé soustátí bylo velmi totiž velmi nesourodou jednotkou a jediným společným prvkem byla osobnost panovníka. Centralistické tendence se uplatnily zejména ve třech sférách - vytvořením ústředních vládních úřadů dvorským řádem z 1. ledna 1527 a v zabezpečení jejich činnosti, v pokusech o založení stálého berního systému pro celou monarchii za spolupráce stavů všech zemí a v neposlední řadě se měla společným jmenovatelem celého soustátí stát katolická víra. České a uherské stavy ovšem na tyto kroky nemínily přistoupit a neustálými rozpory se vztah mezi panovníkem

⁵¹ JANÁČEK, Josef. *České dějiny. Kniha 1, 1526-1547. Díl 2, Doba předbělohorská*. 1. vyd. Praha: Academia, 1984, str. 7.

⁵² VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel a KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, str. 61.

a stavy v Českých zemích neustále zostřoval.⁵³ K vyvrcholení těchto už dosti napjatých vztahů došlo v průběhu Šmalkaldské války⁵⁴ roku 1547, když Ferdinand I. svolal bez nutného souhlasu stavů zemskou hotovost na pomoc svému bratrovi Karlu V. České stavy okamžitě vypověděly králi poslušnost a vypuklo první české stavovské povstání. To bylo bez větších problémů Ferdinandem I. potlačeno a došlo tím k většímu upevnění jeho moci. Nejvíce postížena byla královská města, kterým byl zkonfiskován majetek a v oblasti soudní moci došlo k jejímu omezení zřízením apelačního soudu, který byl městským nadřízen. Postupnými kroky se Habsburkovi podařilo prosadit dědičný královský titul pro české země. Jeho nástupci Maxmilián II. a Rudolf II. v této politice pokračovali s tím rozdílem, že přenesli svůj úřad do Prahy. Rudolf II. se ovšem choval smířlivěji, o čemž svědčí i vydání Majestátu na náboženskou svobodu roku 1609. S nástupem Matyáše na český trůn se však situace zcela změnila a jeho politické směřování nabralo jasně radikální absolutizační směr.⁵⁵

⁵³ JANÁČEK, Josef. *České dějiny. Kniha 1, 1526-1547. Díl 2, Doba předbělohorská*. 1. vyd. Praha: Academia, 1984, str. 107 a n.

⁵⁴ Šmalkaldská válka (1546-1547) – odehrávala se na území Svaté říše římské mezi katolíky (v jejichž čele stál Karel V.) a protestantskými říšskými knížaty (v čele s Janem Fridrichem I. a Filipem I.)

⁵⁵ VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel a KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. cit.d., str. 62 – 63.

6 ZEMSKÉ ZŘÍZENÍ V ČECHÁCH V 16. STOLETÍ

Jak již bylo výše zmíněno, po nástupu Habsburků na český trůn začalo prosazování centralizačních opatření, které vedlo ke zřízení centrálních úřadů, jež byly nadřazeny těm zemským. Z těchto úřadů se zejména ujala panovnickova osobní rada a dvorská komora. Členěný státní aparát, který byl budován již ve 13. až do 15. století, působil jen s malými změnami i celé 16. a 17. století. Došlo tak k vytvoření hierarchie, kdy na nejnižší úrovni stála místní správa, jež byla řízena orgány pozemkové vrchnosti. Na regionální úrovni to byla správa krajská, na niž dohlížely orgány jednotlivých zemí Koruny české.⁵⁶

Ferdinand I. byl velmi schopným státníkem, který uměl využívat starých oprávnění panovníků. Svým pojetím dokázal prosadit, aby dle starých oprávnění zahraniční politika, finanční správa a vojenské záležitosti spadaly do výhradních pravomocí panovníka a v jeho osobě tak společné pro všechny země soustátí. Centrálními úřady se proto staly Dvorská komora, Tajná rada, Dvorská rada, Dvorská kancelář a Dvorská válečná rada, o nichž bych ráda ve stručnosti pojednala v následujících podkapitolách.

6.1 CENTRÁLNÍ ORGÁNY STÁTU DOBY HABSBUŘSKÉ

6.1.1 DVORSKÁ KOMORA (HOFKAMMER)

Do nástupu Habsburků na český trůn dokázaly stavy posílit svou moc a byly tak rovnocennou protistranou panovníka. Nástupem Ferdinanda I. se však situace začala měnit a první, co přišlo na řadu změnit, byl způsob vybírání daní. Ty byly odedávna hlavním příjmem státní pokladny, a proto nad nimi chtěl mít nový král plnou moc.

Zřízením české dvorské komory roku 1527 byl tedy zřízen nejvyšší úřad pro hospodářství celého českého soustátí, který byl v duchu centralistické politiky Ferdinanda I. podřízen vídeňské dvorské komoře. Úřadovala nepřetržitě a měla

⁵⁶ VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel a KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. cit.d., str. 69.

za úkol každý týden informovat panovníka o své činnosti. Členy jmenoval pouze panovník, a tak se dostávala z naprostého vlivu stavů.⁵⁷

6.1.2 TAJNÁ RADA (GEHEIMER RATH)

Jednalo se o nejdůležitější poradní orgán panovníka, který fakticky řídil zahraniční politiku. Každé její usnesení muselo mít pro svou platnost souhlasu panovníka. Počet členů tajné rady byl velmi nízký a čítalo ho čtyři až šest členů. Dostat se do tohoto orgánu bylo velice prestižní záležitostí a svědčilo to o kvalitách jmenované osoby. Z českých zemí se podařilo do tajné rady v 16. století dostat pouze čtyřem osobám, mezi nimiž byl i Vilém z Rožmberka, kterého do této funkce jmenoval Rudolf II., neboť si velmi dobře uvědomoval jeho výrazných schopností mezinárodní komunikace a spolupráce.

6.1.3 DVORSKÁ RADA (HOFRATH)

Tato instituce byla zřízena jako dvacetičlenný orgán za předsednictví rakouského maršálka, který měl být nejvyšší odvolací soudní instancí pro všechny státy monarchie. Úspěchu se však dvorské radě nedostalo, neboť soudní moc byla v Čechách v rukou stavů, a proto odvolání ke králi neexistovalo. Nakonec se její působnost omezila pouze na rakouské země.⁵⁸

6.1.4 DVORSKÁ KANCELÁŘ (HOFKANZLEI)

Vznikla proměnou rakouské kanceláře mezi léty 1526 – 1528, kdy byla vytvořena jednotlivá oddělení pro každou zemi. Kancelář vedl sekretář, který podléhal nejvyššímu dvorskému kancléři. Toto centralistické pojetí se ovšem neprosadilo jako v případě dvorské rady.⁵⁹

⁵⁷ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, JANÁK, Jan a DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost*. [1. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2005, str. 109.

⁵⁸ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, JANÁK, Jan a DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy etc.*, cit.d., str. 110.

⁵⁹ Tamtéž, str. 110.

6.1.5 DVORSKÁ VÁLEČNÁ RADA (HOFKRIEGSRATH)

Byla zřízena jako poslední z centrálních habsburských úřadů roku 1556. Sestávala z pěti členů v čele s prezidentem. Válečná rada zajišťovala především vyzbrojování a zásobování vojska, ochranu východních hranic a stav válečného materiálu v pohraničí.

6.2 ZEMSKÉ ÚŘADY V ČECHÁCH

Doba pohusitská zaznamenala nárůst zemských úřadů, neboť do té doby k nim byli počítáni celkem čtyři úředníci. Byli jimi nejvyšší komorník, nejvyšší sudí, nejvyšší písař a nejvyšší purkrabí. V následujících obdobích ale přešel faktický výkon výkonné moci na dvanáctičlenný sbor zemských úředníků, kteří vytvořili zemskou vládu. Tyto osoby se zároveň staly členy královské rady, která v 16. století získala pravomoc rozhodovat o obsazování těchto zemských úřadů. Všichni také zasedali v zemském soudu, což byl nejvyšší šlechtický soud, který rozhodoval o záležitostech týkajících se šlechtických záležitostí a svobodných statků. Hlavní význam této instituce spočíval v nalézání práva a jeho rozsudky se pak stávaly součástí zemského práva.⁶⁰

Vilém z Rožmberka dokázal během svého aktivního politického života dosáhnout hned na několik významných úřadů. V pouhých osmnácti letech se stal hejtmanem Prácheňského kraje, roku 1560 dosáhl úřadu nejvyššího komorníka Českého království, kdy se jeho úkolem stalo zajišťování výběru soudních poplatků. Roku 1566 přijal funkci vrchního velitele českého vojska v tažení proti Turkům. Vrcholem jeho politické kariéry se ovšem stal úřad nejvyššího purkrabí pražského roku 1570 a stal se druhým nejmočnějším mužem v zemi. Za věrné služby Habsburkům byl roku 1577 Rudolfem II. jmenován členem tajné rady. Těchto úspěchů dosáhl Vilém v rámci českého státu, ale jeho osobnost byla nepřehlédnutelná i na poli mezinárodním, o čemž svědčí nabídka polské koruny.⁶¹

⁶⁰ VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel a KNOLL, Vilém. *České právní dějiny.*, cit.d., str. 85 – 103.

⁶¹ O politické a diplomatické činnosti Viléma z Rožmberka je podrobně pojednáváno v samostatných kapitolách.

7 POLITIK VILÉM Z ROŽMBERKA

Vilém z Rožmberka dokázal za své téměř čtyřicetileté vladařství pozvednout prestiž rodu až na samý vrchol. Dokázal to zejména svou cílevědomostí, ale též svými schopnostmi. Od svých aristokratických přátel i nepřátel se ale odlišoval v jedné zásadní věci. Vždy prosazoval svůj názor tak, aby rožmberský rod neutrpěl žádnou újmu a to i s rizikem, že se bude muset postavit na odpor samotnému králi. Vždy se mu ale jeho pevná vůle vyplatila a právě díky Vilémovi získali Rožmberkové výsadní postavení mezi českými šlechtickými rody a zapsali se tak nesmazatelně do dějin českého státu.

Nebyla to ovšem cesta jednoduchá. Vilém započal své politické působení již v šestnácti letech výpravou do Itálie, kde nabral potřebné zkušenosti. Na jejich základě pak mohl začít naplno budovat svou kariéru u královského dvora, kde dosáhl až na titul nejvyššího purkrabí českého a stal se tak českým místokrálem.

7.1 CESTA DO ITÁLIE

Mladý Vilém se sice již ve svých šestnácti letech postavil do čela jednoho z nejmocnějších a nejbohatších rodů v Čechách, neměl však žádný vliv na politické dění v Českém království. S tím se ovšem tento cílevědomý muž nechtěl rozhodně smířit. Proto se hned roku 1551 zúčastnil cesty do Itálie. Připojil se k výpravě české šlechty, která jela uvítat do italského Janova Marii, španělskou novomanželku následníka českého trůnu Maxmiliána II. Vilém chtěl cestou načerpat nejen potřebné zkušenosti a získat styky s vysokou šlechtou, ale chtěl zejména navštívit pravlast svých domnělých předků⁶². Před odjezdem musel ovšem Vilém zajistit řádný chod správy, a tak ustanovil své zástupce pro správu panství a pro ochranu rožmberských zájmů na soudech.

Sedmiměsíční Vilémova pouť znamenala pro Viléma nejen získání cenných zkušeností a seznámení se s odlišnou kulturou, ale také značné výdaje. To nám ostatně dokládá Březan, že „*Vlaši dobře Čechům měšce přetřásli. Pána mladýho*

⁶² Smyšlený příbuzenský vztah s italským rodem Ursiniů.

z *Rožmberka mnoho tisíc korun ta jízda stála.*⁶³ Tato vydání si ale mladý Rožmberk mohl vzhledem ke svému majetku dovolit a dobře věděl, že se mu tato investice v budoucnu jistě vrátí. To se také potvrdilo záhy po jeho návratu, kdy musel bojovat o udržení a nové povznesení rožmberského rodu.

7.2 SPOR O VEDENÍ STAVOVSKÉ OBCE

Záhy po návratu Viléma z Rožmberka z Itálie musel mladý vladař naplno nastoupit do zápasu o obnovení výsadního postavení Rožmberků mezi českou šlechtou. Ačkoliv mladý Rožmberk si byl vědom, že pokud nyní neobhájí a neprosadí rodová privilegia a nedokáže, že je schopen stát v čele rodu, výrazně to oslabí jeho politickou kariéru.

Jednalo se o zápas, který započal již za života Petra V. a pokračoval v době poručnické vlády. Ačkoliv se všichni tři poručníci starali o svěřený majetek svědomitě a s péčí řádného hospodáře, neprojevovali větší snahu o péči o výsadní postavení Rožmberků v zemi. Byl to boj s celostátním dosahem, neboť proti sobě stály stavy na straně jedné a panovník na straně druhé. Snahou Habsburků již od počátku své vlády bylo co nejvíce omezit postavení českých stavů⁶⁴. Bylo proto přirozeným důsledkem, že král usiloval o to, aby v čele stavovské obce byli osoby jemu oddané a nezastávající postoje české šlechty. Jednou z takových osob byl Jindřich IV. z Plavna (1510-1554).

7.2.1 PÁNI Z PLAVNA

Jindřich IV. z Plavna patřil k německému rodu, doloženému od počátku 12. století, který jednou ze svých větví zakotvil v západních Čechách a udržel si tam národnostně německý ráz. Páni z Plavna nepřevyšovali průměr panské šlechty a počátkem 16. století dosáhli pouze nevýrazného 22. místa mezi 47 starými panskými rody v Čechách.⁶⁵ Právě mezi nejpřednější české rody tradičně patřili páni z Rožmberka, Pernštejna a Hradce.

⁶³ BŘEZAN, Václav. *Životy posledních Rožmberků I.* Praha 1985, s. 65.

⁶⁴ O politické situaci v 16. století pojednáno v samostatné kapitole 4.

⁶⁵ PÁNEK, Jaroslav. *Poslední Rožmberkové, velmoži české renesance.* Vydavatelství Praha : Panorama, 1989, str. 85-86.

Po nástupu Habsburků na český trůn ještě česká šlechta netušila, k jakým změnám v budoucnu může dojít a jakým směrem se bude orientovat habsburská politika. Zato Jindřich IV. z Plavna byl velice schopným a vnímavým mužem. Česká šlechta neusilovala od začátku o obsazování vídeňských úřadů, ale Jindřich si byl vědom velmi dobré příležitosti, jak se prosadit u královského dvora a získat přízeň samotného krále. Docílil toho, že jako první český šlechtic byl povolán do tajné rady a roku 1542 se stal nejvyšším kancléřem České koruny. Jindřich IV. svůj post upevnil další velmi aktivní činností, a to vydatnými půjčkami královské pokladně a podpoře vojenských tažení. Ferdinand I. jej dokonce pověřil dohledem nad jeho synem arciknížetem Ferdinandem poté, co zde byl ustanoven jako místopředseda v Čechách.

Díky své politické taktice získal za mnohé zásluhy četná pohraniční panství, čímž na česko – saském pomezí vytvořil rozsáhlé dominium. Tento mocenský vzestup dříve nepřilíš významného rodu však naznačil situaci let příštích. Jediné, co Jindřichovi stálo v cestě k absolutnímu vrcholu, byli Rožmberkové. Ovšem i z takovéto situace si byl vědom východiska a započal tak otevřený boj proti jednomu z nejváženějších rodů v Českém království.

7.2.2 DOČÁSNÉ OSLABENÍ VLIVU ROŽMBERKŮ

Pro Rožmberky nepříznivá situace se začala odehrávat dva roky před tím, než se Vilém ujal vlády. Jak již bylo poznamenáno, Jindřich IV. si byl vědom, že při upevňování svých rodových práv nesmí příliš otálet, a proto se velmi aktivně zapojil do příprav textu nové ústavy.

Jedinečnou příležitost totiž poskytla mocnému kancléři příprava nového zemského zřízení, které mělo natrvalo zakotvit posílení královské pravomoci. Jindřich zasáhl do zdlouhavých redakčních prací na textu nové ústavy a navrhl králi úpravu její politicky nejdůležitější části. Jindřich tak požadoval, aby ve vstupních Artikulích o důstojenství, mocnosti a soudu Jeho Milosti Královské bylo uzákoněno výsadní postavení knížat z Plavna přede všemi ostatními českými šlechtici.⁶⁶ Král Ferdinand I. udělil Jindřichovi na jeho žádost 8. srpna 1549 souhlas.

⁶⁶ PÁNEK, Jaroslav. *Vilém z Rožmberk : politik smíru*. Praha 2011, str. 148 – 149.

V českém právu tím nastala patová situace. Do zemského zřízení se dostal rozporný článek A 9, který sice zdůrazňoval, že v Čechách jsou pouze tři stavy – páni, rytíři a královská města, zároveň ale nadřazoval knížata nad všechny tyto stavy: „ [...] *Však kníže Hendrich pán z Plavna, poněvadž jest rodič tohoto království od starodávna, důstojenství svého knížecího i s dědici svými, tolikéž místa i titule, jako na kníže záleží, užiti má. Však tudy aby stav čtvrtý v tomto království přičiněn nebyl.*“⁶⁷. Jindřich se ovšem nespokojil pouze s tímto dílčím úspěchem. Knížatům z Plavna zlepšila jejich postavení novelizace oddílu o větším zemském soudu. V něm doposud na nejčestnějším místě hned po králi zasedal rožmberský vladař⁶⁸. Článkem A 15 však byla nad Rožmberky postavena všechna knížata usídlená v Čechách, mezi něž patřili též knížata z Plavna: „*Což se pánuov z Rožmbergka dotýče, ten každý kdož by z nich vladařství nebo panství rodu z Rožmbergka na sobě měl, ten toliko má neda všemi úředníky zemskými sedati a místo své míti, jiní všickni páni z Rožmbergka mají sedati mezi jinými pány vedle let, krom knížat, kteří v Čechách jsou.*“⁶⁹ Na první pohled by se mohlo zdát, že se nejednalo o závažný zásah do stavovských práv. Musíme si ovšem uvědomit, že tímto článkem byl panský stav ponížen. Za normálních okolností by jistě následovala bouřlivá reakce ze strany panského stavu, ovšem takto brzy po porážce stavů opozice mlčela. V této době teprve čtrnáctiletý Vilém nemohl do těchto procesů zasáhnout a jeho poručníci buď nechtěli, nebo neměli odvahu. Předznamenalo to však budoucí tvrdý boj o udržení rodové prestiže Rožmberků, který Vilém započal hned po svém nástupu do čela rodu.

Po návratu z Itálie byl Vilém opakovaně Ferdinandem I. vyzýván k zasednutí do zemského soudu. Vilém si ale velmi dobře uvědomoval, že pokud ustoupí ze své oprávněné první pozice jednou, v budoucnu ji už neobhájí a vlastně tím mlčky uzná nadřazenost knížat z Plavna. Proto se Vladař domu rožmberského králi omluvil a zároveň krále požádal o navrácení privilegií rožmberskému rodu.

Vilém z Rožmberka obratně povýšil osobní a rodový prestiž na záležitost celé stavovské obce a zneužití zemského zřízení označil za nebezpečný precedens, hrozící proměnit strukturu české stavovské obce zavedením knížecího stavu.⁷⁰ Díky tomuto jasnému postoji Vilém ukázal, že ačkoliv velmi mladý, umí hájit

⁶⁷ JIREČEK, Josef a JIREČEK Hermenegild (edd.), *Zřízení zemská etc.*, cit.d., str. 138.

⁶⁸ Toto právo vyplývalo z Vladislavského zřízení zemského z roku 1500.

⁶⁹ JIREČEK, Josef a JIREČEK Hermenegild (edd.), *Zřízení zemská etc.*, cit.d., str. 142.

⁷⁰ PÁNEK, Jaroslav. *Stavovská opozice a její zápas s Habsburky 1547-1577. K politické krizi feudální třídy v předbělohorském českém státě.* Praha : Academia, 1982, str. 50.

zájmy svého rodu a nebojí se vystoupit se svými názory vůči samotnému králi. Touto výzvou, kterou králi směřoval, povzbudil ostatní příslušníky vysoké šlechty k tomu, aby veřejně vystoupili se svým míněním vůči změnám, které novelizací zemského zřízení znamenaly jasné oslabení práv panského stavu.

Roku 1554 tak otevřeně vypukl boj mezi dvěma silnými tábory. Na jedné straně stáli stoupenci Viléma z Rožmberka, na druhé neméně početný tábor stoupců knížat z Plavna.

7.2.3 BOJ O OBNOVENÍ PRVENSTVÍ V ČESKÉM KRÁLOVSTVÍ

S ohledem na historická fakta nelze tvrdit, že za přímým odporem proti novele Zemského zřízení z roku 1549 stála pouze odvaha a cílevědomost předposledního Rožmberka. Toto vystoupení si mohl dovolit zejména s ohledem na politickou situaci, a to především mezinárodní.

Vilém z Rožmberka byl dobře informován o situaci Habsburků v zahraničí a byl si tak téměř jist, že Ferdinand I. se bude soustředit spíše na diplomatické a válečné úkoly a do konfliktu mezi Rožmberkem a Plavenskými bude zasahovat pouze minimálně. Vilém si byl také vědom aktivní podpory ze strany mnoha významných českých šlechticů. Těšil se z podpory starých panských rodů, které si nárokovaly vedoucí postavení v zemi. Mezi Vilémovými podporovateli lze najít jejich příbuzné - pány z Hradce, Šternberky, ale též tak významné rody jako byly Valdštejnové, Švihovští z Rýzmburka nebo Pernštejnové.⁷¹

Celý spor se táhl až do roku 1556. Během této doby docházelo k neustálému přelévání sil a podpory z jednoho tábora do druhého. Vilém z Rožmberka měl ale po celou dobu sporu jistou převahu. Vliv hrálo především množství Rožmberkova majetku, který se ještě zvětšil díky podpoře jeho majetných přívrženců. Dějiny jsou však souhrou náhod a událostí, které nelze ovlivnit. V tomto sporu byl osud více nakloněn právě Vilémovi z Rožmberka. V důsledku úmrtí několika plavenských přívrženců se ve vládě uvolnila místa, která obsadili právě podporovatelé Rožmberka.

Rozhodující zvrát ale nastal 19. května 1554, tedy pouhé tři měsíce před očekávaným soudním procesem. Při obléhání Plassenburku náhle zemřel Jindřich IV. z Plavna. Vedení sporu tak přešlo na jeho dva syny Jindřicha V. a

⁷¹ PÁNEK, Jaroslav. *Vilém z Rožmberka: politik smíru*. Praha: Academia, 2011, str. 151 – 152.

Jindřicha VI. Ovšem ani jeden z nich nedisponoval takovými schopnostmi jako jejich otec. Celou situaci jim zkomplikovaly obrovské dluhy, které zde po jejich otci zůstaly, vzniklé zejména půjčkami samotnému králi. Ferdinand I. se sám postaral o to, aby se jim do rukou nedostaly tyto dlužní úpisy a tyto pohledávky tak nikdy nebyly splaceny.⁷² Další oslabení Plavenských spočívalo v náboženské různorodosti jeho podporovatelů. Našli bychom tam jak katolíky, kterým byl například pražský purkrabí Volf Krajíř z Krajku, utrakvisty jako rytíře Trčků z Lípy, nebo luterány, kterými byl Jindřich IV. z Plavna i oba jeho synové. S takovýmto problémem se Vilém nemusel zabývat. Mladý Rožmberk byl sice k ostatním náboženským naukám tolerantní, ale vždy zastával víru katolickou, stejně jako většina jeho stoupenců.

Dne 27. srpna 1554 vstoupil spor do nového stadia. Měl podobu soudního procesu odehrávajícího se před králem a jeho radou, stavovskou komisí a komorním soudem. Ferdinand I. se nechtěl unáhlit v jeho rozhodování a zastával postavení nadřazené nezávislé strany. Rozhodl se jmenovat šestičlennou smírčí komisi, ve které byli po dvou zástupci obou stran a dále nezúčastnění šlechtici. „*Komisaři tito vydáni byli: pan Jan Popel starší z Lobkovic, nejvyšší sudí království Českého pan Jan mladší z Valdštejna a na Hrádku nad Sázavou, pan Jan Bořita z Martinic a na Smečně, pan Jan starší z Řičan, Šebestian Markvart z Hrádku, purkrabie karlštejnský, Jiřík Gerstorf z Gerstorfu a na Cholticích, podkomoří království Českého.*“⁷³ Z prvotního záměru vyřešit spor smírčí cestou ovšem velmi brzy sešlo. Poté, co vystoupily obě strany se svými proslovy, bylo jasné, že nejde jen o spor mezi těmito dvěma šlechtickými rody, ale že jde o problém celého Království. Obě strany využívaly tvrdých právních argumentací, kdy docházelo k obvinění z porušení ústavního pořádku, znevážení královského majestátu či zneužití moci nejvyšších zemských úředníků k vlastnímu prospěchu. Zejména bylo poukázáno na rozpor s právním řádem z doby vlády Jagellonců a snahou o posílení panovnické moci Habsburky. S takto vyhocenou situací se smírčí komise vypořádat nedokázala, a tak iniciativu převzal sám Ferdinand I. Pro uklidnění situace ale oběma účastníkům po komisařích vzkázal: „*že jest Jeho Milost Královská všemu tomu, co sobě pán z Rožmberka do knížat z Plavna stěžoval, vyrozuměti ráčil a že ráčí té vůle býti, mezi nimi přátelsky sám jednati a*

⁷² PÁNEK, Jaroslav. *Vilém z Rožmberka: politik míru*. Praha: Academia, 2011, str. 154.

⁷³ *Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu. II, 1546-1557*. Praha: Královský český zemský výbor, 1880, str. 721.

*nějakých cest k upokojení a srovnání pohledati. Však že za to ráčí pána žádati, aby pán sněmu se nedotýkal ani do něho chodil, a knížata z Plavna že tolikéž učiní.*⁷⁴ Ferdinand I. ani tímto opatřením nedospěl ke konečnému rozhodnutí. Aby si ale udržel postavení nezávislého soudce, vymluvil se na morovou nákazu, která zmítala Prahou a odložil své rozhodnutí až po svém návratu zpět do Prahy⁷⁵. Před odjezdem z Čech ještě Ferdinand I. musel jmenovat nové nejvyšší zemské úředníky. I zde se jednalo o velmi složitou situaci, neboť musel dokázat vyrovnávat zájmy jak samotného panovníka, tak rozložení sil v rámci české stavovské obce. Přední místa tak zaujali jak stoupenci Plavenských, tak podporovatelé Viléma z Rožmberka. Těmi byli Adam ze Šternberka, který povýšil na komorníka, Jáchym z Hradce povýšený na kancléře⁷⁶ a Jan z Valdštejna na zemského sudího.

Hlavní iniciativy se ujal Jáchym z Hradce, který měl nejbližší ke králi Ferdinandovi I. Vilém i jeho stoupenci viděli další cestu k posílení svého vlivu zejména skrze náboženství. Přičinili se o posílení českých utrakvistů proti nezákonnému luterství. Došlo totiž ke jmenování ochránců utrakvistické církve, kteří byli označováni jako defensoři podobojí. A právě na těchto pozicích získali vliv rožmberští stoupenci. Šlechtici, kteří na svých panstvích podporovali nezákonnou víru, byli předvoláváni k soudu. Mezi nimi byli také knížata z Plavna a někteří jejich stoupenci. Byla to jen další rána, kterou Plavenští ztráceli svou podporu a tím i vliv.⁷⁷ Jedním z těch, kteří začali vyklízet bojiště a distancoval se od knížat z Plavna, byl nejvyšší purkrabí Jan mladší z Lobkovic. Začal vyjednávat s Vilémem, který této situace využil a zároveň si ji pojistil provdáním své sestry Bohunky za Lobkovice. Tím došlo k zásadnímu oslabení knížat z Plavna a jejich luteránských příznivců. Vilém využil svatby konané v lednu roku 1556, aby prohloubil styky s pány a rytíři z obou táborů. Částečné vyřešení problému v osobě nejvyššího purkrabího ale Viléma neuspokojili a nezapomněl ani na udržování a prohlubování vztahů mimo hranice země. Podnikl tak cestu do Augšpurku, aby navázal styky s německými knížaty. Část této cesty ho

⁷⁴ BŘEZAN, Václav. *Životy posledních Rožmberků I.* Praha: Svoboda, 1985, str. 91.

⁷⁵ Tyto instrukce zaznamenal Václav Březan v životopise Viléma z Rožmberka (*Životy posledních Rožmberků I.* Praha: Svoboda, 1985, str. 91) : „ *Ale poněvadž povětrí morové v městech pražských se čím dále vždy více rozmáhá, že býti ráčí té vůle, z Prahy sebou přeč pohnouti. A protož takové rozepře knížatům z Plavna a panům z Rožmberka odkládati ráčí až do svého zase na Hrad pražský navrácení.*“

⁷⁶ Jáchym z Hradce tento post získal po Vilémově největším rivalovi Jindřichovi IV. z Plavna.

⁷⁷ PÁNEK, Jaroslav. *Vilém z Rožmberka: politik smíru.* Praha: Academia, 2011, str. 159 – 160.

doprovázel jeho mladší Petr Vok a Jiří ze Švamberka⁷⁸. Stoupající vliv a politický potenciál vytušili i rakouští šlechtici, a pokud potřebovali podporu českého zemského sněmu, obraceli právě na Viléma z Rožmberka.

K definitivnímu vyřešení vleklého sporu došlo až v květnu 1556. V dubnu tohoto roku přijel Ferdinand I. do Prahy na generální sněm. Královým hlavním cílem bylo získat finanční prostředky k obraně Uher před osmanskou hrozbou. Jedním z prvních kroků tak bylo udělení amnestie pro šlechtice, kteří byli od roku 1547 drženi v domácím vězení.⁷⁹

V konečné fázi sporu byl kladen důraz zejména na doložení všech tvrzení stran. Celý proces začal opět suplikou Viléma z Rožmberka. Obě strany též předložily králi a jeho šlechtickým rádcům množství písemných dokladů, opírajících se zejména o listinná privilegia udělovaná jim v minulosti a dále pak výpisy z Desek zemských. Obě strany se ale ve druhém případě odvolávaly na požár Prahy roku 1541, kdy velká část zemských desek shořela. Tvrdili, že právě v nich by bylo možné dohledat potřebné důkazy. Chybějící doklady bylo možno nahradit odvoláním se na krále jako na pamětníka sporné události. Obě strany si ve svých tvrzeních vypomáhaly všemi dostupnými prostředky, a tak byly využívány padělky staršího i nedávného původu. V tomto sporu se Vilém opět snažil odvolat na fikci o ursinovském původu Rožmberků. Přesto v tomto sporu nešlo pouze o osobní zájmy dvou rodů, ale jednalo se o problém celostátní, neboť Vilém zdůrazňoval obavu z uzákonění dalšího stavu, který nejen že degradoval panský a rytířský stav, ale své důsledky by to znamenalo v přerozdělování úřadů a míst na zemském sněmu a soudech. Spor mezi oběma tábory spočíval také v odlišném názoru na postoj k zemskému zřízení z roku 1549. Problém byl Vilémem spatřován v nedotvořenosti zemského právního systému, ve kterém nebyl vyřešen vztah mezi zemskými zřízeními z let 1500, 1530 a 1549. Každá ze stran měla k tomuto problému svůj vlastní „správný“ výklad a neohodlala ustoupit. Plavenští hájili ústavu zavedenou po porážce prvního protihabsburského odboje a přisuzovali králi právo se souhlasem stavů neomezeně měnit zemské zřízení. Jakoukoliv takovouto změnou byla podle nich automaticky anulována předchozí zákonná ustanovení. Vilém z Rožmberka naopak chtěl určitým způsobem omezit královu moc automaticky rušit starobylá práva pouze se souhlasem stavů. Žádal, aby v takovýchto situacích musely dát souhlas i osoby, kterých by se to týkalo.

⁷⁸ BŘEZAN, Václav. *Životy posledních Rožmberků I.* Praha: Svoboda, 1985, str. 118.

⁷⁹ PÁNEK, Jaroslav. *Vilém z Rožmberka: politik smíru.* Praha: Academia, 2011, str. 164.

Všechny názory však Vilém formuloval velmi opatrně s určitými rezervami, neboť si byl vědom možných problémů, pokud by se dotkl královského majestátu. Ferdinand I. při svém rozhodování nevycházel z přesvědčivosti a věcné správnosti předložených argumentů, ale musel brát ohled zejména na politický dopad celé této komplikované situace. Na jedné straně stála podpora habsburské politiky ze strany plavenského seskupení. Na straně druhé zde bylo velmi silné rožmberské seskupení, v jehož čele stáli silné osobnosti tehdejší politiky a významní zemští úředníci.⁸⁰ Ačkoliv jako král si Ferdinand I. mohl mnohé dovolit, musel brát ohled na obě sporné strany. V obou táborech stáli významné osobnosti, které v budoucnu stanou v čele stavovské obce. Rožmberští stoupení pak disponovali nezanedbatelným majetkem a v něm Ferdinand I. viděl možnost budoucí finanční podpory z jejich strany, neboť královská pokladna byla neustále téměř prázdná.

7.2.4 KONEČNÝ VÝSLEDEK

Po přednesení všech důkazů a zhodnocení celé záležitosti se Ferdinand I. nechtěl výslovně přiklonit ani k jedné ze stran. Stále si chtěl udržet svou nestrannost, a tak přenesl část zodpovědnosti na rozhodnutí na rozšířenou královskou radu.

Rada byla tvořena dvaapadesáti členy, kterými byli zemští úředníci, přísedící zemského, dvorského a komorního soudu i páni a rytíři zvolení právě zasedajícím sněmem. I tato rada byla malou výhrou mladého Rožmberka. Svědčil mu poměr jeho stoupenců, který byl reprezentován sedmnácti osobami. Proti nim stálo pouhých devět stoupenců Plavenských. Jeho důsledkem byl i královský nálezn vydaný 15. května 1556.⁸¹ Vyřešení sporu bylo dalším šalamounským řešením krále, který nechtěl, aby ve sporu zcela zvítězila jedna či druhá strana a vyřešil celou situaci kompromisem ke spokojenosti obou stran. Na obhajobu částečného přiznání práva Vilémovi se zejména odvolal na Vladislavské zřízení zemské, které v plné míře uznal za platné právo. Nutno dodat, že se jednalo o faktické vítězství Viléma z Rožmberka, který sice nezískal vše, co na počátku konfliktu požadoval, ale i tak se jednalo o velký úspěch.

⁸⁰ PÁNEK, Jaroslav. *Zápas o vedení české stavovské obce v polovině 16. století (Knížata z Plavna a Vilém z Rožmberka 1547-1556)*. ČsČH 31, Praha: Academia, 1983, str. 871 – 882.

⁸¹ PÁNEK, Jaroslav. *Vilém z Rožmberka: politik smíru*. Praha: Academia, 2011, str. 167 – 168.

Král Ferdinand I. rozhodl tedy takto: „*J. M. Kr. jej, Viléma z Rožmberka, jakožto vladaře a správce rodu a panství Rožmberského, i budoucí jeho při témž místě v soudu zemském, jakž napřed dotčeno, zuostavovati ráčí, tak že jemu ani budoucím jeho ti artikulové strany knížat v soudu zemském nad ním sedání v řízení zemském létoc 49 učinění a z starého zřízení zemského proměnění ke škodě nejsou a býti nemají. [...] A což se Hendrycha staršího a Hendrycha mladšího knížat, purkrabuov v Míšni oc, dotýče, ti podle svého duostojenství knížecího v radách J. M. Kr., v sněmích a relacích sněmovních míst a přední přímluvy v stavu panském i v jiných místech jim náležitých užívati mají.*“⁸² Nejen tedy, že Rožmberkům bylo navráceno přední místo v zemském soudu, který byl jádrem českého ústavního systému, ale směl opět disponovat se zemskou pečeti, která byla symbolem české stavovské obce. Knížata z Plavna i přes jejich dílčí úspěch však pro Viléma nepředstavovala již žádnou větší hrozbu. Již nedisponovali výraznou majetkovou základnou, ale hlavně jejich rod pomalu vymíral. Jeho čas se naplnil roku 1572. Vilémovi nejen že zmizel jeho největší sok, ale dostalo se mu zadostiučinění v únoru 1579. Tehdy získal od saského kurfiřta Augusta hodnost míšeňského purkrabího, jejímiž dřívějšími nositeli byli právě knížata z Plavna. Tím se uzavřela jedna velká kapitola Rožmberkova života, díky níž Vilém prokázal své schopnosti a ambice, které se rozhodl využít i ve svém dalším působení na politické scéně. Zejména tímto ale rožmberský vladař dovršil konečné vítězství nad knížaty z Plavna.

Před rožmberským vladařem se otevřela kariéra vůdčí osobnosti stavovské obce a české diplomacie. Důkazem sílícího vlivu Rožmberka bylo dáno najevo třemi symbolickými akty. Rodový erb doplnil o erb ursinovský, čímž se opět přihlásil k domnělému příbuzenství s tímto italským rodem, začal používat titulaturu „vysoce urozený“ a postupnou volbou tří manželek z předních rodů říšských knížat dával Českému království i Evropě najevo, že nejpřednější český pán v ničem nezaostává za zahraničními knížaty.⁸³

⁸² *Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu. II, 1546-1557.* Praha: Královský český zemský výbor, 1880, str. 751.

⁸³ BALOG, Peter et al. *Rožmberkové etc.*, cit.d., str. 71.

7.3 SŇATKOVÁ POLITIKA A NÁBOŽENSKÁ TOLERANCE

Vilémův vždy střídmý a opatrný postoj k politickým i náboženským otázkám mu pomohl nejen ve výhře ve sporu s knížaty z Plavna, ale i v budování vlastního stabilního dominia. Právě jeho konzervatismus byl alespoň částečnou zárukou klidné situace v následujících obdobích a přinesl mu přízeň a podporu krále, jež ho roku 1560 vynesla až k úřadu nejvyššího purkrabí pražského.

Podle rožmberského archiváře Václava Březana choval Vilém sympatie k reformaci a měl blízko k českým starokališníkům nebo ke kompromisním katolíkům, kteří si vyžádali papežský souhlas s přijímáním podobojí⁸⁴. Měl být tedy tím, kdo se snaží najít kompromis mezi církvemi a odstraňuje politické rozdíly. Vilém zůstal celý život katolíkem a celý život se snažil odstraňovat rozdíly a sblížovat šlechtice různých náboženských vyznání. Vilém byl ve svém počínání nejúspěšnějším představitelem rodu, neboť se mu podařilo ovládnutí církevního majetku a podřízení si duchovenstva. Podmanění si drobného kléru nebylo pro vladaře příliš složité. Co mu ale činilo větší obtíže, byly řeholní řády, které měly svou oporu zejména v zahraničí a byly vybaveny mnohými právními výsadami. K prvnímu střetu došlo s klášterem ve Zlaté Koruně. Vilém sice mohl dle práva zařadit majetek Zlaté Koruny ke svému dominiu, ale Rožmberkovi šlo zejména o ovládnutí klášterních příjmů. Vilémovi nejvíce vadilo, jak rozhazovačným a hýřivým životem tamní mniši žijí. Tento spor, který byl řešen dokonce i přes krále, měl své vyústění roku 1559 uzavřením smlouvy o plném administrativním podřízení kláštera rožmberskému vladaři. Jiné dva kláštery patřící k dominiu Rožmberků neměly takové štěstí. Jednalo se o augustiniánskou řeholní kanonii v Třeboni a Borovanech. Ačkoliv jim Vilém dal možnost se hospodářsky vzchopit, nevedlo to nakonec k ničemu jinému, než že Vilém se souhlasem Maxmiliána II. kláštery zrušil.⁸⁵

⁸⁴ Přijímání podobojí - označuje přijímání eucharistie jak v podobě Hostie, těla Kristova, tak i v podobě mešního vína z kalicha, krve Kristovy.

⁸⁵ PÁNEK, Jaroslav. *Poslední Rožmberkové, velmoži české renesance*. Praha : Panorama, 1989, str. 103 - 107.

7.3.1 PRVNÍ SŇATEK - KATEŘINA BRUNŠVICKÁ

Ještě dříve, než se Vilém z Rožmberka stal nejvyšším purkrabím pražským, budoval kontakty i mimo hranice své země, a to zejména svou sňatkovou politikou s představitelkami říšských knížecích rodů, které nebyli vždy katolického vyznání. Na svých cestách se spřátelil s mnoha významnými knížaty. Jedním z nich byl i brunšvický vévoda Erich II. Díky němu se Vilém seznámil s jeho nejmladší sestrou, do té doby nezadanou, Kateřinou. Ačkoliv byli rozdílného vyznání, Vilém byl katolíkem a Kateřina luteránkou, oba rody uvítaly toto dynastické spříznění. Mezi snoubenci byla uzavřena svatební smlouva, ve které byly sjednány podmínky uzavření sňatku: „ [...] *při náboženství evangelistském, jmajíc svýho predikanta, aby překážky netrpěla; věna že po ní pan bratr Její Milosti s vejpravou, jakž na kněžnu náleží, 20 000 zl. vypraví; pan vladař rožmberský, pan ženich, tolikéž obvěniv, což učinilo všeho 40 000 zl., v kteréž sumě hrabství novohradské kněžně zapsal, když by ho Pán Bůh neráčil smrti uchovati, aby v ně uvázala se.*“⁸⁶ Vilém jí potvrdil částku stejně vysokou a navíc ji přislíbil 10 000 zlatých jako jitřní dar⁸⁷. Svatba se konala 28. února 1557, čímž si Vilém otevřel cestu do vysokých kruhů říšských knížat, což se nepovedlo žádnému jeho předchůdci. Ačkoliv brunšvická dynastie nepřevyšovala majetkem Rožmberky, pro Viléma měl sňatek obrovský přínos v otevření cesty k jednání se sešvagřenými dynastiemi, které už svou prestiž měly. Byly jimi zejména dynastie vládnoucí v Lotrinsku, Prusku, Sasku či Braniborsku.

Pro vyjádření svého postavení, se Vilém začal na německých listinách titulovat jako „ Wilhelm, regierender Herr und Verwalter des Hauses Rosenberg“, tedy „ Vilém, vladař a správce domu rožmberského“. ⁸⁸ Toto označení v sobě přinášelo nejen dojem společenské, ale také právní rovnocennosti s vládci německých dominií. Vilémův společenský vzestup sledovali i sami Habsburkové, neboť v Rožmberkovi viděli schopného diplomata, kterému jsou nakloněna říšská knížata, což bylo velice výhodné v případě řešení mezinárodních otázek.

S ohledem na náboženskou snášenlivost ze strany Viléma, se po jeho svatbě s Kateřinou z Brunšviku zavázal ve svatební smlouvě respektovat její luteránské

⁸⁶ BŘEZAN, Václav. *Životy posledních Rožmberků I.* Praha: Svoboda, 1985, str. 152.

⁸⁷ Jitřní dar (donum matutinale) – nevěsta obdržela slíbený peněžní obnos ráno po svatební noci, kterou byl stvrzen svatební slib. Původně se vyskytoval u Franků. Od 13. století nachází svůj význam v potvrzení předmanželského pannaství. V zemských právech se sporadicky objevuje v 16. stol. u německé šlechty.

⁸⁸ PÁNEK, Jaroslav. *Vilém z Rožmberka: politik smíru.* Praha: Academia, 2011, str. 186.

vyznání. Proto v době, kdy přebývali oba manželé v Praze v přestavěném Rožmborském paláci, udržoval Vilém na svém dvoře luteránské kazatele, kteří zde vykonávali evangelické bohoslužby. Brzy se o tom však dozvěděl Ferdinand I., který se čím dál více přikláněl k silné rekatolizaci. Král tedy Viléma vyzval k okamžitému vykázání těchto kněží a doporučil, aby svou manželku donutil ke konverzi. V tomto okamžiku se Vilém zachoval jako opravdový šlechtic, který nemínil ustoupit ze svých názorů. Nešlo pouze o to, že by pouze toleroval náboženské vyznání své manželky, ale Vilém ačkoliv katolík, naprosto souhlasil s názory evangelických aristokratů, že právo na náboženské vyznání šlechticů a jemu poddaných osob patří mezi nezadatelná práva českých stavů. Navíc se odvolal na svatební smlouvu, ve které se zavázal, nijak neomezovat odlišné náboženské vyznání své manželky. Tímto krokem získal Vilém silnou podporu nekatolíků, neboť v něm viděli svého ochránce.

Sám Vilém se však dlouho netěšil rodinného štěstí. Kateřina zemřela pouhé dva roky po svatbě, ale společně strávených chvil prožili oba manželé pouze několik málo měsíců. Důvodem bylo Vilémovo časté cestování související s nutností spravování rodového majetku. Kateřina se proto na delší dobu uchýlovala zpět do Brunšvicka, kde vyřizovala dědické záležitosti. Ačkoliv se manželé před svatbou neznali a poprvé se spatřili až na zasnubách, mohli bychom téměř s jistotou tvrdit, že mezi nimi nebylo pouze pouto formální, sloužící k propojení významných rodů, ale zde začal vznikat opravdový vztah, u kterého byla velká naděje, že z něj vzejde příští Vladař domu rožmborského. Roku 1559 dokonce svítla naděje, že Kateřina otěhotněla. Stal se ovšem pravý opak a místo vzniku nového života odešla ze světa sama Kateřina. O příčinách její smrti se toho příliš neví, ale jednalo se nejspíše o vyčerpání organismu spojené s nějakou chorobou. Kateřina tak umírá 10. května 1559 a její tělo bylo pohřbeno do rožmborské rodinné hrobky ve vyšebrodském klášteře. Na Viléma to mělo obrovské dopady. Jak zdravotní, kdy u něj bylo podezření na mrtvici, tak i psychické. Hlavním smyslem všeho počínání pro velmože jeho formátu nebylo jen budování kariéry pro svůj osobní prospěch, ale zejména zajištění rodové linie, která by pokračovala v rozmachu rožmborského rodu.⁸⁹

Pokud se tak zamyslíme nad počínáním Viléma z Rožmberka, musíme uznat, že se nejednalo o pouze sebestředného člověka, který zaslepeně buduje

⁸⁹ PÁNEK, Jaroslav. *Poslední Rožmberkové, velmoži české renesance*. Praha : Panorama, 1989, str. 109 - 110.

svou kariéru, nehledíc do budoucna. Důležitým aspektem pro tohoto velmože bylo zajištění svého nástupce a pokračovatele rodu. Ačkoliv bylo v té době Vilémovi pouhých dvacet čtyři let, stala se pro něj otázka zachování rodu ústřední myšlenkou, které se nechtěl jen tak vzdát.

7.3.2 DRUHÝ SŇATEK – ŽOFIE Z BRANIBORU

Přes všechny zármutek, který Vilém prožíval, věděl, že jeho úkolem je starat se o další rozvoj svého dominia a hledat jinou manželku, skrze niž by zajistil pokračování svého rodu.

Svou pozornost Vilém opět upřel do zahraničí, a to k braniborským markrabatům z rodu Hohenzollernů. Důležitým aspektem při svém rozhodování byl fakt, že braniborský markrabě patřil ke světským kurfiřtům⁹⁰, kterým spolu s církevními kurfiřty náležela pravomoc volit panovníka Římsko – německé říše. Tímto spojením se Rožmberk dostal do okruhu nejmocnějších říšských knížat a tím se mohl lépe zapojit do vysoké politiky. Viléma zaujala ještě ani ne dvacetiletá Žofie, dcera braniborského kurfiřta Jáchyma II a vnučka polského krále Zikmunda I. Jagellonského. Na své první cestě do Braniborska, která se konala až roku 1561, doprovázel Viléma nejvyšší purkrabí Jan mladší Popel z Lobkovic a Bohuslav Felix Hasištejský. Úkolem této cesty bylo dohodnout svatební smlouvu, ve které se Vilém opět mimo jiné zavázal, že nebude omezovat luteránskou víru své nastávající manželky. Sjednávání tohoto sňatku ovšem s nelibostí sledoval král Ferdinand I. Nelíbilo se mu, jak roste moc rožmberského vladaře mezi německou luterskou šlechtou. Ferdinand I. neskrýval svůj nesouhlas s tímto sňatkem a dokonce zakázal výjezd ze země českým šlechticům, kteří chtěli Viléma doprovázet do Berlína. Nakonec ovšem musel některým z nich tuto cestu dovolit, neboť si byl vědom potřeby diplomatických služeb Viléma k získání hlasu braniborského markraběte při volbě Maxmiliána II. říšským králem.⁹¹ Celá politická scéna byla totiž vždy tvořena kompromisy stran, neboť každý, kdo chtěl na politickém poli uspět, musel mít podporu ostatních.

⁹⁰ Kurfiřt - říšský kníže s právem volit krále Svaté říše římské. Původně krále volili všechna říšská knížata, ale ve 13. stol. se jejich počet ustálil na sedm, což písemně potvrdil Karel IV. Zlatou bulou. Z tohoto počtu byli tři kurfiřti duchovní: arcibiskup kolínský, trevírský a mohučský a čtyři světští: český král, markrabě braniborský, vévoda saský a falckrabě rýnský.

⁹¹ BŮŽEK, Václav a HRDLIČKA, Josef a kol. *Dvory velmožů s erbem růže: Všední a sváteční dny posledních Rožmberků a pánů z Hradce*. Praha : Mladá fronta, 1997, str. 84.

Vilém byl velmi nábožensky tolerantní, avšak objektivně musím poznamenat, že tento postoj si mohl dovolit pouze díky svému vysokému postavení a dosažení určitého mezinárodního uznání. Pokud by se jednalo pouze o průměrného českého šlechtice, král by se jistě postaral o to, aby takovouto „rebelii“ proti silným rekatolizačním snahám Habsburků potlačil. Vilém ovšem vždy myslel pragmaticky a byl si vědom, že by pro něj nebylo výhodné přiklonit se pouze na jednu či druhou stranu. Proto i přes projevy sympatií k evangelíkům stále zůstával věrný katolické církvi. Snad také proto, že v tomto duchu byl odmala vychováván. Velmi dobře si pamatoval na výhodu, kterou mu králem podporované vyznání přineslo ve sporu s knížaty z Plavna. Uvědomoval si, že jeho postavení v Českém království závisí na neměnnosti ústavních a konfesijních poměrů. Na druhou stranu mu v zahraničních stycích velmi prospívala jeho podpora luteránů. Nebylo totiž náhodou, že si své manželky vybíral právě z tohoto prostředí.

To, že Vilém v domácí politice podporoval právě katolíky, mu přineslo roku 1554 i post v prvním významnějším úřadu, kdy se stal defensorem podjednou⁹². Byl tedy jedním ze čtyř ochránců katolické církve v Čechách a jeho úkolem byla ochrana katolických institucí a duchovenstva zejména před luteránstvím. Vilém chtěl svoji úlohu plnit svědomitě a trval tedy na katolickém vyznání, ovšem jako vždy při svém jednání postupoval racionálně a pragmaticky. Ochranu katolické církve ale nemínil praktikovat skrze násilnou rekatolizaci. Byl si vědom, že takto tvrdé zásahy proti evangelíkům by znamenaly oslabení politické rovnováhy, ohrožení stavovských privilegií a pro samotnou osobu Viléma i větší spoutání s královskou mocí nad ním samým. Rožmberk tak opět zvolil zlatou střední cestu a přiklonil se k politice umírněného katolicismu.⁹³ Měla to být cesta ke stabilnímu státu. Ovšem jak neustále se opakující dějiny dokazují, jak dochází ke sporu, v němž roli hraje náboženství, nelze nikdy dosáhnout kompromisu. Postupem času docházelo ke stále častějším střetům mezi oběma tábory, a tak i Vilém z Rožmberka musel od své koncepce náboženské smířlivosti ustupovat. Na straně katolíků totiž stál mnohem silnější soupeř, kterému Vilém nemohl vzdorovat věčně, hlavně z důvodu jeho snahy politicky růst.

⁹² Tento úřad vykonával ještě spolu s nejvyšším purkrabím Janem mladším Popem z Lobkovic a dvěma rytíři.

⁹³ PÁNEK, Jaroslav. *Vilém z Rožmberka: politik smíru*. Praha: Academia, 2011, str. 191 – 193.

Přestože politická kariéra Viléma začínala postupně stoupat, v rodinném životě mladý Rožmberk prožíval další tragickou ztrátu. Se svou manželkou Žofií si příliš rodinného štěstí neužil. Bránily mu v tom jeho společenské povinnosti, které na něj čekaly v různých městech země. Žofie zemřela po krátké nemoci⁹⁴ 27. června 1564 v necelých třidvaceti letech. Její tělo bylo pohřbeno stejně jako Vilémovi předchozí manželky ve vyšebrodské hrobce. Vilém tuto ztrátu nesl snad ještě hůře než odchod své předchozí manželky a k další svatbě přistoupil až po téměř čtrnácti letech. Jeho velké zarmoucení dokládá i dopis, který se zachoval v opisu Březanovi kroniky: „[...] Oznamuji vám svú velikú žalost a hořkost srdce mého.“⁹⁵

7.3.3 TŘETÍ SŇATEK – ANNA MARIE Z BÁDENU

K uzavření nového sňatku se Vilém odhodlal až roku 1578. Pozornost opět upřel za hranice země, tentokrát do Bavorska. Hlavní změnou při rozhodování o své nastávající ale tentokrát sehrál náboženský aspekt. Anna Marie, dcera luteránského stoupence markraběte Filiberta Bádenského, byla vychovávána na mnichovském dvoře v duchu přísného katolicismu. V té době vládnoucí Maxmilián II. ovšem tento svazek nepodporoval, neboť se obával silícího postavení Rožmberka v Bavorsku. Sňatek byl proto neustále odkládán. Vilém byl však věrný svému heslu - „Pospíchej pomalu“, a proto vyčkával s jednáním o uzavření sňatku až na polovinu roku 1577, kdy se novým císařem stal Rudolf II, od kterého podporu získal. Svatba konaná na zámku v Českém Krumlově byla pojata opravdu ve velkém. Císaře Rudolfa II. zastupoval při svatebních oslavách nejvyšší kancléř Království českého Vratislav z Pernštejna. Ferdinanda II. Tyrolského, místodržícího v Čechách, zastoupil Jiří Popel z Lobkovic.

Rožmberský vladař tak měl další příležitost zplodit vytouženého potomka s mladičkou manželkou. Ačkoliv na jejich svazek byly pěny ódy, které předpovídaly narození dědice a pokračovatele rodu, nikdy nedošlo k jejich naplnění. V listopadu roku 1582 se sice chvíli Vilém radoval, že zdravotní problémy jeho manželky jsou důsledkem počínající těhotenství a byly povolány porodní báby ze Štýrského Hradce a dokonce i z Mnichova, ovšem tato radost

⁹⁴ Žofie podle dobového označení své nemoci „božec“ nejspíše zemřela na psotník, nebo těhotenskou toxikózu.

⁹⁵ BŘEZAN, Václav. *Životy posledních Rožmberků I.* Praha: Svoboda, 1985, str. 203.

byla předčasná. Anna Marie prodělala nachlazení spojené se zhoubným zánětem ženských orgánů. Z této nemoci se již nevzpamatovala a zemřela na třeboňském zámku 25. dubna 1583 ve věku pouhých dvaceti let. Vilém poté smířeně prohlásil: „Bůh dal, Bůh vzal“. Její tělo bylo bez honosných obřadů uloženo do hrobky v kostele sv. Víta v Českém Krumlově.⁹⁶

7.3.4 ČTVRTÝ SŇATEK – POLYXENA Z PERNŠTEJNA

I poté, co se Vilém stal již potřetí vdovcem, neztrácel naději ve zplození vytouženého potomka. Opět se tak rozvinula sňatková diplomacie na úrovni panských a knížecích rodů. Rožmberský vladař se tentokrát rozhodl sáhnout do řad české aristokracie. Nakonec si vybral dvacetiletou dceru Vratislava z Pernštejna – Polyxenu. V tomto případě je nutno zdůraznit, že se ze strany Polyxeny jednalo pouze o sňatek z rozumu. Důvodem k přivolení s tímto svazkem byly obrovské dluhy, ve kterých se její rodina nacházela. Svatebních oslav, které se konaly 11. ledna 1587, se tentokrát zúčastnil i sám císař Rudolf II. Účastnili se jí ale také stovky domácích i zahraničních hostů, kteří byli přítomni uzavření svazku manželského mezi prvním velmožem Českého království Vilémem z Rožmberka, již zralým dvaapadesátiletým mužem a mladou dvacetiletou temperamentní a cílevědomou dámou, Polyxenu z Pernštejna. Ta k Vilémovi, který byl ve věku jejího otce, chovala spíše pouze úctu a zdvořilost, což dokládá i její oslovování Viléma. Toho ve svých dopisech oslovovala přízvisky „můj pane“ nebo „vysoce urozený pane“.⁹⁷

O vyřešení rodinných dluhů se snažila i Polyxenina matka Marie Manriquez Pernštejnská de Lara i její bratr Jan z Pernštejna. Jakožto dobří katolíci hledali podporu u nuncia a španělského vyslance na císařském dvoře Bonhominiho. Ten se snažil získat podporu kurie, ale neuspěl ani u Viléma, od kterého žádal odkoupení části pernštejnského panství. Rožmberk tuto nabídku odmítl, neboť v té době byl už sám velmi zadlužen. Na čem však nešetřil, byla okázalá svatba konaná v Rožmberském paláci v Praze.⁹⁸

⁹⁶ BŮŽEK, Václav a HRDLIČKA, Josef a kol. *Dvory velmožů etc.*, cit.d., str. 89 – 90.

⁹⁷ BŮŽEK, Václav a HRDLIČKA, Josef a kol. *Dvory velmožů etc.*, cit.d., str. 89 – 91.

⁹⁸ PÁNEK, Jaroslav. *Poslední Rožmberkové, velmoži české renesance*. Praha: Panorama, 1989, str. 226 - 227.

Vilém v této svatbě viděl možná poslední příležitost ke zplození vytouženého potomka. Polyxena velmi rychle přivykla bohatství a blahobytu. Stále více se z ní stávala cílevědomá renesanční žena. Toto manželství ale po pěti letech ukončila smrt Viléma. Správa majetku tak přešla na jeho mladšího bratra Petra Voka. Ten Polyxeně přenechal sbírku obrazů, která nyní tvoří Lobkovickou sbírku a v dědictví získala Roudnici nad Labem.

Ani poslední Vilémovo manželství nedošlo naplnění v podobě pokračovatele rodu. Veškerá pozornost se tak začala upínat na Vilémova mladšího bratra Petra Voka. Ani z jeho manželství s Kateřinou z Ludanic ovšem nevzešel vytoužený potomek a rožmberský rod tak měl svou budoucnost navždy zpečetěnu.

7.4 TURECKÉ NEBEZPEČÍ

Nejen vlastní problémy týkající se rožmberského rodu musel Vilém v začátcích své kariéry řešit. V polovině 16. století byla celá Evropa postavena před nelehkou situací související se stále se rozšiřující expanzí Osmanské říše. V tomto boji se organizace výrazně chopili Habsburkové, ale jako vždy jim chyběly finanční prostředky, které spolu s lidskými zdroji musela vydávat šlechta zejména z českých a rakouských zemí.

Celé této situace se snažil využít sám Ferdinand I., který chtěl šlechtu zatížit ještě vyššími daněmi, čímž by došlo k posílení centralizace habsburské moci. S tímto jednáním se ovšem Vilém naprosto neztotožňoval a nebál se vůči tomu vystoupit proti panovníkovi. Ferdinand I. se s odvoláním na vážnou situaci snažil omezit práva zemského sněmu, a to v oblasti jednodušší procedury při svolávání zemské hotovosti. České stavy se ale těchto starých výsad nemínily vzdát, neboť si byly vědomi, že by tím došlo k odstranění dosavadní dělby moci mezi panovníkem a stavy. Za této situace bychom také těžko hledali nadšení v srdcích šlechticů, že budou moci jako praví rytíři nasadit vlastní život při obraně země proti Turkům, kteří byli označováni jako „žizniví nepřátelé všeho křesťanstva“⁹⁹. Z této výpravy roku 1556 se omluvil také Vilém z Rožmberka, který se odvolával na svou zaneprázdněnost.

⁹⁹ Toto označení můžeme nalézt v opisu oznámení Ferdinanda I. o tažení do Uher, in: BŘEZAN, Václav, *Životy posledních Rožmberků I.* Praha: Svoboda, 1985, str. 147.

Roku 1565 se ale situace v habsbursko – tureckých vztazích opět vyhrotila. Jednalo se o strategicky důležité Sedmihradsko a tentokrát to vedlo k přímému střetu. Na straně Turků stál obávaný sultán Süleyman I. Velitelem pevnosti Siget, která byla považována v případě porážky za bránu k nájezdům Turkům do střední Evropy, byl Mikuláš Zrinský ze Serynu. Ten o dva roky dříve uzavřel sňatek se setrou Viléma, Evou z Rožmberka. Byla sestavena zemská hotovost, do jejíhož čela, jako nejvyšší polní hejtman, byl jmenován vojensky nezkušený Vilém z Rožmberka. Ten tuto úlohu přijal, neboť věděl, že jeho hlavním úkolem bude zorganizování technického zázemí a přímé velení bude na profesionálních důstojnících. Zemská hotovost táhla přes Znojmo k Rábu, ale do bojů o Siget opět nezasáhla. Důvodem byla neochota válečníků z českých zemí bránit území pod habsburskou nadvládou. Toto ovšem rozhodně nelze říci o švagrovi Viléma, Mikuláši Zrinském. Ten bránil pevnost do posledního dechu, kdy ho nejdříve vážně zasáhla střelná rána, načež jeho život skončil popravou. Jeho hlavu jako vítěznou trofej poslali Turci do Rábu, kde měla své zázemí habsburská zemská hotovost. Již několik dní před smrtí samotného Mikuláše Zrinského ovšem zemřel i sultán Süleyman I. Tato informace se Turkům nepodařila utajit, a tak se oslabené a vnitřně nestabilní turecké vojsko i přes částečný úspěch rychle stáhlo k srbskému Bělehradu.¹⁰⁰

Zemská hotovost tak do bojů vůbec nezasáhla a právě takto vyhocené okamžiky ukázaly sílu vedoucích osobností. Maxmilián II. zde potvrdil svou nerozhodnost a slábnoucí autoritu u české šlechty. Vilém v této situaci ale dokázal alespoň nalézt způsob, jakým v budoucnu povede svou vnitřní politiku vedoucí až na samý vrchol.

7.5 POLITICKÝ VZESTUP VILÉMA Z ROŽMBERKA

Celá druhá polovina 16. století patřila v životě Viléma z Rožmberka k přelomovým, kdy se díky své cílevědomosti a politickému nadání dokázat dostat na pozici jednoho z nejmocnějších mužů v zemi. Svůj nástup do vysoké politiky

¹⁰⁰ BŮŽEK, Václav a kol. *Světy posledních Rožmberků*. Praha: Lidové noviny, 2011, str. 111 – 116.

musel budovat dlouhá léta, kdy si postupně získával přízeň krále, který mu byl za mnohé služby zavázán.

V následujících kapitolách bych tedy ráda osvětlila úřad nejvyššího purkrabí pražského – jeho funkci a z něho vyplývající postavení, díky němuž se Vilém z Rožmberka stal druhým nejmočnějším mužem v zemi, což bylo pro Rožmberky poprvé za celou dlouhou historii rodu. Vilém si byl velmi dobře vědom jeho významu a svého úkolu se zhostil zodpovědně a v duchu své politiky umírněnosti se vždy snažil o nalezení kompromisu mezi zúčastněnými stranami.

7.5.1 ÚŘAD NEJVYŠŠÍHO PURKRABÍ PRAŽSKÉHO V 16. STOL.

Čl. 215: „ *Přisahám Pánu Bohu, všem svatým, najjasnějšímu kniežeti a pánu panu Vladislavovi, uherskému, českému tec. králi, všem pánuom, rytieřstvu i vší obci Královstvie českého, bohatému i chudému, v tomto úřadu (k kterémuž sem povolán, najvyššímu purkrabství pražskému) pravdu vésti a křivdu tupiti, a to ani pro přiezeň, ani pro nepřiezeň, ani pro kterou jinú věc. Tak mi Buoh pomáhaj a všickni světí.*“¹⁰¹ Tímto slibem vstupovali do purkrabského úřadu všichni jeho představitelé, kteří tak činili před králem, který měl jako jediný pravomoc je jmenovat.

Úřad nejvyššího purkrabí pražského se vyvinul z funkce původního prefekta pražského hradu. Postupně nabýval na své důležitosti, ale v souvislosti s vývojem ústavního zřízení a správy Českého státu se jeho pozice neustále měnila. Své výsadní postavení si tento úřad musel vydobýt, neboť několikrát nastala situace, kdy jeho význam potlačovaly úřady jiné, které se snažily získání moci pro sebe. Vždy si však svou pozici dokázal udržet, na čemž mají svůj podíl i někteří jeho představitelé. Svého vzrůstajícího významu začal nabývat tento úřad od poloviny 13. století. V době husitských válek jeho význam poklesl, ale v 15. století se o jeho vzestup postarali zejména významné osobnosti zastávající tento důležitý stavovský orgán. Kodifikace se úřad nejvyššího purkrabí pražského dočkal Vladislavským zřízením zemským a své postavení si udržel až do roku 1848, kdy zanikl.¹⁰²

¹⁰¹ KREUZ, Petr a MARTINOVSKÝ, Ivan. *Vladislavské zřízení zemské a navazující prameny*. Praha : Scriptorium 2007, str. 173.

¹⁰² KOSINOVÁ, Věra. *Nejvyšší úřad purkrabský ve zřízení zemských století XVI.*, in: *Od pravěku k dnešku*. Sborník k 60. narozeninám Josefa Pekaře I. Praha: Historický klub, 1930, str. 353 – 354.

Vladislavské zřízení zemské, ani zemská zřízení z let 1530, 1549 a 1564 ovšem neuzákonila purkrabský úřad po všech stránkách. Proto při bližším zkoumání je nutné spojit tuto úpravu s dalšími prameny, jež měly sílu zákona a doplňují základní úpravu tohoto úřadu.

Důležitým mezníkem pro tento úřad byl rok 1497, kdy z rozhodnutí krále Vladislava Jagellonského byl purkrabský úřad trvale vyhrazen pouze panskému stavu. Znamenalo to velký posun v právech stavů, neboť do této doby bylo pouze na vůli panovníka, koho do tohoto úřadu dosadí. Ačkoliv stále záleželo hlavně na úvaze krále, jakou osobu dosadí, stavům stačilo, že to bude někdo z nich a za své jednání nebude odpovědný pouze králi, ale též stavům. Právě toto se stalo výhodou při zastávání purkrabského úřadu, neboť jeho představitel zastupoval jak královskou moc, tak byl ochráncem stavovských práv. Výrazných pravomocí nabýval nejvyšší purkrabí na zemském sněmu a zemském soudu. V nepřítomnosti krále řídil zasedání těchto významných zemských úřadů. Jeho úloha spočívala též v reprezentaci české státnosti při korunovaci a pohřbu panovníka. V obou těchto případech to byl právě nejvyšší purkrabí, komu náležela pravomoc nést nejvýznamnější symbol české státnosti, svatováclavskou korunu. Nejvyšší purkrabí stál v čele moci výkonné, byl také vojenským velitelem zemské hotovosti¹⁰³, nadřízeným krajským hejtmanům a velmi důležitou úlohou bylo spolu s nejvyšším kancléřem udržování styků se zahraničím. Samotné obsazování purkrabského úřadu nemělo žádné zvláštní podmínky, které by vyžadovaly předchozí službu v některém jiném správním úřadu. Nikdo však nesměl úřadu žádat ještě za života osoby, která tento úřad zastávala, a to pod pokutou ztráty cti, hrdla a majetku. Praxe byla ovšem většinou taková, že byl purkrabský úřad udělen zemskému úředníkovi, který prokázal své výrazné schopnosti a kvality.¹⁰⁴

Na základě výše zmíněného lze tedy pravomoci nejvyššího purkrabí pražského přirovnat k dnešním státním funkcím tak, že purkrabský úřad v sobě zahrnoval post ministerstva zahraničí, financí a obrany. Prakticky byl nejvyšší purkrabí nejmocnějším úředníkem v zemi a v případě nepřítomnosti krále (což se za vlády Habsburků stávalo velmi často) i místokrálem. Z tohoto je tedy patrné, že do čela tak významného úřadu se mohli dostat opravdu pouze ti nejschopnější,

¹⁰³ Zemská hotovost – vojenská síla státu složená z osob určených k obraně země; její jádro tvořila šlechta, ale do bojů bylo zapojováno i obyvatelstvo v ohrožených oblastech. Postupně byla nahrazena stálým žoldněřským vojskem.

¹⁰⁴ KOSINOVÁ, Věra. *Nejvyšší úřad purkrabský* etc., cit. d., str. 356 – 367.

kteří pak v průběhu své funkce dokázali více či méně prosazovat zájmy stavovské obce, nebo se spíše přiklánět na stranu krále.

7.5.2 VILÉM Z ROŽMBERKA – NEJVYŠŠÍ PURKRABÍ PRAŽSKÝ

Vilém z Rožmberka dokázal stavovské obci svým jednáním a jasnými postoji, které projevil hned po svém nástupu, že nebude pouhou loutkou v rukou krále, ale mohou na něj spoléhat jako na ochránce stavovských práv. Rožmberk se osvědčil už jako nejvyšší komorník¹⁰⁵, kdy tuto funkci zastával celých deset let od roku 1560 do roku 1570. To byl ovšem pouze začátek jeho stoupající politické kariéry. Vilémovi pomohla zejména slabá osobnost krále Maxmiliána II., který neuspěl v tažení v boji s Turky. Toto selhání povzbudilo celou stavovskou opozici zapojit se do odporu proti daňovému útlaku ze strany mocných Habsburků. Ti se systematicky snažili zatěžovat české země stále vyššími daněmi. V tomto chování můžeme spatřovat velkou podobnost s dnešní situací, kdy stát neustálým zvyšováním daní, které jsou jistým zdrojem příjmů, získává finance na nákladný provoz státního aparátu a umořování státního dluhu.

Situace vyvolaná neúspěšným tažením Maxmiliána II. do Uher přiměla Viléma z Rožmberka postavit se do čela stavovské obce v zápase o berní reformu. Spor v daňové otázce se mezi šlechtou a královskými městy táhl řadu let, ale teprve nyní nastalá situace avizovala předpoklad možné výhry. Vilém se jasně postavil do čela finančního programu šlechty. Byl přesvědčen o spravedlivosti svých nároků nezatěžovat ještě více berními povinnostmi šlechtu, které Habsburkové již nyní dlužili nemalé finanční částky povinně odvedené na válečné výpravy. Tyto odvody měly být vráceny, ovšem všichni si byli vědomi komplikovaného a zdoluhavého způsobu jejich vymáhání. Rožmberk si ovšem současně uvědomoval, že daňovou úlevou budou zatíženi poddaní sedláci a obyvatelé královských měst. Tato myšlenka se ale velmi zalíbila představitelům šlechty, bez ohledu na vyznání, jejich majetek či politické postavení a svorně se postavili na stranu rožmberského vladaře.¹⁰⁶

¹⁰⁵ Nejvyšší komorník – v hierarchii nejvyšších zemských úředníků stál na čtvrtém místě. Původně byl panovníkovým úředníkem spravujícím záležitosti komory. Titul se poprvé objevuje jako *summus camerarius* v letech 1177-1178. Postupem vývoje byla jeho činnost stále více spojována se zemským soudem, kdy bylo jeho hlavním úkolem hájit u soudu panovníkovi finanční nároky ze soudních pokut.

¹⁰⁶ PÁNEK, Jaroslav. *Vilém z Rožmberka: politik smíru*. Praha: Academia, 2011, str. 225 – 227.

Spor vyvrcholil na sněmovních jednáních roku 1567, kdy se Rožmberkovi podařilo jeho návrh prosadit a český zemský sněm rozhodl, že šlechtický majetek bude nadále osvobozen od daní a tato povinnost bude náležet pouze neurozeným stavům. Vilém i v tomto sporu dokázal politické kvality a bylo pouze otázkou času, kdy dosáhne postu nejvyššího.

Vilémova píle doznala uznání 26. května 1570, kdy se konal generální sněm. Po smrti nejvyššího purkrabího Jana mladšího Popela z Lobkovic neměli představitelé stavů pochyby o jeho nástupci. Rožmberk králem nabídnutý úřad přijal a nebyl by to Vilém, kdyby si opět nenechal potvrdit výsadní postavení v české stavovské obci. V listině Maxmiliána II. muselo být poznamenáno, že úřad purkrabský nebude na újmu jiným členům rodu a dále jim náleží výsadní postavení zejména v zasedání zemského soudu¹⁰⁷. Této funkce se Vilém ujímá ve svých pětatřiceti letech a vykonává ji celých dvaadvacet let až do konce svého života jako nesesaditelný předseda české zemské vlády.

V době nepřítomnosti krále v Čechách mělo být Vilémovým úkolem plnění instrukcí daných mu z Vídně. Vilém se ovšem nechtěl plně podřídit strohé byrokracii a úplnému spoutání se královskou mocí. V Praze tak trávil pouze nutnou dobu a odjížděl zpět do Českého Krumlova, kde musel plnit svou úlohu Vladaře domu rožmberského. V rámci své politiky prosazoval Vilém zájmy vyšších stavů a došlo tak k omezení volného pohybu poddaných a zvyšování jejich závislosti na šlechtě. Největší napětí ovšem panovalo v otázkách náboženských. Vilém se vždy choval jako umírněný katolík, který díky svému tolerantnímu přístupu získával sympatie různých náboženských táborů.¹⁰⁸

Vzhledem ke svému postavení musel ovšem Vilém zaujmout jasné stanovisko v otázce náboženské orientace a byl si vědom, co od něj bude v jeho postavení jako od katolíka očekáváno. Vilém stále postupoval velmi umírněně a snažil se o vyřešení věci kompromisem. Jeho snahou bylo udržení stávajících poměrů, tedy zachování legálního postavení utrakvistů a menšinových, ale privilegovaných katolíků v zemi. Jeho katolické vyznání mu v mnohých ohledech prospívalo, ať ze strany Habsburků, nebo české katolické společnosti, ovšem vzhledem k jeho umírněnému postoji neztrácel podporu ani u protestantských spojenců v zahraničí. Odmítal se ale zároveň přiklonit k radikálním katolíkům.

¹⁰⁷ Viz příloha č. 7.

¹⁰⁸ BALOG, Peter et al. *Rožmberkové etc.*, cit.d., str. 79.

K vyřešení napjaté náboženské otázky mělo dojít na zasedání zemského sněmu roku 1575. Maxmilián II. nejdříve standardně žádat stavy o finanční podporu, to bylo však odmítnuto. Jeho hlavním cílem ale bylo dosáhnout nástupnictví pro svého syna Rudolfa II. ještě za jeho života. Proto zvolil vyčkávací taktiku, neboť věděl, že náboženské rozpory uvnitř stavovské obce povedou k jejímu rozdělení a následnému oslabení, čehož hodlal Maxmilián využít. Jeho vize se naplnila velmi brzy a proti sobě stál silný tábor katolíků vedených nejvyšším purkrabím pražským a proti nim početný tábor novoutrakvistů, vedený nejvyšším zemským sudím Bohuslavem Felixem Hasištejnským z Lobkovic. Vedle nich vznikly dva méně početné tábory starokališníků¹⁰⁹ a bratrské šlechty. Vilém se opět snažil o klidné vyřešení rozdílných stanovisek všech zúčastněných. Spor vypukl mezi novoutrakvisty a starokališníky v otázce svěcení dostatečného počtu kleriků. Ze vzájemných jednání mezi bratrskou šlechtou a novoutrakvisty vznikla Česká konfese, která byla náboženským kompromisem. Tento dokument by ovšem znamenal naprostou nezávislost šlechty a královských měst na královské moci. To nechtěl připustit jak sám Maxmilián II, tak ani Vilém z Rožmberka. Dobře však vytušil situaci a nechal situaci vyvíjet vlastním směrem. Věděl, že i bez jeho zásahu dojde dříve či později k vlastnímu rozkladu sil. Stoupenci obou táborů začali vystupovat proti sobě a Vilém tedy využil chaosu a odmítl tento návrh novoutrakvistů, odvolávajíc se na platné ústavní zřízení a odmítl uznat stoupence České konfese. Tímto svým diplomatickým jednáním s oběma stranami si Vilém dokázal udržet nutnou politickou autoritu.¹¹⁰

Stejnou umírněnou taktiku zvolil i Maxmilián II. Ten odmítl schválit Českou konfesi, ale slíbil novoutrakvistům náboženskou svobodu a právo volby defensorů. Tím došlo k smířcímu vyřešení konfliktu. Ovšem pro nekatolíky to velké vítězství neznamenal a pokračovalo období jejich náboženské nejistoty. Po vyřešení této otázky již nebránilo nic k prosazení korunovace Rudolfa II. I v tomto ohledu se velmi výrazně prosadil Vilém z Rožmberka, který doporučil stavům Maxmiliánovu žádost. O vděčnosti za tuto pomoc se můžeme přesvědčit z dopisu Rudolfa II. adresovanému rožmberskému vladaři: „*Milý z Rožmberka! Porozuměv já, kterak stavové Království českého v příčině sukcesí a korunování*

¹⁰⁹ Starokališníci - příslušníci konzervativního směru v utrakvistické církvi, kteří odmítali luterskou reformaci a hájili program basilejských kompaktát.

¹¹⁰ BŮŽEK, Václav a kol. *Světy posledních Rožmberků*. Praha: Lidové noviny, 2011, str. 355 – 357.

osoby mé snesli se a srovnali, nechtěl jsem pominouti vám toho napsati, poněvadž dobře vím, kterak se vši věrností a pilností v tom k mému dobrému jste se tu věc k místu přivésti snažili. Ráším s poděkováním vám to milostivě vzpomínati, tím vás ujišťuje, že to u mě v žádné zapomenutí nepřijde, nýbrž ve vši k vám tak se prokazovati chci, že mne nevděčného nenaleznete. A s tím žádám se vám dobře a šťastně jmiti.“¹¹¹ Stavý si ovšem vymohly prosazení několika bodů. Rudolf II. se musel zavázat, že bude trvale sídlit v Čechách a že se bude učit českému jazyku a českému právnímu řádu. Na zasedání zemského sněmu 20. Září 1575 nejvyšší purkrabí ve svém proslovu zopakoval Rudolfu II. všechny přijaté zásady. Celý proslov vedl v češtině, a když promlouval Rudolf v němčině, musela být jeho slova překládána, čímž bylo jasně dááno najevo, že jediným jednacím jazykem je jazyk český.¹¹²

O dva dny později, 22. Září, se již konala samotná korunovace Rudolfa II. za českého krále ve svatovítské katedrále. I zde sehrál Vilém z Rožmberka významnou roli. Jako čelný představitel stavů vykonával ty nejdůležitější úkony spojené se samotnou korunovací. „Když král Jeho Milost Rudolf na Hradě pražským v kostele velikým, kapli sv. Václava, v královský hábit oblečen a dle korunování k velikému oltáři ubíratí se ráčil, pan Vilém z Rožmberka korunu nesl před Jeho Jasností, což jemu pro rodu rožmberskýho precedenci jako purkrabí nejvyššímu pražskému příslušel, nesl.“¹¹³ Poté Vilém přednášel český text přísahy, kterou po něm nastupující král opakoval. Žezlo a jablko vložil nově korunovanému králi do rukou arcibiskup Brus, který králi pomazal hlavu svěceným olejem. Po tomto aktu se Vilém z Rožmberka obrátil od oltáře na přítomné stavý s otázkou, kterou musel zopakovat třikrát, zda je Rudolf II. korunován s jejich souhlasem. Po kladné odpovědi, která také musela zaznít třikrát, položil Rožmberk z funkce nejvyššího purkrabího na Rudolfovu hlavu královskou korunu. Poté předstupovali před nového krále pánové a rytíři a dotýkajíc se dvěma prsty koruny, slibovali Rudolfovi věrnost. Nakonec nový král pasoval čtyři osoby na rytíře a z rukou vatislavského biskupa přijal svátost. Rudolfova cesta na český trůn tak byla otevřena. Vlady se ujal již následujícího roku 1576, kdy umírá Maxmilián II.¹¹⁴

¹¹¹ BŘEZAN, Václav. *Životy posledních Rožmberků I.* Praha: Svoboda, 1985, str. 274.

¹¹² Balog, Peter et al. *Rožmberkové etc.*, cit.d., str. 80.

¹¹³ BŘEZAN, Václav. *Životy posledních Rožmberků I.* Praha: Svoboda, 1985, str. 274.

¹¹⁴ JANÁČEK, Josef. *Rudolf II. a jeho doba.* Vyd. 1. Praha: Svoboda, 1987, str. 140.

8 DIPLOMAT VILÉM Z ROŽMBERKA

Předposlední rožmberský vladař dokázal prokázat své kvality nejen uvnitř Českého království, ale nemalou úlohu sehrál i na poli mezinárodním. Maxmilián II. věděl, že se na tohoto politicky schopného muže může vždy spolehnout, a proto ho pověřoval těmi nejdůležitějšími úkoly v jednání se zahraničím. Vrcholem diplomatické činnosti Viléma z Rožmberka se stalo vyjednávání polské koruny pro syna Maxmiliána II., Rudolfa II., které vyústilo až nabídkou královské koruny samotnému Vilémovi. V následujících kapitolách bych tedy ráda osvětlila vztah Českého státu k Polsku a diplomatická jednání samotného Viléma z Rožmberka.

8.1 CÍLE ZAHRANIČNÍ DIPLOMACIE VILÉMA Z ROŽMBERKA

Výrazná politická činnost předposledního Rožmberka se neomezovala pouze na domácí působení, ale sahal i za hranice Českého království. Čelní představitel stavovské společnosti tak neušel pozornosti zahraničních diplomatů. Zachovaly se četné zprávy od španělských a benátských vyslanců a diplomatů, kteří Viléma popisovali jako velmi bohatého, politicky vlivného a zbožného muže, který má v rámci diplomatických jednání stěžejní zásluhy na úspěchu či neúspěchu mise. Důkazem vážnosti těchto označení je jeho nazývání českým místokrálem. To zdůrazňovalo Rožmberkovu nadřazenost v české šlechtické společnosti. Vilém z Rožmberka opravdu stál hned na druhém místě po králi. Ti se na něj také náležitě spoléhali. Výrazně svou náklonnost k Rožmberkovi projevil Rudolf II., který po svém nástupu potřeboval podporu takto ostříleného a zkušeného politika. Důkazem bylo jmenování Viléma členem tajné rady¹¹⁵ roku 1577, což byla mocensky nejvlivnější instituce celé habsburské monarchie. Ačkoliv Vilém nikdy nebyl jednostranným podporovatelem pouze královské moci

¹¹⁵ Tajná rada – nejvyšší centrální instituce v rakouské monarchii, kterou 1. 1. 1527 založil Ferdinand I. Původně měla být tří- až pětičlenným poradním orgánem, ve kterém zasedal nejvyšší hofmistr, dvorský maršálek a kancléř, vedle nich zpravidla i nejvyšší kancléř království českého. Společně s panovníkem posuzovala nejzávažnější rozhodnutí zahraniční politiky. Svého vrcholu dosáhla za vlády Ferdinanda II., ať z pohledu personálního, tak její funkce přešla z poradní na rozhodující.

a bral stále ohled na stavovské zájmy, za přízeň krále se mu odvděčoval pevnou podporou a snižováním napětí mezi ním a stavovskou obcí. Takto významnou roli sehrávali například i osoby v čele španělských místokrálovství. Panovníkovi instrukce těmto osobám měly spíše informativní charakter a bylo na vůli místokrálů, jak daný úkol či doporučení uvedou v život. Vilémovo významné postavení u královského dvora se nejvýrazněji v očích cizích vyslanců projevovalo při významných příležitostech. Jednou z nich byla i korunovace Maxmiliána II. roku 1562, při které byl Vilém z Rožmberka pověřen, aby nesl při tomto slavnostním obřadu královskou korunu. V dopisech vyslanců se lze dočíst o zájmu o rožmberského vladaře, kdežto o ostatních vysokých královských úřednících zde zmínky nenajdeme. Největší pozornost však ze zahraničních diplomatů věnovali Vilémovi a později i jeho mladšímu bratru Petru Vokovi italští vyslanci. Důvodem byl neustále umocňovaný a zdůrazňovaný původ Rožmberků s italským rodem Orsini. O spřízněnosti s tímto rodem nikdo v té době nepochyboval a mnoho významných italských politiků se na toto pokrevní pouto s hrdostí odvolávalo.¹¹⁶

Habsburští panovníci se mohli nejednou přesvědčit, že se na Viléma z Rožmberka mohou kdykoliv spolehnout. Proto ho pověřovali důležitými diplomatickými misemi. Těmi nejvýznamnějšími, které Rožmberk podnikl v letech 1572 až 1573 měly dalekosáhlý vliv nejen na České království, ale na samotného Viléma z Rožmberka. Byl pověřen vyjednáváním o polské koruně pro císařova syna arciknížete Arnošta. Tato mise nemohla uniknout pozornosti zahraničních státníků a samotný Maxmilián tuto pozornost směřovanou k Vilémovi nepřijímal se zvláštním nadšením. Rožmberk ovšem dokázal využít svých schopností a celou situaci uklidnil bez vážných následků.

Vilém z Rožmberka díky svým schopnostem neunikl pozornosti ani představitelům katolické církve. Sami papežští nunciové označovali Rožmberka za jeden z pilířů katolické víry. Přátelský vztah měl zejména s apoštolským vyslancem Francescem Bonhominim, který byl Vilémovým nejdůvěrnějším spolupracovníkem na císařském dvoře. Vilém neustále svým chováním dokazoval svou horlivou snahu být nápomocen při prosazování protireformační politiky papežského stolce, ale také například podporoval katolické zájmy španělského krále Filipa II. Právě jemu pomohl v boji proti nizozemským povstalcům. Filip II.

¹¹⁶ BŮŽEK, Václav a kol. *Světy posledních Rožmberků*. Praha: Lidové noviny, 2011, str. 142 - 145.

si pomoci rožmberského vladaře vážil a důkazem jeho uznání a vděčnosti za jeho horlivé služby mu Ferdinand Tyrolský v roli zástupce španělského krále udělil roku 1585 velmi ceněný Řád zlatého rouna.¹¹⁷

8.1.1 ŘÁD ZLATÉHO ROUNA

Historie Řádu zlatého rouna sahá do období konce středověku, kdy na konci 15. století docházelo k rozporům mezi burgundskou aristokracií a zbohatlým měšťanstvem. Snahou aristokratů bylo posílení jejich společenské nadřazenosti nad měšťanstvem, které si začalo přiznávat stejná práva a snažilo se ohrožovat jejich pozice. Právě jedním z projevů nadřazenosti těchto aristokratů měl být Řád zlatého rouna. Založil jej roku 1429 vévoda Filip Dobrý a původně měl být udělen jen omezenému počtu osob. Odznak měl podobu zlatého beránka, zavěšeného na silném zlatém řetězu. Tato tradice rychle překročila hranice země a i v zahraničí se stala prestižní záležitostí, jasně oddělující špičky aristokracie. Vznikalo tak jakési rytířstvo, do kterého mohli proniknout jen ti nejurozenější. Zvláštností tohoto řádu byl fakt, že členství nepřecházelo dědičně na potomky. Každý si jej musel zasloužit svými vlastními silami a v případě úmrtí člena tohoto společenství, musel být odznak vrácen suverénovi řádu. Poté, co se stal suverénem řádu císař Karel V., který přesídlil do Španělska, začalo se toto členství stále více vázat na katolickou víru a většinou bylo udělováno za věrné služby Habsburkům či Španělsku samotnému.¹¹⁸

Existovala i pevně daná řádová statuta, která určovala, za jakých okolností má být odznak nošen. „Původní znění statut přikazovalo denní viditelné nošení řetězu. Kdo by tuto povinnost porušil, musel platit pokutu 4 šilinků na odsouzení mše a právě tolik na chudé. [...] Na řádové kapitule v Bruselu roku 1500 byla tato ustanovení zmírněna. Úplnou insignii byl nadále rytíř povinen nosit o svátcích vánočních, velikonočních, letnicích, Obřezání Páně, Nanebevstoupení, Božího Těla, Mariánských svátcích...“¹¹⁹ Z praktických důvodů byly vyráběny kopie, které byly určeny pro denní nošení. Dnes vystavovaný Rožmberkův Řád nalezený

¹¹⁷ BŮŽEK, Václav a kol. *Světy posledních Rožmberků*. Praha: Lidové noviny, 2011, str. 147 - 152.

¹¹⁸ JANÁČEK, Josef. *Rudolf II. a jeho doba*. Vyd. 1. Praha: Svoboda, 1987, str. 255 – 256.

¹¹⁹ HLINOMAZ, Milan. *K náhrobku Viléma z Rožmberka a pohřbům renesančních velmožů.*, in: *Život na dvoře a v rezidenčních městech posledních Rožmberků*. Vyd. 1. Editor Václav Bůžek. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 1993, Opera historica, 3, str. 402.

v jeho rakvi a vydražen vyšebrodským opatem Hermannem Kurzem je tak pouhou replikou.

Roku 1584 rozhodl španělský král Filip II., že propůjčí řád císaři Rudolfovi II, jeho strýci Karlu Štýrskému a jeho bratrovi Arnoštovi. Mimo ně měli být vyznamenáni i Vilém z Rožmberka a Leonard z Harrachu, za jejich oddanost Habsburkům i katolické církvi. S udělením řádu byla spojena oslava, která měla dána jasná pravidla. Nejdříve Ferdinand Tyrolský pasoval v hradním paláci na rytíře arciknížata Karla a Arnošta. Následoval slavnostní průvod do chrámu sv. Víta, kde byl před oltářem pronesen Ferdinandem proslov. Poté císař Rudolf II. složil za všechny nové členy přísahu, což bylo podmínkou k udělení Řádu zlatého rouna jeho zavěšením na hrud'.¹²⁰

Vilém z Rožmberka si jistě takto významného vyznamenání vážil, neboť byl opět prvním představitelem rodu Rožmberků, kterému se této pocty dostalo. Zároveň si ovšem udržoval zdravý odstup od přílišných očekávání, že se začne horlivěji zapojovat do katolického programu. Přesto po jeho smrti byla tato vzácná insignie nesena „na černým aksamitovým polštáři“¹²¹ před rakví rožmberského vladaře některým významným pánem ze Šternberka, což ještě zdůrazňovalo jeho kvality, jež ocenil i španělský král.

8.2 ČESKO – POLSKÉ VZTAHY V 16. STOLETÍ

Pokud budeme studovat dějiny Českého státu a státu polského, můžeme spatřovat snahu obou těchto sousedních zemí ke spojení se v jeden větší státní celek. Vždy tomu však bránily rozpory mezi vládnoucími rody, ať již mezi Piastovci a Přemyslovci, nebo později mezi dynastií Jagellonců a Habsburků. Právě soupeření mezi dvěma posledně zmíněnými rody položilo jasnou překážku ke spojení těchto dvou kulturně si blízkých zemí.

Na počátku 16. století byla situace mezi polským panovníkem Zikmundem I. Jagellonským a Maxmiliánem značně vyhrocená, neboť Poláci se sňatkovou politikou více sbližovali s protihabsburskou stranou v Uhrách. K urovnání vztahů došlo až roku 1515, kdy byl dohodnut sňatek Ludvíka Jagellonského s vnučkou císaře Maxmiliána I. a Zikmund se tak vzdal práva

¹²⁰ JANÁČEK, Josef. *Rudolf II. a jeho doba*. Vyd. 1. Praha: Svoboda, 1987, str. 261 – 266.

¹²¹ BŘEZAN, Václav. *Životy posledních Rožmberků I*. Praha: Svoboda, 1985, str. 367.

na polský trůn. Manželská smlouva obsahovala také důležitá ujednání týkající se vztahů Habsburků k Moskvě a Jagellonců k protihabsburské straně v Uhrách. Příležitostí k tomu, aby došlo k politickému spojení obou národů, byl rok 1526. Nešťastnou smrtí Ludvíka Jagellonského v bitvě u Moháče vymřela česko – uherská větev Jagellonců. Poláci měli výbornou příležitost k dosažení vlastního kandidáta na český trůn, ovšem aktivita z jejich strany nebyla nijak velká. Způsob, jakým se Zikmund I. ucházel o český trůn, nebyla ani při nejmenším vůbec přesvědčivá. Politika umírněnosti a neustálé ústupky ve snaze zachování přátelských vztahů mezi mocnými Habsburky a Jagellonci vedla Polsko k jeho naprosté podřízenosti Habsburkům. Bylo tedy otázkou času, kdy se právě oni pokusí získat polskou korunu, a tím ovládnout celou Evropu. Ti si začali připravovat půdu pro své nástupnictví ještě za života Zikmunda II. Augusta, který se roku 1553 oženil s Ferdinandovou dcerou Kateřinou. Za vlády Maxmiliána II. tento tlak ještě zesílil a došlo k otevřenému vyjednávání s polskými a litevskými velmoži ve snaze získat si jejich podporu. Jevilo se totiž velmi pravděpodobné, že Zikmund zemře bez jakýchkoliv potomků a s ním vymře i dynastie Jagellonců.¹²²

Jednání směřující k získání polské koruny započal Maxmilián II. již roku 1565, tedy ještě za života polského krále. Jeho snahy pak zesílily roku 1572 po smrti Zikmunda II. Augusta. Právě toto vyjednávání znamenalo vrchol politické kariéry předposledního Rožmberka. Král ho pověřil vyjednáváním polské koruny pro Habsburky, ačkoliv netušil, že sám Vilém mu bude největší konkurencí. Jak se tedy budeme moci dále přesvědčit, Vilém nezískal sympatie a podporu díky nekalým praktikám, kterými by se snažil jít proti samotným Habsburkům. Bylo to zejména jeho perfektní a profesionální vystupování a názorová blízkost mezi Rožmberkem a Poláky. I zde ale Vilém z Rožmberka prokázal svou čestnost a dokázal králi, že se na jeho služby může kdykoliv spolehnout.

¹²² MACŮREK, Josef. *Dějiny polského národa*. Praha: Melantrich, 1948. Vysokoškolské rukověti. III, řada spisů duchovědných; sv. 6, str. 158 – 161.

8.3 DIPLOMATICKÁ MISE VE SLUŽBÁCH HABSBUKŮ

Maxmiliánem hojně využívané služby Viléma z Rožmberka dosáhly svého vrcholu roku 1572, kdy po dvě stě let trvající vládě vyhasla v Polsku dynastie Jagellonců smrtí Zikmunda II. Augusta. Politická mise Viléma vedená jediným úkolem - získání polské koruny ať již pro samotného Maxmiliána II., nebo jeho druhého syna Arnošta, trvala od srpna 1572 do července 1573. Vážnost této kandidatury dosvědčují i cestovní náhrady předložené císařské pokladně, jež činily 38 662 zlatých.¹²³

Rok 1572 byl v dějinách Polsko – litevské unie přelomovým, neboť musela být vyřešena otázka, která celá dvě století předtím byla jasně danou - kdo usedne na trůn po již domácím rodu Jagellonců? Pozornost jedné části Poláků se obrátila na české země, neboť zde viděli příbuzenskou spřízněnost s posledním představitelem Jagellonců Zikmundem II. Augustem. Tato situace nahrávala Maxmiliánovi II., který se chopil příležitosti a začal vyvíjet politickou aktivitu k dosažení svého cíle. Vyslal proto do Polska diplomatickou misi složenou z nejdůvěryhodnějších osob, jimiž byl právě nejvyšší purkrabí pražský Vilém z Rožmberka a nejvyšší kancléř království českého Vratislav z Pernštejna. Důvodem tohoto výběru byla zejména politická taktika Maxmiliána, který věděl, že vysláním dvou pravověrných Čechů, kteří ale zdůrazňují a odvolávají se na česko – polské příbuzenství, získá sympatie polského lidu.¹²⁴

O polský trůn však projevil zájem nemalý počet panovníků různých zemí. Významné podpoře se těšil švédský král Jan III. Vasa, jehož manželkou byla sestra posledního Jagellonce Kateřina. Zájem o polský trůn měl i moskevský car Ivan IV. Hrozný, dalším kandidátem byl pruský vévoda Albrecht Fridrich Braniborsko-Ansbašský z rodu Hohenzollernů a v neposlední řadě sedmihradský kníže Štěpán Báthory. Nakonec se ovšem rozhodovalo mezi dvěma silnými soupeři, a to mezi bratrem francouzského krále Jindřichem z Valois a některým příslušníkem rodu Habsburků, z nichž nejpřijatelnějším se stal arcikníže Arnošt.¹²⁵

¹²³ KUBÍKOVÁ, Anna. *Vilém z Rožmberka 1539-1592*. Vyd. 1. V Českém Krumlově: Okresní vlastivědné muzeum v Českém Krumlově, 1992, str. 7.

¹²⁴ MACŮREK, Josef. *Čechové a Poláci v 2. pol. XVI. století: (1573-1589: tři kapitoly z dějin česko-polské politické vzájemnosti)*. Vydání 1. Praha: Miroslav Stejskal, 1948. Vědecké monografie o mezislovanských vztazích; sv. 1., str. 35 – 38.

¹²⁵ BŮŽEK, Václav a kol. *Světy posledních Rožmberků*. Praha: Lidové noviny, 2011, str. 96 – 97.

Ačkoliv politická agitace Viléma z Rožmberka i Vratislava z Pernštejna byla vedena zodpovědně a ve svých proslovech zdůrazňovali zejména příbuznost obou národů a své projevy vedli v češtině, tedy jazyku blízkému a srozumitelnému pro polské šlechtice, byl zde jeden zásadní problém. Poláci se obávali rozpínavosti Habsburků a vzhledem k jejich vojenským konfliktům s Osmanskou říší se nabízelo vážné nebezpečí, že v případě připojení k Římsko-německé říši by se stali „narázníkem“ těchto bojů. Odpůrci Habsburků upozorňovali také na hrozbu neustálého posilování panovníkovi moci a pro nekatolíky byl arcikníže Arnošt velkým nebezpečím pro jejich existenci. Za této situace nebylo postavení habsburských vyslanců moc příznivé. Vilém ovšem dostal jasné instrukce, ve kterých císař popsal cíle jejich cesty. Svou činnost měli vyvíjet po celou dobu před zahájením volebního sněmu, který se měl konat v dubnu roku 1573. V průběhu volební agitace Poláci velmi dobře reagovali na Viléma z Rožmberka a brali ho jako vedoucí osobnost české delegace, ačkoliv postavení s Vratislavem z Pernštejna mělo být naprosto rovnocenné. Vážili si zejména jeho umírněnosti v náboženských otázkách, ale i jako přívětivého a laskavého člověka. Z počátku vypadala situace velmi slibně, ovšem po několikaměsíční misi sám Vilém ztrácel svůj optimismus. Hlavní nevýhodou byly omezené finanční prostředky. Tehdejší volební taktika byla založena zejména na úplatcích. Těmi rozhodně nešetřili francouzští agenti, vedení biskupem Jeanem de Montluc. Ten nešetřil ani vysokými úplatky, ani velkými sliby, které tehdejší polská společnost chtěla slyšet. Sliboval, že v případě zvolení Jindřicha polským králem dojde k uzavření sňatku mezi ním a Annou, setrou zemřelého krále Zikmunda II. Augusta, ačkoliv věkový rozdíl mezi nimi činil třicet let. Slíbil bez jakékoliv plné moci, že požadavky polských protestantů budou splněny, a že se nemusejí obávat situace podobné Bartolomějské noci¹²⁶. To vše nacházelo velký ohlas mezi Poláky. Další velkou ranou prohabsburské vyslance byla ztráta podpory ze strany papeže Řehoře XIII. Ten nejdříve viděl v Habsburcích jasné podporovatele katolické církve, ovšem s klesající podporou Arnošta na královský trůn se obával, že by na jeho místo mohl usednout panovník nechovající ke katolicismu takové sympatie. Proto se jeho pozornost a podpora

¹²⁶ Bartolomějská noc - organizované vraždění hugenotů v Paříži v noci z 23. na 24. 8. 1572. Došlo k němu po svatbě Jindřicha (IV.) Navarrského s Markétou z Valois. Sňatek měl být výrazem vzestupu hugenotů a jejich usmíření s katolíky. Masakru, který připravila Kateřina Medicejská, padlo za oběť kolem 3000 lidí.

upřela k osobě Jindřicha z Valois, který svým podílem na Bartolomějské noci v Paříži dokázal, že bude jasným ochráncem katolické víry.¹²⁷

Komplikovanou se stala i volba příštího polského krále. Polští magnáti a šlechta totiž uzavřeli dohodu založenou na zásadě „viritim“, neboli „osobně“. Díky ní měli všichni urození a majetní muži právo volby panovníka bez rozdílu hlasu. Ačkoliv to na první pohled vypadalo jako prosazení naprosto demokratického způsobu volby, ve skutečnosti se volby zúčastnili opravdu jen ti nejmajetnější. Cestovní výlohy, které byly spojeny s dalekou cestou na zasedání volebního sněmu, si chudší šlechtici nemohli nikdy dovolit. Volby se proto zúčastnili zejména nejzámožnější šlechtici především z Mazovska, které bylo Varšavě nejbližší a vzhledem k jejich silnému katolickému smýšlení bylo téměř jasné, kdo získá kýženou podporu.¹²⁸

Vilém se však nevzdával nadějí a poctivě se připravoval na projev, který měl přednést na zasedání sněmu konaném 9. dubna 1573. Vilém vsadil zejména na projev v českém jazyce, který byl velmi blízky polskému a přinesl očekávaný ohlas. Ve svém projevu se nejprve ohradil proti pomluvám, které měli být varováním před jistým útlakem ze strany Habsburků v případě jejich zvolení. Na podporu volby Arnošta zdůraznil, že se arcikníže učí česky a bude se snažit zvládnout i polský jazyk. Největší výhodou ale mělo být, že spojení Polsko-litevské unie s českými, uherskými a rakouskými zeměmi by znamenalo výrazné zlepšení postavení pro samotné Polsko. S ohledem na vyvíjející se situaci však Rožmberk nevyužil všech svých zbraní, mluvil potichu a nedůrazně. Tohoto slabého okamžiku využil jeho francouzský soupeř, který promluvil k polským šlechticům o tři dny později, tedy 14. dubna. V jeho tříhodinovém řečnickém vystoupení bylo obsaženo vše, co Poláci chtěli slyšet. Sliboval jim finanční i vojenskou pomoc, zaplacení všech dluhů, které Polsko mělo a odvádění každoročních důchodů ve výši 450 000 zlatých. Poláci viděli, že jejich slabé postavení na mezinárodní scéně může Francie značně posílit. „Lichocením, které jim Montluc mimo to činil, když narážel na polský cit a polskou národní hrdost, a když označoval Polsko za ostrov svobody, před níž blednou i svobody staré římské republiky, když zval Polsko ochranou všeho křesťanstva a Poláky vzorem chrabrosti a statečnosti, s nimiž v té věci se nemůže srovnávat žádná jiná

¹²⁷ BŮŽEK, Václav a kol. *Světy posledních Rožmberků*. Praha: Lidové noviny, 2011, str. 99 – 101.

¹²⁸ PÁNEK, Jaroslav. *Vilém z Rožmberka: politik smíru*. Praha: Academia, 2011, str. 275.

národnost na světě s výjimkou jediné Francie [...] “¹²⁹, upevnilo přesvědčení Poláků, že jedinou správnou volbou je ta francouzská. Nehledě na realnost vyplnění všech slibů, které jim byly předkládány, byl 11. května 1573 zvolen novým polským králem Jindřich z Valois.¹³⁰

Ačkoliv cíl mise nedošel pro Habsburky k vytouženému cíli, pro Viléma z Rožmberka to znamenalo počátek jeho podpory u polských sousedů, která vyvrcholila o rok později ve snaze učinit jeho samotného polským králem. Důvodem neúspěchu Arnošta při volbě polského krále nebyla neschopnost Rožmberka v polickém vyjednávání, ale averze vůči Habsburkům. Naopak polská šlechta našla ve Vilémovi politika, který je ochoten přistoupit na kompromisy, vystupovat smířlivě, ale zároveň jasně prosazovat své názory. Síly jeho osobnosti si byl vědom i sám Maxmilián II., který se pomalu začal obávat vlivu předposledního Rožmberka a začínal se mu jevit spíše jako konkurence, než spojenec.

Panování Jindřicha z Valois v Polsku ovšem netrvalo dlouho. Na samotný příjezd nového panovníka museli Poláci čekat až do ledna 1574. Hned po svém příjezdu však musel Jindřich řešit spory o postavení nového krále. Polská šlechta požadovala splnění předvolebního slibu, tedy uzavření sňatku s Annou Jagellonskou. Jindřichovi se nakonec podařilo svatbu oddálit a byl i bez předchozího sňatku korunován polským králem. Ani poté se situace ovšem nevyvíjela takovým způsobem, který si nový panovník představoval. Využil tedy úmrtí svého bratra Karla IX. a rozhodl se dát přednost mnohem lákavějšímu francouzskému trůnu a z 18. na 19. června 1574 uprchl ze země.¹³¹

Rok po volbě svého krále byla polská šlechta postavena před stejnou situací. Opět musela být řešena otázka volby nového krále. O trůn se opět ucházeli stejní kandidáti doplnění o ferrarského vévodu Alfonse d'Este. S ohledem na předchozí neúspěch arciknížete Arnošta, který byl stále odmítán zejména pro náboženskou vyhraněnost, vstoupil do boje o polský trůn i sám Maxmilián II. Dalším překvapením této volby bylo vyjednávání císařova bratra Ferdinanda Tyrolského s polskou šlechtou. Do této doby nevýrazný představitel rodu se snažil prosadit v mezinárodním měřítku. Polská šlechta ovšem byla zklamána útekem Jindřicha z Valois a byly slyšet čím dál častější hlasy na podporu uchazeče

¹²⁹ MACŮREK, Josef. *Čechové a Poláci etc.*, cit.d., str. 59.

¹³⁰ PÁNEK, Jaroslav. *Vilém z Rožmberka: politik smíru*. Praha: Academia, 2011, str. 272 – 277.

¹³¹ BŮŽEK, Václav a kol. *Světy posledních Rožmberků*. Praha: Lidové noviny, 2011, str. 102 – 103.

domácího původu- tedy některého představitele rodu Piastovců. Důvod byl nasnadě. Bylo jasné, že uchazeč, který bude svou minulostí spjat s Polskem, bude cítit větší spojení s vlastní zemí a nebude se opakovat nedávná situace, kdy byly logicky původem francouzskému politikovi přednější zájmy jeho země. A právě v této situaci začaly sílit hlasy po kandidatuře Viléma z Rožmberka.

8.4 KANDIDATURA VILÉMA Z ROŽMBERKA NA POLSKÝ TRŮN

Na první pohled se politický vzestup a sláva předposledního Rožmberka může jevit jako vrchol jeho politické kariéry a odměna za všechnu práci, kterou Vilém odvedl. Ovšem při bližším pohledu byl Vilém z Rožmberka postaven před složitou situací. Vzhledem k jeho postavení si byl vědom, že bez předchozího řádného uvážení nemůže najednou vystoupit proti samotnému císaři, v jehož službách pracoval. Na druhou stranu pro něj bylo zajisté lákavou nabídkou získání královské koruny, o čemž si mohli jeho předci nechat pouze zdát. Vilém se ovšem choval velmi zdrženlivě, protože v případě, že by Maxmilián II. jakožto český král jeho jednání označil za protichůdné královským zájmům, mohl být Vilém bez okolky označen za velezrádce, což znamenalo ztrátu cti, hrdla i majetku. Toto by nevyplývalo z nařčení ze zneužití diplomatického postavení, neboť tentokrát byly vyjednáváním polské koruny pověřeny jiné osoby, ale jednalo by se o potírání zájmů vlastního panovníka¹³².

Poprvé se návrhy na Viléma jako kandidáta na polský trůn objevily už při první volbě roku 1573. Tábor jeho stoupců ovšem nebyl nijak početný a samotný Rožmberk tomu nepřikládal větší pozornost. Po útěku Jindřicha z Valois se tyto hlasy stávaly stále silnějšími, protože po předchozí zkušenosti s králem cizího původu si Poláci žádali krále příbuzné národnosti. A tím Vilém z Rožmberka zajisté byl. K prvním stoupcům Vilémovi kandidatury patřil Stanislav Górka, vlivný a zámožný vůdce a ochránce polských luteránů pocházející ze staré zámožné velkopolské rodiny. Dalšími vlivnými osobnostmi, které usilovaly o zvolení Rožmberka na polský trůn, byl Konrád Krupka Przeclawski zastávající úřad královského komorníka a krakovského soudce,

¹³² JIREČEK, Josef a JIREČEK Hermenegild (edd.), *Zřízení zemská etc.*, cit.d., str. 136, článek A 4.

Stanislav Szafraniec a v neposlední řadě krakovský vojvoda Petr Zborowski. Vilém postupoval velmi obezřetně a korespondenci, kterou vedl se svými polskými příznivci, se snažil uchovat v tajnosti. K tomu mu dopomáhalo i používání šifer při psaní dopisů.¹³³

Hlavními motivy, proč by právě Rožmberk měl být novým polským králem, zaznamenal ve své kronice Václav Březan: „*Poláci, když jim takový posměch učinil, zase starali se o jiného krále. Někteří náklonní byli k domu rakouskému, jiní chtěli jmíti pana Viléma z Rožmberka, nejvíc proto, že byl pán rodu starožitného, ursinovského, od několika set let po předcích svých Čech a bratr jejich přirozený, pán rozumný, učený, střídmy, katolický etc., pročez nemálo hlasů jměl.*“¹³⁴ Nebyly to ovšem pouze jeho lidské kvality, které vyvolávaly sympatie polské šlechty, ale také dosavadní politika a diplomacie, kterými Rožmberk dokazoval, že své názory zastává nezávisle na zalíbení se svému králi či okolí. Poláci viděli ve Vilémovi naději ve spojení království polského a českého. Další výhodu spatřovala polská šlechta v bohatství Vladaře domu rožmberského, díky němuž by mohl výrazně finančně pomoci, zejména v rámci své volební agitace. Peníze byly totiž důležité zejména na kupování hlasů při nové volbě, což byla v Polsku běžná praxe od počátku 16. století. Vilémova situace ovšem nebyla natolik jistá ve svém výsledku, a tak se rožmberskému vladaři nechtěli vynakládat horentní sumy za dary a úplatky pro své voliče. Před svou volbou chtěl vyplatit pouze část sumy a zbytek až po jeho samotném zvolení. Další překážkou k otevřenému vystoupení ve snaze získání polské koruny byl fakt, že v Polsku nebylo ještě oficiálně vyhlášeno bezkráloví a část polské šlechty snad vyčkávala, zda se Jindřich z Valois nevrátí zpět do země. K zachování tajnosti o vyjednávání podmínek k jeho kandidatuře, pověřil Vilém přímým jednáním svého důvěrníka Jana Netolického, kterého vyslal do Polska pod záminkou léčby ve slezských lázních.¹³⁵

Tato situace ovšem nešla v tajnosti udržet příliš dlouho. Svůj podíl na informovanosti Maxmiliána II. nesl císařský internuncius Ondřej Dudič. Jakmile se ujistil o krocích, které v Polsku směřují ke snaze zvolit Rožmberka králem, nechal Viléma skrytě sledovat. Maxmilián rožmberského vladaře navíc pověřoval množstvím jak politických, tak diplomatických úkolů, aby neměl tolik

¹³³ BŮŽEK, Václav a kol. *Světy posledních Rožmberků*. Praha: Lidové noviny, 2011, str. 103 – 105.

¹³⁴ BŘEZAN, Václav. *Životy posledních Rožmberků I*. Praha: Svoboda, 1985, str. 264.

¹³⁵ MACŮREK, Josef. *Čechové a Poláci etc.*, cit.d., str. 89 – 101.

prostoru k vlastním akcím. Maxmilián si však stále snažil zachovat laskavou tvář a neprováděl navenek žádné radikální kroky. Poté, co byl Vilém králem dotázán, jaké jsou jeho vztahy ke kandidatuře na polský trůn, byl ujištěn, že vše se děje bez jeho přičinění a bez ohledu na jeho vůli a dále je věrným služebníkem krále. Vývoj politické situace v Polsku se ovšem nevyvíjel úplně podle představ Rožmberka. Sice se podařilo Vilémovým stoupencům prosadit, že pokud se Jindřich z Valois nevrátí do Polska do 12. května 1575, bude zbaven trůnu a volbě nového krále nebude již nic bránit. Tímto neustálým oddalováním nové volby se ale také vzdalovala šance na Vilémův úspěch. Slábly takto naděje, že polská volba se odehraje dříve než korunovace Rudolfa II. českým králem. Tak by totiž mohla být polská otázka vyřešena dohodou. Zásadní zvrat přinesl sněm konaný na konci května 1575. Jasnou převahu získal tábor příznivců Maxmiliána II., který tvořili magnáti a katolíci, kteří v Habsburkovi viděli nástroj k posílení vlastních pozic. S tím se ovšem příznivci Viléma z Rožmberka nechtěli smířit a opustili sněm s tím, že raději požádají o pomoc Turky. Touto situací zanikly veškeré naděje Viléma, že by mohl být zvolen dříve, než Rudolf II. usedne na český trůn. Rožmberskému vladaři bylo jasné, že za takové situace nebude možno předstoupit před Maxmiliána II. se svou volbou jako hotovou věcí. Rudolf II. byl v září 1575 prohlášen za českého krále a tím padly veškeré naděje na budoucí spojení království českého a polského v unii. Vilémovi se snad i ulevilo, neboť si byl stále více vědom rizik, které jasně převyšovaly jistoty při volbě polského krále. Zároveň svolením, že Rudolf II. nebude řádně volen, ale rovnou za českého krále prohlášen, podpořil svou autoritu a uznání u Maxmiliána II. a došlo k částečnému zlepšení a urovnání rozbouřených vztahů.¹³⁶

Přetrvávající rozpory mezi polskou šlechtou vedly k rozdělení sněmu na dvě skupiny, kdy každá si zvolila svého krále. Jedni zastávali zvolení Maxmiliána II., druhí našli řešení ve volbě sedmihradského knížete Štěpána Báthoryho. K vítězství volby druhého jmenovaného vedl ovšem jeho rychlý postup a uzavření sňatku s Annou Jagellonskou. Maxmilián II. se rozhodně nehodlal vzdát bez boje, ale Vilém z Rožmberka ho odrazoval od vojenského konfliktu, který by citelně zatížil královskou pokladnu a mohl by skončit až válkou s Osmanskou říší. Druhým významným faktorem byl vážný zdravotní stav samotného

¹³⁶ MACŮREK, Josef. *Čechové a Poláci etc.*, cit.d., str. 102 – 123.

Maxmiliána II. Celá situaci nakonec vyřešila smrt Maxmiliána II. dne 12. října 1576.¹³⁷

Ačkoliv nedošlo k naplnění touhy Viléma z Rožmberka dosáhnout na titul nejvyšší, svým jednáním dokázal ovlivnit česko – polské vztahy. Už pověření tak důležitou rolí, jako bylo vyslání do Polska ve funkci vyjednávače královské koruny, bylo jasným signálem, že k Vladaři domu rožmberského chovají důvěru a náklonnost jak Maxmilián II., tak později Rudolf II. Vilém z Rožmberka se nenechal zaslepit úspěchem a podporou části polské šlechty. Dokázal stát pevně nohama na zemi a uvědomit si všechna pro a proti, která byla s touto vážnou politickou situací spojena. Opět potvrdil, že své životní heslo- *Festina lente*, pro něj není jen prázdným pojmem, ale životní filozofií. Někdy na první pohled menší ústupek přinese větší moc a slávu. Vilém vsadil na jistotu a spokojil se s funkcí nejvyššího purkrabí pražského a s tím i českého místokrále.

¹³⁷ PÁNEK, Jaroslav. *Vilém z Rožmberka: politik smíru*. Praha: Academia, 2011, str. 288 – 289.

9 ZÁVĚR ŽIVOTA VILÉMA Z ROŽMBERKA

Po hektickém období trvajícím až do roku 1575 se Vilém z Rožmberka snažil zachovávat urovnané vztahy s Habsburky a být novému českému králi Rudolfovi II. oporou. Stal se členem jeho tajné rady a ve svých rukou si nadále udržoval takovou moc, že vzhledem k zahraničí byl po právu nazýván českým místokrálem. Vilémovo postavení dokládá jeho úloha při pohřbu Maxmiliána II., který se konal 22. března 1577 v Praze. Před rakví kráčeli všichni čelní hodnostáři Království českého a Vilém z Rožmberka měl tu výsadu nést v rukou královskou korunu. Vilém nadále požíval důvěry a uznání nového krále a byl tedy potvrzen do čela české vlády. Rudolf II. nutně potřeboval na počátku svého panování pomoc někoho tak zkušeného, jako byl právě Vilém z Rožmberka. Roku 1583 došlo k naplnění dávné touhy a Rudolf II. se podle slibu natrvalo usídlil v Praze.¹³⁸

Vilém z Rožmberka se stal pravou rukou Rudolfa II. Byl právem považován za vynikajícího znalce českého práva a hlavně byl respektovanou osobou v zahraničních vztazích. Rožmberk měl nyní v rukou obrovskou moc. Zastával funkci Vladaře domu rožmberského, nejvyššího purkrabí pražského a člena tajné rady. Tím se stal druhým nejbohatším a nejvlivnějším mužem Království českého. Hlavním cílem Vilémovi politiky stále zůstávala ochrana zájmů českého státu a jeho výlučného postavení v rámci monarchie.

V lednu roku 1580 se konal zemský sněm v Praze, kterého se Vilém z Rožmberka kvůli zdravotním problémům nemohl zúčastnit a poslal za sebe Vratislava z Pernštejna. Vzhledem k tomu, že do té doby se Rožmberk účastnil zasedání všech sněmů, začaly se šířit zvěsti, že se blíží jeho konec. V dubnu se dokonce rozšířila zpráva, že je Vilém mrtev. Zdravotní problémy ho trápily až do srpna 1580, jak poznamenal Václav Březan: „1. augusti. Pozhojiv se pan Vilém z Rožmberka, za dlouhý čas nevycházal ani nevyjížděl ze zámku Třeboně. Toho dne ráčil se dáti vézti k některým rybníkům, poručiv v nich dle opatření ryb a ohledání zatahovati.“¹³⁹ Dlouhá nepřítomnost Viléma na politické scéně nahrávala těm, kteří již pomýšleli na obsazení jeho postů. Velkou ranou pro Rožmberka byla smrt jeho přátel a vysokých zemských úředníků, Vratislava z Pernštejna a Bohuslava Felixe Hasištejnského z Lobkovic. Došlo tak k obměně

¹³⁸ JANÁČEK, Josef. *Rudolf II. a jeho doba*. Vyd. 1. Praha: Svoboda, 1987, str. 163 a n.

¹³⁹ BŘEZAN, Václav. *Životy posledních Rožmberků I*. Praha: Svoboda, 1985, str. 304.

v politické sféře a největším Vilémovým konkurentem a sokem se stal ambiciózní Jiří Popel z Lobkovic. Dějiny se opět opakovaly. Dávný rival Rožmberka z rodu Lobkoviců se znovu snažil dostat před rožmberského vladaře. Vilémovo postavení bylo horší zejména v tom, že nesídlil v Praze, a proto měl na psychicky chorého Rudolfa II.¹⁴⁰ menší vliv než Jiří z Lobkovic. Proto bychom mohli pozorovat první náznaky rezignace, kdy Vilém již nechtěl vstupovat do otevřených bojů a tvrdě a nekompromisně hájit zájmy stavů a své vlastní pozice. Už pouze chtěl zachovat vyváženost královské a stavovské moci. V posledních deseti letech života se již z jednání Vilém z Rožmberka vytratila jeho živelnost, což bylo také následkem smrti jeho již třetí manželky Anny Marie Bádenské. Rožmberk stále více ztrácel naději na vytouženého potomka, neboť mu ho nedala ani jeho poslední manželka Polyxena z Pernštejna.¹⁴¹

9.1 POSLEDNÍ ČIN VELKÉHO STÁTNÍKA

Ať už byl zdravotní stav Viléma z Rožmberka, nebo politická situace jakákoliv, nikdy se předčasně nevzdal a rozhodl se hájit zájmy českého státu do posledního okamžiku. Nikdo v Království českém neznal tak dokonale polské právo a neuměl řešit mezinárodní spory tak, jako to uměl právě předposlední Rožmberk. Poté, co vypuklo v Polsku opět bezkráloví po smrti Štěpána Báthoryho roku 1586, rozhořel se nový boj o polskou korunu. Ani tentokrát nechtěli Habsburkové promarnit svou šanci. Své ambice opět uplatňoval již dvakrát neúspěšný arcikníže Arnošt, dokonce i Ferdinand Tyrolský, ale největším překvapením bylo odhodlání arciknížete Maxmiliána, bratra Rudolfa II. S ohledem na hierarchii rodu ovšem musel nejdříve získat souhlas Rudolfa II., protože musel brát ohled na své dva starší bratry, kteří měli podle věku přednost před ním. Císař nakonec Maxmiliánovu naléhání podlehl a roku 1587 mu udělil souhlas. Za této situace byl do Vídně povolán Vilém z Rožmberka, aby uklidnil situaci mezi bratry a ujistil je, že Maxmilián má plný souhlas Rudolfa II. To byla však jediná iniciativa, kterou Rožmberk hodlal v polské otázce vyvinout. Nemínil

¹⁴⁰ Na přelomu let 1580 a 1581 totiž Rudolfa II. zachvátila těžká choroba, která dokonce vzbudila vážné debaty mezi členy habsburské dynastie o možném nástupci, neboť se zdálo být pravděpodobné, že této nemoci Rudolf II. podlehne. Po několika měsících se ovšem český král zotavil, ovšem začaly se u něj velmi silně projevovat psychické poruchy a přecitlivělost, které se postupem let stále zhoršovaly.

¹⁴¹ Balog, Peter et al. *Rožmberkové etc.*, cit.d., str. 84.

prosazovat ani své ambice, ani exponovat pro Habsburky. Z Vídně se proto nevydal do Prahy, ale zpátky do jižních Čech.¹⁴²

Nejsilnějším protivníkem Habsburka se stal švédský princ Zikmund Vasa¹⁴³. Na zasedání polského sněmu 19. srpna 1587 byl většinou polských stavů zvolen právě švédský princ, ale o tři dny později prohlásila polská menšina za krále Maxmiliána Habsburského. Za této situace už záleželo pouze na tom, který ze soupeřů obsadí jako první Krakov a dá se korunovat polským králem. Obě vojska se nakonec střetla v bitvě u Byčiny¹⁴⁴ 24. ledna 1587, kde bylo habsburské vojsko drtivě poraženo švédským vojskem vedeným Janem Zamoyským¹⁴⁵ a Maxmilián byl zajat. Rudolf II. chtěl situaci vyřešit dalším vojenským tažením. Ostatní evropské země se od takového konfliktu distancovaly, a tak vše záleželo na podpoře zemí habsburské monarchie. Hlavní váhu měl ovšem souhlas českých stavů. Vilém se k celé situaci postavil čelem a radikálně odmítl nové vojenské tažení. Vzhledem k jeho postoji se k tomuto stanovisku připojila téměř celá stavovská obec. Vilém chtěl celou situaci vyřešit mírovou cestou. Rudolf II. pochopil, že se bez pomoci Viléma z Rožmberka neobejde, a pokud bude chtít jednat s polskou stranou, není vhodnějšího muže, než zkušeného Rožmberka. Vilém byl tedy jmenován do čela mise, která měla za cíl sjednat mír s Polskem a vyjednat propuštění Maxmiliána. Výprava se tedy na konci prosince 1588 vydala do slezské Bytomi, kde se měla sejít s polskými zástupci v čele se Zamoyským. Vilém byl v té době již velmi nemocný, nemohl cestovat na koni ani v kočáře, a tak byl nesen na zvláštních nosítkách. Postoj polských vyslanců byl nekompromisní. Žádali, aby se Maxmilián okamžitě vzdal své hodnosti zvoleného polského krále a Habsburkové se měli natrvalo zříci jakýchkoliv nároků na polskou korunu. Bez souhlasu císaře ovšem nemohla česká výprava s ničím takovým souhlasit a zdálo se, že nikdy nedojde ke smírnému řešení. V únoru 1589 ale Jan Zamoyski udělal smířčí krok a žádal vyjednávání pouze s Vilémem z Rožmberka, který se u Poláků těšil stále velké úctě. Právě v těchto jednáních Vilém dokázal své vynikající diplomatické a politické schopnosti. Oba muži si byli vědomi překážek na obou stranách. Na jedné straně to byla habsburská nenasytlost a na druhé nezodpovědnost polských stavů.

¹⁴² JANÁČEK, Josef. *Rudolf II. a jeho doba*. Vyd. 1. Praha: Svoboda, 1987, str. 269 – 273.

¹⁴³ Zikmund III. Vasa - Polsko-litevskému soustátí vládl v letech 1587 až 1632, Švédsku vládl od roku 1592 do sesazení svým strýcem Karlem IX. a švédskými stavy roku 1599

¹⁴⁴ Byčina- polsky Byczyna, je polské město ležící v okrese Klučbork, Opolské vojvodství

¹⁴⁵ Jan Zamoyski (1542-1605) – hlavní podporovatel Zikmunda Vasy na polský trůn; polský korunní kancléř a velký korunní hejtman; rádce Štěpána Báthoryho

Oběma politikům bylo také jasné, že pokud chtějí dosáhnout kompromisu, musí dát přednost zájmům země před zájmy habsburské dynastie a polských stavů. Díky racionálnímu přístupu obou stran došlo 9. března 1589 k uzavření bedzinsko - bytomské mírové smlouvy. Arcikníže Maxmilián se v ní vzdal jakýchkoliv nároků na polský královský trůn a to i do budoucna. Obě strany se zavázaly, že v co nejkratší době obnoví mírové smlouvy a opět oživí přátelskou spolupráci. Císař Rudolf II. otálel s podepsáním této smlouvy, ale nakonec na radu svých poradců souhlasil. K ratifikaci mělo dojít 12. června, kdy se konalo zasedání zemského sněmu. V jeho průběhu se dostavili polští zástupci, kteří 10. července přihlíželi slavnostní přísaze Rudolfa II. a stavovských zástupců na platnost mírové smlouvy.¹⁴⁶

Po této misi se Vilém z Rožmberka vrátil do vlasti zcela vyčerpán a jeho zdravotní problémy se čím dál více prohlubovaly. Rožmberk se již do politického dění příliš nezapojoval a otázky, které mu nyní přicházely na mysl, se týkaly zejména zachování rodu. Věděl, že jemu již osud nedopřeje potomka, který by mohl pokračovat v rodové tradici, a tak začal podnikat kroky k předání rodového dominia svému mladšímu bratrovi Petru Vokovi. Ten byl poslední nadějí na zachování jejich rodu.

¹⁴⁶ JANÁČEK, Josef. *Rudolf II. a jeho doba*. Vyd. 1. Praha: Svoboda, 1987, str. 274 – 283.

10 KONEC ŽIVOTNÍ CESTY VILÉMA Z ROŽMBERKA

Vilém i přes veškerou péči svých lékařů cítil, že se neúprosně blíží jeho konec. Důležitou se tedy stávala otázka týkající se převzetí rodového dominia. Propast mezi ním a bratrem Petrem Vokem, která byla dána zejména odlišným náboženským vyznáním mladšího bratra, byla potřeba překonat. Vilém sklíčený nemocí již nebyl tak radikální ve svých názorech jako před lety a nyní mu šlo hlavně o zajištění rodového dominia. Vilém přijel do Prahy naposledy v květnu 1592, kde ho s okazalostí přivítal jeho bratr. Díky obnoveným rodinným vztahům nehrozilo Vokovo vydědění. Pokud by totiž právě k němu došlo, vlády nad rodovým dominiem by se ujali Pernštejnové. Polyxena, která si zvykla na život v přepychu, ovšem nechtěla pouze přihlížet, co ji Petr Vok po manželově blížící se smrti přizná. Proto povolala k nemocnému manželovi úředníky Desek zemských a Vilém před nimi 12. srpna učinil prohlášení, kde na svou manželku převedl celé rodnické panství.

Poslední dny trávil Vladař domu rožmberského ve svém paláci v Praze, kam si nechal čtyři dny před svou smrtí povolat svého sekretáře Martina Šurera, „*aby pánu na instrument zahrál, chtěje tudy nějakého polehčení užítí. Ale tudy v nejmenším nemoc a bolest svú k ukročení přivesti nemohl. [...] zachtělo se mu vína, kteréhož požádal a napil se dvakrát, ježto sice vína nikdy nepil.*“¹⁴⁷ Vilémova cesta došla svého konce v pondělí 31. srpna 1592 krátce před polednem a uzavřel se tak osud jednoho z nejvýznamnějších politiků 16. století.

10.1 POHŘEB VILÉMA Z ROŽMBERKA

„V pondělí 26. října 1592 se stala rudolfínská Praha dějištěm jedné z nejvelkolepějších smutečních slavností, jež císařská metropole zažila během tří desetiletí svého trvání. Pražský hrad a městské obce v podhradí ovládlo vzrušení, opravdová i předstíraná lítost, ale také nejistota budoucnosti. Všichni už dávno věděli, že na sklonku léta – 31. srpna – zemřel přední velmož Českého království,

¹⁴⁷ BŘEZAN, Václav. *Životy posledních Rožmberků I.* Praha: Svoboda, 1985, str. 365.

nejvyšší purkrabí Vilém z Rožmberka.¹⁴⁸ Rakev předposledního Rožmberka byla přenesena ze svatojiřské baziliky na Pražském hradě, kde byla po dva měsíce vystavena, do malostranského kostela sv. Tomáše. Početný průvod, který rakev doprovázel, čítal stovky lidí. V čele průvodu šli žáci jezuitské školy, kteří měli být symbolem rekatolizace Čech a připomínkou Vilémovi náboženské orientace. V průvodu nechyběli ani čelní představitelé významných českých šlechtických rodů Šliků, Šternberků či Lobkoviců. V úterý 27. října byla rakev zahalena do zeleného aksamitu a kočár tažený šestispřežím se vydal na poslední cestu Viléma do jižních Čech. Až 10. prosince byly tělesné pozůstatky předposledního vladaře uloženy v kostele sv. Víta v Českém Krumlově, kde spočinuly v kryptě vedle své manželky Anny Marie z Bádenu.¹⁴⁹

To, jaký na sklonku léta 1592 odešel člověk, svědčí poznámka Václava Březana na konci Rožmberkova životopisu: „*Byl pán pobožný, spravedlivý, abstemijs, dobrý politicus, pokoje žádostivý, nelakomý, ve všech ctností[ch] plný.*“¹⁵⁰ Myslím si, že i s odstupem času, mohu na základě svých zjištěných poznatků s tímto závěrem plně souhlasit. Věřím tomu, že když na smrtelném loži rekapituloval Vilém z Rožmberka svůj život, nebylo nic, za co by se musel stydět. Vždy si stál pevně za svými názory, jasně je dával najevo a vždy mu záleželo na kompromisu, který nebyl vynucen násilím, ale společnou dohodou. Nikdy se nepropůjčil politickým machinacím nebo podbízení se, aby se dostal do sféry těch nejvlivnějších. Naopak, každý kdo chtěl mít i v tehdy tvrdé politice na své straně někoho důvěryhodného a spolehlivého věděl, že Rožmberk tím člověkem opravdu je. Proto byl pro své soupeře tak nebezpečný. Nejen svým bohatstvím, ale zejména respektem, který si za dobu svého působení v nejvyšších zemských funkcích vybudoval. Díky tomuto chování se navždy a nesmazatelně zapsal do dějin českého státu.

¹⁴⁸ PÁNEK, Jaroslav. *Vilém z Rožmberka: politik smíru*. Praha: Academia, 2011, str. 9.

¹⁴⁹ KUBÍKOVÁ, Anna. *Vilém z Rožmberka 1539-1592*. Vyd. 1. V Českém Krumlově: Okresní vlastivědné muzeum v Českém Krumlově, 1992, str. 9.

¹⁵⁰ BŘEZAN, Václav. *Životy posledních Rožmberků I*. Praha: Svoboda, 1985, str. 369.

10.2 NÁHROBEK VILÉMA Z ROŽMBERKA V ČESKOKRUMLOVSKÉM KOSTELE SV. VÍTA

Ve stejném duchu, v jakém se dostalo velikosti a uznání Vilémovi za jeho života, chtěl pokračovat jeho bratr Petr Vok i po jeho smrti. V kostele sv. Víta nechal vybudovat monumentální pomník, který vyšel na bezmála 3 000 kop míšeňských grošů. Rožmberské epitafium bylo zhotoveno sochařem Jiřím Bendlem a měděné okrasy vytvořil krumlovský zlatník Jan Dorn.¹⁵¹

Monumentální mramorový náhrobek ovšem velmi brzy začal vzbuzovat negativní emoce ze strany jezuitů, kterým vadilo jeho umístění zastiňující hlavní oltář. Zasazovali se o jeho odstranění, ovšem to nedovolila ani Polyxena ani Petr Vok. Postupné odstraňování tohoto okázalého díla přesto započalo mezi léty 1612-1615, kdy musel být odstraněn rožmberský jezdec¹⁵² z vrcholu hlavního oltáře. K úplnému zániku mauzolea došlo v roce 1784 na základě souhlasu Jana Nepomuka ze Schwarzenberku v souvislosti s opravami ve svatovítském kostele. Nedošlo pouze k odstranění náhrobku, ale k otevření samotné hrobky a vyzdvižením obou rakví. V nich uložené ostatky byly vloženy do nových dubových rakví a vráceny zpět. Původní cínové schránky byly prodány jako starý kov. Oba náhrobky nakonec našly v kostele své místo a byly zasazeny do zdi po stranách vchodu do nové kaple sv. Jana Nepomuckého.¹⁵³

¹⁵¹ MAREŠ, František. *Někdejší epitafium Viléma z Rožmberka v chrámu Páně sv. Víta v Krumlově*. PA 15. 1890 – 1892, str. 21 – 24.

¹⁵² Rožmberský jezdec vždy představoval sílu Rožmberků a byl vyobrazován na praporech i pečetích. Jeho grafické vyobrazení lze dodnes vidět na stropě Dvořanské světnice třeboňského zámku – viz příloha č 8.

¹⁵³ KUBÍKOVÁ, Anna. *Rožmberský náhrobek v českokrumlovském kostele sv. Víta*, in: *Život na dvoře a v rezidenčních městech posledních Rožmberků*. Vyd. 1. Editor Václav Bůžek. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 1993, *Opera historica*, 3, str. 387 – 391.

11 ZÁVĚR

Již v úvodu mé práce jsem si dala za cíl zpracovat Viléma z Rožmberka jako významného politika a diplomata 16. století v kontextu právního uspořádání Českého království. Již od útlého mládí byl předposlední Rožmberk vtažen do politiky tím, že byl na základě článku F. 12 zemského zřízení panovníkem zplnoletěn dříve, než bylo na danou dobu obvyklé. Již v šestnácti letech se musel postavit do čela významného a bohatého rodu Rožmberků, což jistě vyžadovalo silnou osobnost. Vilém však v průběhu svého života několikrát dokázal, že takovouto osobou skutečně je.

Abych při zpracování mé práce došla k samotným pramenům, zaměřila jsem svou pozornost nejdříve na archiválie, které jsou uloženy v třeboňském státním archivu. Již tam jsem se přesvědčila, že toto téma bude zajímavé, ať již z pouhé možnosti držet v rukou listiny italských papežů nebo samotného císaře Svaté říše římské Maxmiliána II. Už samotná existence těchto privilegií, ať již pro Rožmberky obecně nebo samotného Viléma, vypovídají o jeho důležitosti pro České království. K tomu, aby si v 16. století zajistil šlechtický rod své postavení a privilegia, musel se neustále pohybovat v centru politického dění a nechávat si potvrzovat svá práva. Vilém z Rožmberka musel tvrdě bojovat o „své místo na slunci“ záhy po převzetí rodového dominia. Roku 1554 musel zahájit zápas o výsadní postavení Rožmberků v českém státě. Ačkoliv se na první pohled může zdát, že ve svém chování viděl Vilém z Rožmberka pouze prospěch pro sebe a svůj rod, znamenalo to daleko významnější problém. Knížata z Plavna si prosadila výsadní postavení jejich rodu před ostatními šlechtici. Na první pohled z nevýznamného článku A 9 se ovšem stal rozporný bod pro celé ústavní zřízení. Byl by tak v zásadě vytvořen čtvrtý stav vedle pánů, rytířů a královských měst. Jindřich IV. z Plavna ve svém snažení došel ještě dále a povýšil svůj rod nad Rožmberky, kteří měli odedávna vyhrazeno druhé místo hned po králi při zasedání většího zemského soudu. Vilém z Rožmberka tak musel zahájit tvrdý boj o znovuoobnovení výsadních práv jeho rodu a zde se projevily jeho schopnosti ve vyjednávání a získání si podpory samotného krále. Svou právní argumentací nakonec dokázal obhájit rodová práva a mohl tak pokračovat v budování kariéry jak ve veřejném životě, tak zajišťování prosperity rožmberského dominia. V okamžiku, kdy Rožmberk vstoupil do vysoké politiky, rozpoznal jeho potenciál

i císař Ferdinand I. Zároveň se zde potvrdilo staré přísloví, že „všechno zlé je k něčemu dobré“ a díky tomuto veřejnému zápasu o právní kontinuitu Českého království, si Vilém z Rožmberka zajistil podporu a uznání velké části stavovské obce. Právě to mu v budoucnu dopomohlo ve sporech s panovnicí v prosazování českých stavovských práv. Neboť pouze tím, že si byl vědom opory stavovské obce, mohl postupovat více nekompromisně v jednání, ať již z Ferdinandem I. či jeho synem Maxmiliánem II. Habsburkové v něm jistě na jednu stranu viděli určitého protivníka, ale zároveň si byli vědomi toho, že je to osobnost, která přistoupí na kompromis, který bude výhodný pro obě strany.

Politika a diplomacie byla pro Viléma z Rožmberka bezesporu důležitou součástí jeho života, ovšem předposlední vladař si byl vědom i rodinných závazků pro svůj rod. Hlavním cílem každého vladaře domu rožmberského bylo zachování rodu a zajištění jeho pokračovatele. Jak byl ovšem Vilém úspěšný ve veřejném životě, tak neúspěšný byl v tom soukromém. Ani čtyři sňatky s manželkami významných šlechtických rodů nedokázaly přinést vytouženého dědice. Převzetí rožmberského dominia mladším bratrem Petrem Vokem jen oddálilo definitivní konec slavného rodu Rožmberků, jehož plamen vyhasl roku 1611 na třeboňském zámku. Tento konec ovšem nelze klást za vinu velkému pracovnímu vyčerpání Viléma z Rožmberka, neboť to byly nejspíše rodové indispozice, které zabránily mít potomky jak Vilémovi, tak jeho bratru Petru Vokovi.

Ovšem na mezinárodní scéně si Vilém z Rožmberka získal uznání. Stalo se tak v rámci diplomatické mise do Polska ve službách Habsburků v letech 1573 - 1575, kdy mu byla nabídnuta polská koruna. Ačkoliv se na první pohled může zdát Vilémova situace záviděníhodná, Rožmberk se ocitl ve velmi složité situaci. Sám takovýto výsledek nečekal a byl si velmi dobře vědom následků, které by s tím mohly být spojeny. Nemělo by to dopad jen na jeho osobu, ale na celý rožmberský rod. Znalý právní úpravy zemského zřízení věděl, že jednání proti zájmům panovníka je kvalifikováno jako velezrada a ve svém důsledku znamená ztrátu hrdla, cti i majetku. Ačkoliv vzhledem ke svému postavení se ztráty života nemusel s největší pravděpodobností obávat, majetkovým ztrátám a degradaci společenského postavení budovaného po celé generace by se nevyhnul. Díky svým diplomatickým schopnostem nakonec dokázal z celé situace vyjít bez ztráty hrdosti a společenského ponížení. Skrze racionální přístup se distancoval od aktivit vedoucích k jeho zvolení a vědom si nejistého výsledku raději zvolil cestu jistoty a zachování si svých vlastních pozic v české politice.

Habsburkové tuto situaci také neřešili nijak radikálně, neboť velmi dobře věděli, že potřebují Rožmberkovy erudované služby. To se ukázalo i v roce 1587, kdy již jako velmi nemocný muž podnikl cestu do Polska, kde urovnával vztahy mezi oběma zeměmi poté, co se Maxmilián Habsburský chtěl násilně ujmout uvolněného polského trůnu. Kdo ví, jak by celá situace dopadla, kdyby byl vyslán někdo jiný, než uznávaný diplomat Vilém z Rožmberka. Osud českého státu nebyl předposlednímu Rožmberkovi lhostejný ani v okamžicích, kdy mu jeho zdravotní stav dovoľoval odmítnutí služeb pro panovnickou moc a byl tak věrným služebníkem do konce svého života.

Touto prací jsem tedy chtěla osvětlit bohatý politický život předposledního vladaře domu rožmberského, který se velkou měrou podílel na veřejném životě v Českém království. Chtěla jsem dokázat, že české dějiny nepostrádají významné osobnosti, kterými nemuseli být pouze panovníci, kteří „byli právem“, ale že za vytvářením samotného ústavního a právního systému stáli osobnosti, které museli riskovat své vlastní postavení a práva, aby docílily prosazení důležitých práv nutných pro zachování alespoň částečné suverenity Českého království. Zároveň bych tímto chtěla symbolicky poděkovat Vilémovi z Rožmberka, že mohu žít v krásném kraji rybníků a kulturních památek, které budou navždy připomínat význam a slávu rožmberského rodu.

RESUME

The aim of my diploma was to introduce Vilem of Rozmberk as an important diplomat and politician of the sixteen's century in the context of the legal set up of the Czech Kingdom. The penultimate Rozmberk was thrown into politics at a very young age of sixteen years of age. It happened on the basis of article F12 of the country's constitution thanks to which King Ferdinand II made him of age four years earlier than was then usual. Despite of his very young age, he was able to fully represent the interests of his dynasty from the start of his political career. This required a very strong personality which Vilem of Rozmberk certainly had.

I have used the documents deposited at Trebon archive in this diploma. According to the documents deposited there Italian Popes and Maxmillian II, the Pope of the Holly Roman Empire, granted important privileges to the Rozmberks. These confirmed the importance of the Rozmberk dynasty for the Czech Kingdom. Due to his persistent approach and political abilities Vilem of Rozmberk managed to increase the prestige of his dynasty. He managed to win his disputes with the knights from Plavno, who wanted to deprive the Rozmberks of their privileged position. He also managed to befriend the vast majority of the Estates community members and his abilities were also recognised abroad. This was evidenced when the Polish crown was offered to him. He was the first and also the last member of his dynasty who achieved such impressive political success. Vilem of Rozmberk was faithful to his life motto: "Festina lente" and his ambition was satisfied by his appointment to the office of the Highest Prague Burgrave, thanks to which appointment he practically became Czech Viceroy.

In this diploma I have tried to uncover the rich political life of the penultimate Rozmberk, who greatly impacted Czech history. I wanted to show that Czech history does not lack important personalities, who do not necessarily need to be monarchs. In order to introduce important rights necessary for the preservation of at least partial sovereignty of the Czech Kingdom, these personalities stood behind the creation of the constitutional and legal system whilst risking their own privileges and rights.

At the same time, I wish to at least symbolically thank Vilem of Rozmberk, that I am able to live in a beautiful county full of lakes and cultural heritage, which will forever demonstrate the importance and fame of the Rozmberk dynasty.

BIBLIOGRAFIE

Prameny:

SOA Třeboň, Cizí rody – Rožmberkové – Listiny; sign. 3, 28

SOA Třeboň, Cizí rody – Rožmberkové – Registratura, I, fasc. III

Historica Třeboň

Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu. II, 1546-1557. Praha: Královský český zemský výbor, 1880.

JIREČEK, Josef a JIREČEK, Hermenegild. *Zřízení zemská Království českého XVI. věku.* V Praze: Nákladem Všebrda, 1882. Sbíрка zřízení zemských Království českého, Markrabství moravského a Slezských knížectví; díl 1.

KREUZ, Petr, ed. a MARTINOVSKÝ, Ivan, ed. *Vladislavské zřízení zemské: a navazující prameny (Svatováclavská smlouva a Zřízení o ručnicích).* Vyd. 1. Praha: Scriptorium, 2007. ISBN 978-80-86197-91-3.

Literatura česká:

BALOG, Peter et al. *Rožmberkové: rod českých velmožů a jeho cesta dějinami.* Vyd. 1. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2011. ISBN 978-80-85033-31-1.

BRANDL, Vincenc. *Knihá Rožmberská.* V Praze: Nákladem Jednoty právnické, 1872.

BŘEZAN, Václav. *Životy posledních Rožmberků. I.* Vyd. 1. Praha: Svoboda, 1985.

BŘEZAN, Václav. *Životy posledních Rožmberků. II.* Vyd. 1. Praha: Svoboda, 1985.

BŮŽEK, Václav a kol. *Dvory velmožů s erbem růže: všední a sváteční dny posledních Rožmberků a pánů z Hradce.* Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1997. ISBN 80-204-0651-4.

BŮŽEK, Václav a kol. *Společnost českých zemí v raném novověku: struktury, identity, konflikty*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010. Česká historie; sv. 22. ISBN 978-80-7422-062-3.

BŮŽEK, Václav a kol. *Světy posledních Rožmberků*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2011. ISBN 978-80-7422-092-0.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, JANÁK, Jan a DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost*. [1. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-709-1.

JANÁČEK, Josef, ed. *Nástup Habsburků na český trůn*. Praha: Melantrich, 1986. Slovo k historii; roč. 1986, čís. 5.

JANÁČEK, Josef. *České dějiny. Kniha 1, 1526-1547. Díl 2, Doba předbělohorská*. 1. vyd. Praha: Academia, 1984.

JANÁČEK, Josef. *Rudolf II. a jeho doba*. Vyd. 1. Praha: Svoboda, 1987. Členská knihovna.

JANÁČEK, Josef. *Ženy české renesance*. Vyd. 3., v Bráně 1. Praha: Brána, 1996. ISBN 80-85946-25-4.

KUBÍKOVÁ, Anna. *Oldřich II. z Rožmberka*. Vyd. 1. České Budějovice: Veduta, 2004. Osobnosti českých a moravských dějin; sv. 2. ISBN 80-86829-00-6.

KUBÍKOVÁ, Anna. *Vilém z Rožmberka 1539-1592*. Vyd. 1. V Českém Krumlově: Okresní vlastivědné muzeum v Českém Krumlově, 1992.

MACŮREK, Josef. *Čechové a Poláci v 2. pol. XVI. století: (1573-1589: tři kapitoly z dějin česko-polské politické vzájemnosti)*. Vydání 1. Praha: Miroslav Stejskal, 1948. Vědecké monografie o mezislovanských vztazích; sv. 1.

MACŮREK, Josef. *Dějiny polského národa*. 1. vyd. V Praze: Melantrich, 1948. Vysokoškolské rukověti. III, řada spisů duchovnědných; sv. 6.

NĚMEC, Bohumír. *Rožmberkové: životopisná encyklopedie panského rodu*. Vyd. 1. České Budějovice: Veduta, 2001. ISBN 80-903040-0-1.

PÁNEK, Jaroslav. *Poslední Rožmberkové: velmoži české renesance*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1989. ISBN 80-7038-006-3.

PÁNEK, Jaroslav. *Stavovská opozice a její zápas s Habsburky 1547-1577: k politické krizi feudální třídy v předbělohorském českém státě*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1982. Studie ČSAV; č. 2/1982.

PÁNEK, Jaroslav. *Vilém z Rožmberka: politik smíru*. Vyd. 2., (rozš. a aktualiz.). V nakl. Academia 1. Praha: Academia, 2011. Historie. ISBN 978-80-200-2029-1.

RYNEŠOVÁ, Blažena, ed., PELIKÁN, Josef, ed. a Z ROŽMBERKA, Oldřich II. *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka: 1418-1462. Svazek IV., 1449-1462*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1954, č. 464.

VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel a KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-257-8.

VYKOUPIIL, Libor. *Slovník českých dějin*. 2., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Julius Zirkus, 2000. ISBN 80-902782-0-5.

Články české:

BENEŠ, František. *Oldřich z Rožmberka tvůrcem fikce o původu Rožmberků z rodu italských knížat Ursinů.*, in : Jihočeský sborník historický 38, 1969, str. 181 – 191. ISSN 0323-004X.

CIKHART, Roman. *Původ a rozrod Vítkovců.*, in : Jihočeský sborník historický 4, 1931, str. 84 – 88. ISSN 0323-004X.

CIRONISOVÁ, Eva. *Vývoj správy rožmberských panství ve 13.-17. století.*, in : Sborník archeologických prací 31, 1984, str. 1 – 9.

GROSS, Hynek. *Rozebrání náhrobníku Viléma z Rožmberka 1621.*, in : Památky archeologické 20, 1902 – 1903, str. 261 – 264.

HLINOMAZ, Milan. *K náhrobku Viléma z Rožmberka a pohřbům renesančních velmožů.* in: Život na dvoře a v rezidenčních městech posledních Rožmberků. Vyd. 1. Editor Václav Bůžek. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 1993, Opera historica, 3, str. 402. ISBN 80-7040-073-0.

KOSINOVÁ, Věra. *Nejvyšší úřad purkrabský ve zřízení zemských století XVI.*, in: *Od pravěku k dnešku. Sborník k 60. narozeninám Josefa Pekaře I.* Praha: Historický klub, 1930, str. 353 – 354.

MAREŠ, František. *Někdejší epitařium Viléma z Rožmberka v chrámu Páně sv. Víta v Krumlově.*, in : *Památky archeologické a místopisné* 15. 1890 – 1892, str. 21 – 24.

PÁNEK, Jaroslav. *Zápas o vedení české stavovské obce v polovině 16. století (Knížata z Plavna a Vilém z Rožmberka 1547-1556).*, in : *Československý časopis historický* 31, Praha: Academia, 1983.

PÁNEK, Jaroslav. *Politický systém předbělohorského českého státu (1526-1620).*, in : *Folia historica Bohemica* 11. Praha: Ústav československých a světových dějin ČSAV, 1987, str. 41 - 101. ISSN 0231-7494.

POKORNÝ, Pavel. *Zlaté rouno Viléma z Rožmberka.* in: *Život na dvoře a v rezidenčních městech posledních Rožmberků.* Vyd. 1. Editor Václav Bůžek. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 1993, *Opera historica*, 3, str. 401 – 403. ISBN 80-7040-073-0.

SLACH, Miroslav. *Kandidatura Viléma z Rožmberka na polský trůn v l. 1573 – 1575.*, in : *Jihočeský sborník historický* 33, 1964, str. 130 – 148. ISSN 0323-004X.

STARÝ, Marek. *Proměny ve složení většího zemského soudu v Čechách v období kolem roku 1620.*, in : *Právněhistorické studie* 39. Praha : Karolinum, 2007, str. 79 – 90. ISBN 978-802-4613-666.

STERNECK, Tomáš, ed. *Historica Třeboň 1526-1547: listy, listiny a jiné prameny k politickým dějinám období zrodu habsburské monarchie.* Praha: Historický ústav, 2010- sv. *Prameny k českým dějinám 16.-18. století. Řada A = Documenta res gestas Bohemicas saeculorum XVI.-XVIII. illustrantia. Series A;* sv. II-1. ISBN 978-80-7286-169-9.

Literatura zahraniční:

BUES, Almut. *Die habsburgische Kandidatur für den polnischen Thron während des Ersten Interregnums in Polen 1572/73.* Wien: Verband der wissenschaftl. Gesellschaften Österreichs, 1984. *Dissertationen der Universität Wien;* [Nr.] 163. ISBN 3-85369-559-0.

HAUSENBLASOVÁ, Jaroslava. *Der Hof Kaiser Rudolfs II.: eine Edition der Hofstaatsverzeichnisse 1576-1612*. 1. Aufl. Praha: Artefactum, 2002. Fontes historiae artium; IX. ISBN 80-902279-7-X.

Články zahraniční:

GMITEREK, Henryk. *Adelsresidenzen in polnischen Reisen Wilhelms von Rosenberg*. Vyd. 1. Editor Václav Bůžek. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 1993, Opera historica, 3, str. 101 - 112. ISBN 80-7040-073-0.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: **Dělení růží**

Příloha č. 2: **Rodokmen poslední generace Rožmberků**

Příloha č. 3: **Orsiniovský znak**

Příloha č. 4: **Listina kardinála biskupa Latina de Ursini**

Příloha č. 5: **Dvořanská světnice zámek Třeboň**

Příloha č. 6: **Státní zámek Třeboň**

Příloha č. 7: **Listina Maxmiliána II.**

Příloha č. 8: **Rožmberský jezdec**

Příloha č. 9: **Viléma z Rožmberka**

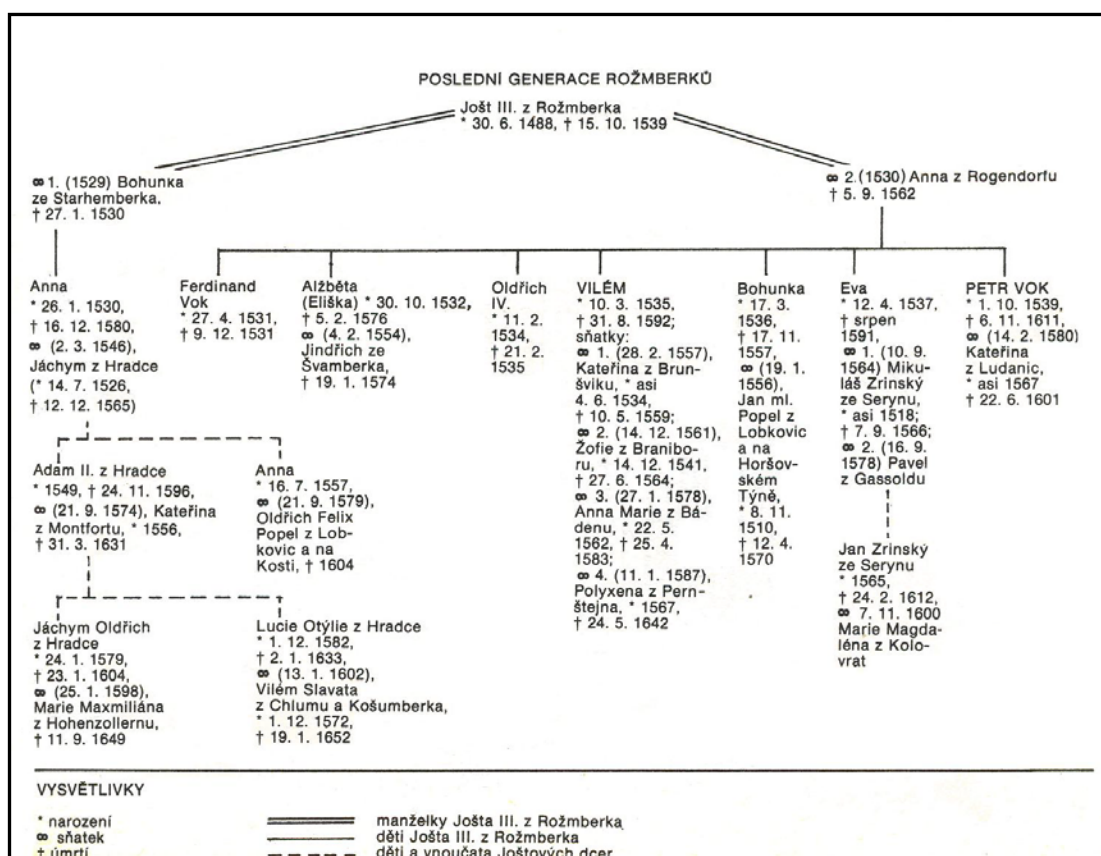
Příloha č. 10: **Rodokmen pánů z Rožmberka**

Příloha č. 1: Dělení růží – vyobrazení symbolické scény, kdy si průvody jezdců s heraldickými znaky Vítkovců rozdělují dominium. Můžeme zde vidět symbolické veduty hradů Český Krumlov, Rožmberk, Třeboň a Jindřichův Hradec. Obraz namaloval kolem roku 1850 Jan See.
(foto autorka- Státní zámek Třeboň)

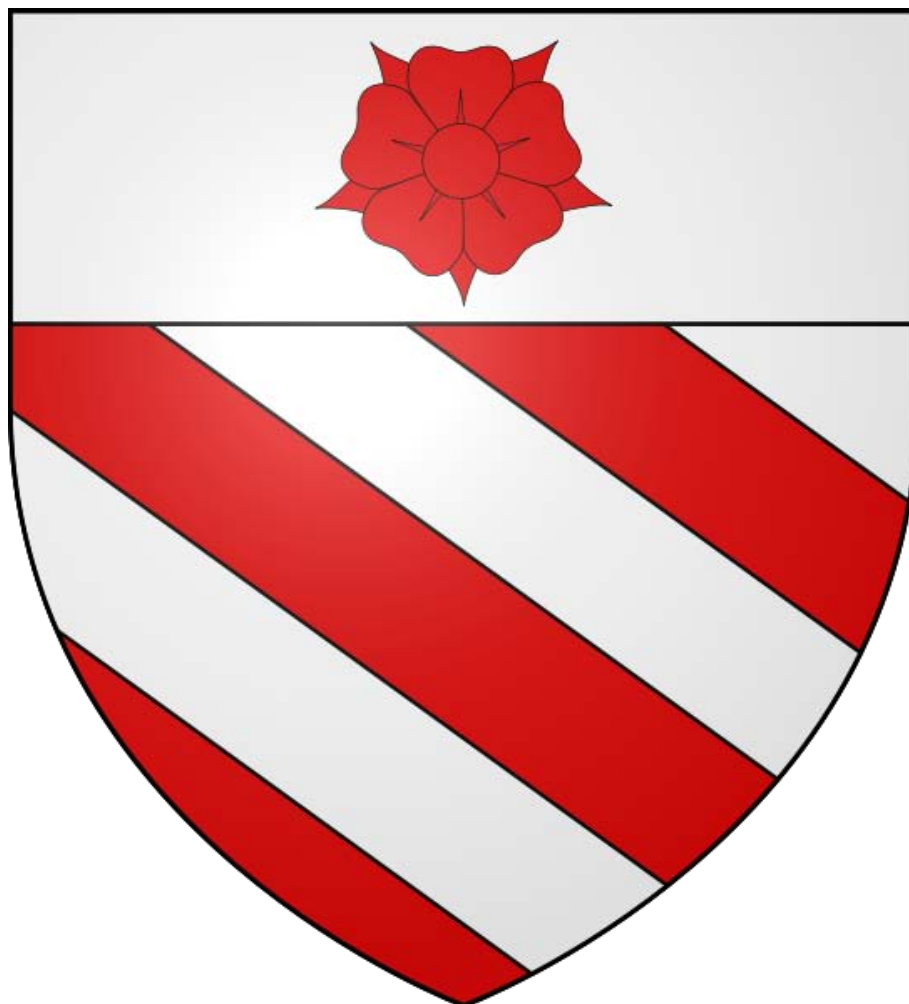
Příloha č. 2: Rodokmen poslední generace Rožmberků

(PÁNEK, Jaroslav. *Poslední Rožmberkové- Velmoži české renesance*, Praha 1989, nestránkováno)

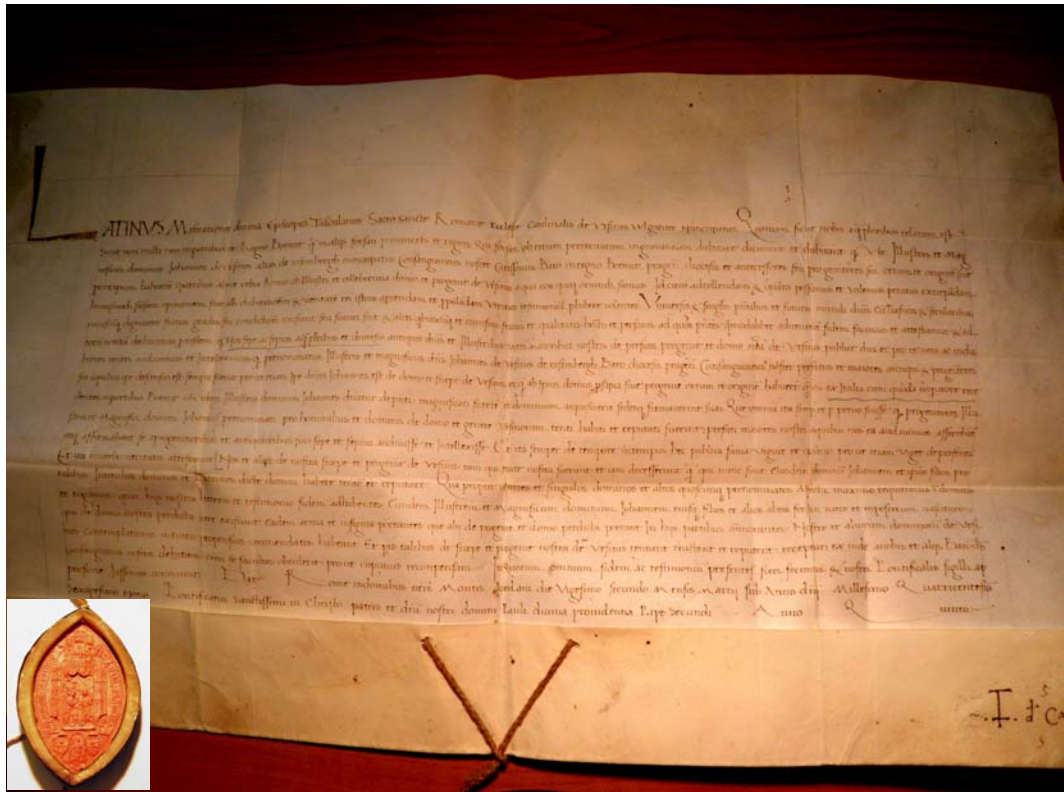

Příloha č. 3: Orsiniovský znak - hlavním erbovním znakem pro oba rody byla červená pětilistá růže. Rožmberský erb byl ta doplněn ještě o bílo-červené pruhování a štítonoši se stali dva medvědi, neboť Ursus znamená v italštině medvěd.

(<http://cs.wikipedia.org/wiki/Orsini> - 22. února 2013)

Příloha č. 4: Listina kardinála biskupa Latina de Ursini – svědčí, že jeho příbuzný Jan z Rožmberka pochází ze starobylého rodu Ursinů.
(22. března 1468 Řím)
(foto autorka- SOA Třeboň, Cizí rody I., i. č. 218)

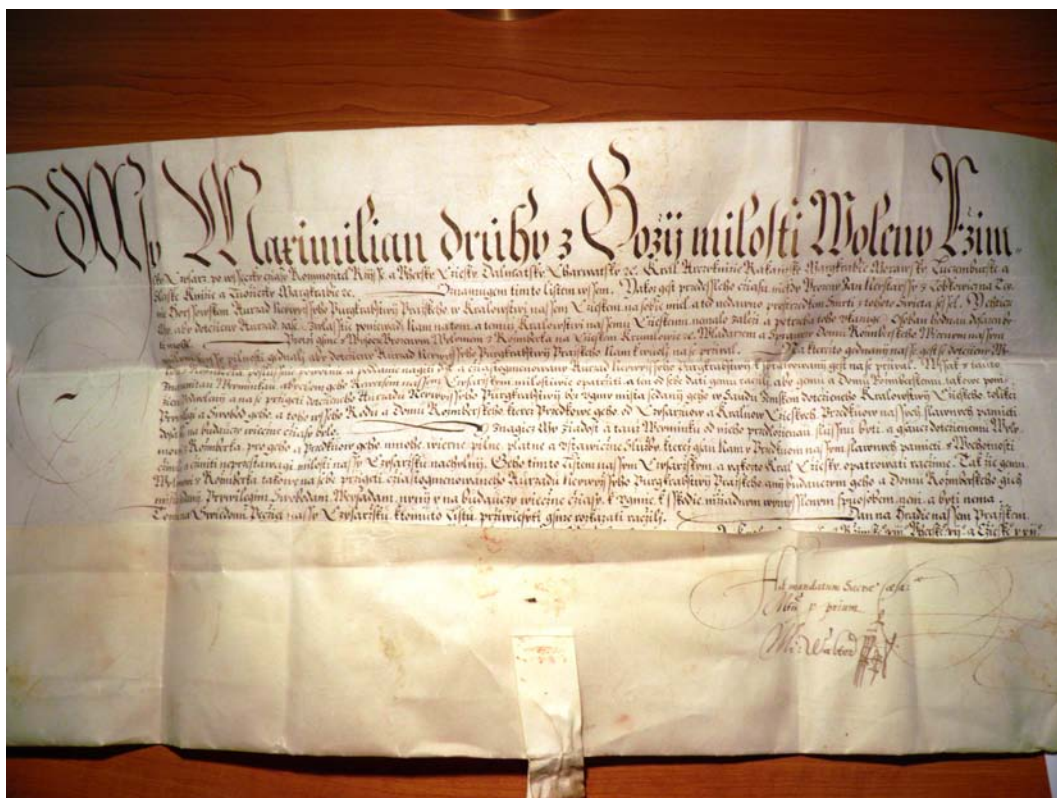
Příloha č. 5: Dvořanská světnice zámek Třeboň – tento prostor sloužil k velkým hodovním oslavám spojených většinou se svatbami. Po smrti Petra Voka zde byl poslední vladař domu rožmberského vystaven na katafalku pět dní, aby se s ním mohli rozloučit jeho poddaní. Po celém obvodu místnosti je namalováno 32 erbů dvořanů Petra Voka.
(foto autorka – Státní zámek Třeboň)

Příloha č. 6: Státní zámek Třeboň- sloužil jako občasné sídlo Viléma z Rožmberka, ale své největší slávy se dočkal až za života Petra Voka z Rožmberka. Pohled z hlavního nádvoří.
(foto autorka – Státní zámek Třeboň)

Příloha č. 7: Listina Maxmiliána II. – potvrzovala výsadní postavení Rožmberků na zasedání zemského soudu
(foto autorka – SOA Třeboň, CRR- Listiny, sign. 3/49)

Příloha č. 8: Rožmberský jezdec – symbolizoval urozenost a mocnost rodu. Výmalba Dvořanské světnice na zámku v Třeboni pochází ze 17. století od malíře Tomáše Třebochovského. Toto vyobrazení se nachází ve středu velké zrcadlové klenby a vévodí tak celému prostoru.
(foto autorka – Státní zámek Třeboň)

Příloha č. 9: Viléma z Rožmberka - obraz z 19. století od Charlese Louise Philippota.
(foto autorka – Státní zámek Třeboň)

Příloha č. 10: Rodokmen pánů z Rožmberka – byl sestaven Václavem Březanem a na úvodní straně je „Poznamenání krátké o Jeho Milosti Pánu Janu Joštovi z Rožmberka a jeho milosti rodině“
(foto autorka- SOA Třeboň, CRR, sign. 28/4)

